

Szociálisan gyenge lakókörnyezet változásai

– Kalocsa szegregált területeinek vizsgálata alapján –

TDK dolgozat

Szerzők: Asbóth Hanna, építész (osztatlan) képzés, IV. évfolyam

Ötvös Tamás Péter, építész (osztatlan) képzés, IV. évfolyam

Konzulensek: Varga Imre, mestertanár (BME Urbanisztika Tanszék)

Szendrei Zsolt, doktorandusz (BME Urbanisztika Tanszék)

Budapesti Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem

2012

A dolgozat bemutatását a **TÁMOP** - 4.2.2.B-10/1--2010-0009 "Új tehetséggondozó programok és kutatások a Műegyetem tudományos műhelyeiben" című program támogatta.

I. BEVEZETÉS.....	3
I. 1. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	4
I. 2. TÉMA MEGJELÖLÉSE, INDOKLÁSA	5
I. 3. A KUTATÁS MÓDSZERTANA.....	7
I. 4. TÖRTÉNETI KONTEXTUS	11
II. KUTATÁS.....	19
II.1. A VIZSGÁLT TERÜLET KIJELÖLÉSE	20
II.2. A TERÜLET VÁROSBELI ELHELYEZKEDÉSE	23
II.3. A TÁGABB LAKÓKÖRNYEZET MAI ÁLLAPOTA	27
II.4. A SZEGREGÁTUM, MINT KÖZÖSSÉG	42
II.5. MUNKANÉLKÜLISÉG	45
II.6. EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT	48
II.7. OKTATÁS	51
II.8. A SZÚKEBB LAKÓKÖRNYEZET – A LAKÓHÁZAK FELSZERELTSÉGE	53
II.9. A LAKÓHÁZAK MŰSZAKI ÁLLAPOTA	64
III. JÖVŐBELI KITEKINTÉS	74
III.1. MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLIS PROJEKTEK	75
III.2. KALOCSAI SZEGREGÁTUM IGÉNYEI, LEHETŐSÉGEI	85
III.3. A KUTATÁS HASZNOSÍTÁSA, FOLYTATÁSA.....	86
VI. FÜGGELÉK	88
VI.1. FELMÉRT HÁZAK ADATLAPJAI	89
VI.2. KÉPEK, ÁBRÁK, TÉRKÉPEK JEGYZÉKE	111
VI.3. IRODALOMJEGYZÉK.....	117

I. BEVEZETÉS

Szeretnénk köszönetet mondani Varga Imrének, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Urbanisztika Tanszék mestertanárának, valamint Szendrei Zsoltnak, az Urbanisztika Tanszék doktoranduszának, akik konzulensként kutatómunkánk során kitartóan támogattak és segítettek bennünket; Szabó Julianna PhD-nak, aki lehetővé tette számunkra, hogy részt vehessünk a dolgozatunk témáját adó kalocsai felmérésben; a Habitat for Humanity Hungary munkatársainak: Székér Andrásnak, a Habitat program- és partnerségi menedzserének, aki hasznos tanácsokkal látott el bennünket, és akitől fontos dokumentumokat is megkaptunk; Molnár Leventének, a Habitat projektmenedzserének, aki a felmérés során az első két nap elkísért bennünket, és akitől nagyon sokat tanulhattunk; Kőszeghy Lea, a Habitat lakáspolitikai munkatársának, aki szintén sok hasznos információval látott el bennünket a felmérő táborban; Daniel van der Leknek, a Habitat fejlesztési főmérnökének, aki szintén elkísért bennünket a felmérés egyik napján; Sztojka Istvánnak, a kalocsai Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnökének, és Korsós Jánosnak, az intézmény alelnökének, akik szívélyesen fogadtak bennünket, és akikkel nyíltan el tudtunk beszélgetni a helyi problémákról; Móra Jánosnak, a kalocsai Polgármesteri Hivatal Városüzemeltetési és Fejlesztési Irodájának vezető főtanácsosának, aki a közművesítéssel kapcsolatos adatok beszerzésében segített nekünk; Fehér Katának, a Szociális Építőtábor szponzorációs koordinátorának, akivel interjút készíthettünk és akivel sok tapasztalatot oszthattunk meg és akitől szintén hasznos tanácsokat kaptunk; Gulyás Erzsébetnek, a Reflekt Stúdió munkatársának, akivel történő konzultációnk sokat lendített a dolgozat felépítésének alakulásán; Kemes Balázsnak, a BME, Középülettervezési Tanszékének egyetemi tanársegédjének, aki az aktuálisan folyó és a közelmúltban folyt szociális projektek vizsgálatában segített nekünk; Vásony Nórának, a HelloWood kommunikációs és szponzorációs menedzserének, aki ismertette a HelloWood alkotótáborok működését.

2012. augusztus 26. és szeptember 1-je között Kalocsán egy urbanisztikai felmérő tábor keretében kis csoportokban a település különböző részeit vizsgáltuk. Előzetesen mindnyájan tanulmányoztuk a város VÁTI által készített, 2008-as Integrált Városfejlesztési Stratégiáját, mely már a tábor előtt megfogalmazta bennünk azt a témát, amivel részletesebben szerettünk volna foglalkozni: a város szegregált területeinek vizsgálata, különös tekintettel a szociálisan gyenge/hátrányos helyzetű területek problémafeltárására. Kalocsán a tábor időtartama alatt próbáltuk minél alaposabban megismerni az általunk vizsgált területet, és próbáltunk kicsit elszakadni a szigorúan építészeti szemlélettől, így egy kicsit komplexebb – szociológiai, néprajzi, műszaki és természetesen építészeti – képet szerettünk volna meghatározni és magunkban definiálni a területről.

Felmerülhet a kérdés, hogy miért ezt a témát választottuk Kalocsa kapcsán. Többet szerettünk volna megtudni arról, hogy a szociálisan hátrányos helyzetű emberek milyen körülmények között élik mindennapjaikat; mit jelent számukra az otthon: a ház, vagy maga a város – városrész; mekkora és milyen jellegű különbségek vannak egy olyan léptékű településen belül, mint Kalocsa; milyen állapotok figyelhetők meg egy konkrét szegregátumban. Emellett reméltük, hogy összegyűlik majd olyan mennyiségű információnk (mind empirikus, mind egzakt), mely ezen dolgozat létrejöttét lehetővé és hitelessé teszi. A téma iránti érdeklősünk háttérében az állt továbbá, hogy megtudjuk, az építész társadalom milyen módon segíthet ezeken a problémákon.

A felmérő tábor folyamán a Habitat for Humanity Hungary¹ munkatársai (Szekér András, program- és partnerségi menedzser; Kőszeghy Lea, lakáspolitikai munkatárs; Daniel van der Lek, fejlesztési főmérnök; Molnár Levente, szarvasi projektmenedzser) segítették munkánkat szakmai tudásukkal. A tábor elején kiválasztottunk három tömböt Kalocsa szegregátumai közül, ahol műszaki, építészeti és szociológiai felmérést végeztünk. A felmérést követően úgy gondoltuk, hogy az általunk vizsgált lakóépületek műszaki problémáinak kizárólagos feltárása és elemzése helyett megpróbálunk

¹ „A Habitat for Humanity egy lakhatási szegénységgel foglalkozó, ökumenikus keresztény civil szervezet. Célja, hogy a világon minden ember számára elérhető legyen a tisztességes és fenntartható otthon. A szervezet Magyarországon 1996 óta működik.” (forrás: <http://www.habitat.hu/hu/kik-vagyunk/>)

mélyebbre ásni a szakirodalomban és a témában, hogy a kialakult helyzetet alakító tényezők közötti összefüggéseket is megvizsgálhassuk. A kutatómunkánk eredménye ezen dolgozat, melynek felépítését az alábbiakban röviden összefoglaljuk. A dolgozat első részében a kutatásunk módszertanát mutatjuk be, illetve a dolgozat témáját jelentő kutatás szempontjából fontos történelmi előzményeket ismertetjük. A dolgozat második, fő részében a vizsgált, szegregált terület helyzetét mutatjuk be részletesebben, és a kalocsai állapotokat hasonlítjuk össze egyéb kutatások adataival. A harmadik fejezetben pedig a jövőbeli lehetőségek vizsgálatával foglalkozunk: megvizsgáljuk a különböző, már működő, szociális programokkal, lakhatási szegénységgel foglalkozó szervezetek tevékenységeit Magyarországon és javaslatot teszünk a problémák enyhítésére Kalocsán.

A kutatásunk témája a szociálisan gyenge/hátrányos helyzetű lakókörnyezetek állapotfelmérése, problémáinak meghatározása és ezen problémák lehetséges megoldási javaslatainak a vizsgálata.

A dolgozatunk alapját egy egyhetes felmérés adja, mely során Kalocsa egyik, ha nem a legrosszabb helyzetben lévő szegregátumát vizsgáltuk. A Kalocsa város Integrált Városfejlesztési Stratégiájában szereplő II. számú szegregátum területét négy tömbből háromra leszűkítettük (lásd: II.1. alfejezet), és ezen a 60 házból álló három tömbben mértünk fel 25 házat². Az általunk felmért házak kiválasztása véletlenszerűen történt, így elvben reprezentatív a mintánk.³ Egy ház felmérését a következő metodikával végeztük:

- kitöltöttünk egy műszaki adatlapot a házról (lásd függelék)
- alaprajzot készítettünk (néhány esetben erre nem volt lehetőségünk)
- fényképeket készítettünk a házról és annak problémáiról
- mélyinterjút készítettünk a ház lakóival.

Ezeket a lépéseket következetesen minden ház esetében megtettük, így egy-egy házról, annak lakóiról és a lakók életkörülményeiről egy komplex képet tudtunk kialakítani. A vizsgálatunk főleg a lakhatási körülmények, az egészségügyi állapot, a megélhetés, a gyerekek oktatása és a foglalkoztatás – munkanélküliség kérdéseire fókuszált. Ezek mellett a mélyinterjúk során sok egyéb információt is megtudtunk, melyeket ha kellett felhasználtunk a dolgozat megírásakor a hitelesebb és pontosabb eredmény érdekében.

Az alábbi térképen, szemléltetjük az általunk felmért épületek helyeit. A térkép jól mutatja mintavételeink véletlenszerűségét.

² 25 házat mértünk fel, ám ebből 3 üresen álló, romos épület, ezekről nem készítettünk külön adatlapot, így ténylegesen 22 ház felmérési adataival dolgoztunk a későbbiekben.

³ Letenyei László – Rácz Attila: Mintavétel terepmunka közben c. tanulmányában leírtak alapján végeztük a felmérést.

Felmért házak a kijelölt területen (1. kép)

A felmért házakról készített műszaki adatlapokat digitalizáltuk és a dolgozat függelékében közzétettük. Ezek a műszaki adatlapok az adott épület *Szerkezeti szempontok*, *Építészeti szempontok*, *Közművesítési szempontok* és *Egyéb szempontok* alapján történő vizsgálatának eredményeit, az épület alaprajzát és jellemző fényképeit tartalmazzák. Mindegyik háznak adtunk egy jelet az egyszerűbb kezelhetőség kedvéért, mely egy nyomtatott betűből áll (K, M, P, R, SZ, V), melyek az adott utcára utalnak és egy számból, melyek a házszámot jelzik. A dolgozatban ezekkel a jelekkel azonosítottuk az egyes házakat.

A felmért egzakt adataink mellett néha empirikus adatainkra is támaszkodtunk, melyek az állapotok részletesebb leírásában segítettek. A dolgozatunk bizonyos megállapításait a mélyinterjúk során elhangzott a lakók kis rövid történeteinek leírásával tettük valósszerűvé, és személyessé. Ezeket a tudományos megállapításoktól úgy különítettük el, hogy egy szürke színű szövegdobozban helyeztük el őket.

Kalocsán a házak felmérése mellett felkerestünk illetékes szervezeteket, intézményeket. Interjút készítettünk a Kalocsai Cigány Kisebbségi Önkormányzat⁴ elnökével, Sztojka Istvánnal, a Kalocsai Családsegítő Szolgálat vezetőjével, Sántha Bélánéval és a kalocsai Polgármesteri Hivatal Városüzemeltetési és Fejlesztési Irodájának vezető főtanácsosával, Móka Jánossal.⁵

A felmérő tábor után néhány hiányzó adatért (statisztikai adatokért, térképekért) elmentünk Budapesten a KSH Könyvtárába és a VÁTI-ba, majd a kutatásunk témájához kapcsolódó szakirodalmat is elkezdtek tanulmányozni. A könnyebb átláthatóság kedvéért itt megjegyezzük, hogy a lábjegyzetekben a szakirodalmi és egyéb hivatkozások szerepelnek, viszont néha egy-egy kiegészítő megjegyzést is ide helyeztünk el. (Ezeknek a megjegyzéseknek a hivatkozásoktól való elkülönítését, azok dőlt betűvel szedett formázásával tettük meg.)

Dolgozatunk során többször hivatkoztunk a Kemény István és munkatársai által végzett országos cigánykutatásokra, az ENSZ által végzett nemzetközi

⁴ továbbiakban CKÖ

⁵ Móka Jánostól kaptuk azt a közműtérkép szelvényt, mely a szegregátum közműellátottságát ábrázolja.

cigánykutatásokra és egyéb roma⁶ népességgel foglalkozó szociológiai tanulmányokra, szakirodalmakra. Az általunk kiválasztott területen nem kizárólag, de döntő többségében cigány lakosság él.⁷ Kalocsa város által kiadott 2008-as Integrált Városfejlesztési Stratégiában taglalt „leromlott területeket” csak akkor kezelték szegregátumként, ha a roma népesség koncentrációja igen magas volt.⁸ A cigánykutatások adatait, illetve a cigányság és környezetében élőkre vonatkozó felmérések használatát indokoltnak éreztük, mert a magyarországi mélyszegénységben élő, cigányság és nem cigányság között nincsenek jelentős különbségek.⁹ Az egész terület erősen leromlott voltát a 73,3 %-os szegregációs mutatója is tükrözi.¹⁰

A kutatás részeként megvizsgáltuk azokat a kezdeményezéseket, projekteket és szervezeteket, melyek napjainkban Magyarországon szociális lakhatási problémákkal foglalkoznak. Egyes szervezetek vagy projektek képviselőivel interjút is tudtunk készíteni: a Habitat for Humanity-vel a tábor után is tartottuk a kapcsolatot; interjút készítettünk Fehér Kata szociológussal, aki a Szociális Építőtábor szponzorációs koordinátorával és önkéntesével; illetve beszélgettünk Gulyás Erzsébet végzett építésszel – jelenleg a CEU szociológia hallgatója –, aki a Relekt Stúdió munkatársa, és aki számos szociális projektben vett már részt.

⁶ A dolgozatunkban egyaránt használjuk a roma és a cigány megnevezéseket. Egyes vélemények szerint a cigány szó pejoratív jelentéstartalmat is hordoz, ám a szakirodalomra hivatkozva mi is használjuk mindkét elnevezést. Ezekhez természetesen semmilyen diszkriminatív vagy pejoratív jelentést nem társítunk!

⁷ részletesebben lásd: 17.o. (II.1.)

⁸ Kalocsa – Integrált Városfejlesztési Stratégia (továbbiakban IVS) p. 103

⁹ Kardos László: Tiszaigar. Egy tiszántúli falu életrajza 1744-1944 p. 55; Dupcsik Csaba: A magyarországi cigányság története p. 168

¹⁰ IVS p. 102

A témánk értelmezése szempontjából szükséges megvizsgálni a lakhatási szegénység történeti kontextusát. Figyelembe kell venni a különböző történelmi, politikai eseményeket, és azok hatását, hogy megérthessük a kialakult helyzetet. Ezt a történeti vizsgálódást egészen korai időszaktól el lehetne kezdeni, gondoljunk csak Mária Terézia és II. József azon rendeleteire, melyek előírták a cigány lakosság erőszakos letelepítését.¹¹ Ezt a történeti értelmezést azonban csak a kutatásunk szempontjából fontosabb, közvetlen történeti előzmények, azaz az 1945 utáni események ismertetésével szeretnénk megtenni. Ennek oka, hogy a második világháború után az ország „újjaépítésével” párhuzamosan kezdődtek azok a politikai események illetve társadalmi folyamatok, melyek hatása közvetlenül érzékelhető az általunk vizsgált kalocsai szegregátum esetében is. A Kalocsán végbemenő folyamatokat a dolgozatunk II. 2. fejezetében elemezzük, ebben az alfejezetben a kalocsai események megértéséhez szükséges, általánosabb információkat gyűjtöttük össze. Ez a történeti áttekintés a dolgozat keretei miatt csak vázlatosan, a lényeges elemek kiemelésével történik.

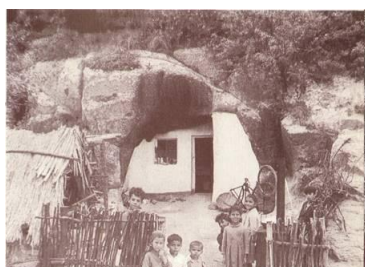
Az általunk vizsgált terület szempontjából a legfontosabbak a roma lakosság történetének főbb '45 utáni eseményei. Ez a szorítkozás azért is indokolt, mert a szakirodalomban a lakhatási szegénység tekintetében kiemelt pozícióba kerül a cigányság: „a kutatók hangsúlyozták, hogy a romák a proletárlét legalján éltek, ők voltak a legszegényebbek között is a legszegényebbek”¹² – olvasható az egyik 1949-1951-ben készült kutatás anyagában. A '60-as évekig a romákkal kevésbé foglalkozott a politika, nem kezelte a problémáikat. Ebben az időszakban még jellemzőek voltak az ún. kóbor telepek vagy telep jellegű kóbor települések, ahogy a belügyi szakzsargon nevezte.¹³ Ezeknek a speciális „településeknek” vagy inkább telepeknek a jelenléte, már a cigányság letelepedésének egy a kóborlást követő átmeneti állapota volt, mely az 1960-

¹¹ A 18. század végén Mária Terézia és II. József *Regulatio Ciganorum* rendeletei elindították a cigányság erőszakos asszimilációját és letelepítését. A rendeletek megtiltották a cigányok egymás közötti házasságát, előírták a cigány gyerekek elválasztását szüleiktől és polgári családban való neveltetését, meghatározták, hogy sátraikat, putrijaikat csak a falvak szélén állíthatják fel vagy megtiltották például azt is, hogy vajdát válasszanak maguknak stb. – Lengyel Gabriella: Cigánytelepek egykor és ma. p. 58-61

¹² Dupcsik Csaba: A magyarországi cigányság története p. 168

¹³ Dupcsik Csaba: A magyarországi cigányság története p. 147

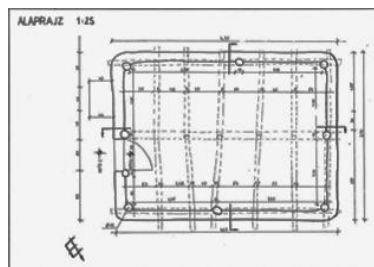
as, 1970-es évekig volt megfigyelhető Magyarországon. Ezeken a telepeken a romák sátrakban vagy putrikban laktak nagyon szerény körülmények között: „a magyarországi cigányságnak legalább 80%-a, mintegy 150 ezer fő emberhez nem méltó, 5-6 négyzetméter alapterületű, megfelelő tetővel el nem látott, túlszűfolt putrikban lakik.”¹⁴

Erdélyi Zoltán felvétele, Kisgyőr,
1963 (2. kép)

Putri belső képe (3. kép)

Putri alaprajza (4. kép)

Ebben az időben a romáknak ún. fekete személyi igazolványt adtak, mely a diszkrimináció valós megnyilvánulásának volt tekinthető.¹⁵ Ez az időszak sok család számára meglehetősen válságos volt. A rossz általános körülmények mellett gyakoriak voltak az erőszakos intézkedések is. Ide sorolhatjuk az internáló táborokat, kényszermosdatásokat vagy a kezdetleges erőszakos letelepítési kísérleteket. Az internáló táborok az asszimilációs törekvések gyakori megnyilvánulásai voltak: „azt a kóborló személyt, aki annak ellenére, hogy munkaképes és mégsem dolgozik, hanem továbbra is kóborolva veszélyezteti a közbiztonságot, az internáló tábor keretében felállított munkatáborokban gyűjtenénk össze és szoktatnánk termelő munkára” – szól a Belügyminisztérium bűnügyi osztályának 1952-ben készített javaslata.¹⁶ Az erőszakos letelepítések tehát már az '50-es években is megjelentek a telepfelszámolások szellemében, de ekkor még nem teljesen tudatos vagy „tervezett” intézkedésként, hanem sokszor spontán módon.¹⁷

¹⁴ In: Lengyel Gabriella: Cigánytelepek egykor és ma (In: Átszervezések kora: cigánynak lenni Magyarországon – Jelentés 2002-2006) p. 67

¹⁵ „Azok a cigányok, akik megfelelő munkát és lakhelyet igazolni nem tudtak, feltehetően bűncselekmények elkövetéséből tartják fenn magukat – igazolvánnyal eddig nem lettek ellátva. Javaslataink, hogy ideiglenes személyi igazolványt adjunk ki részükre, egyévi érvényességi idővel.” – szól egy 1955-ös, Belügy Minisztérium Országos Rendőrkapitánysága vezetője által írt, szigorúan titkos minősítésű jelentés. (In: Dupcsik Csaba: A magyarországi cigányság története p. 145-146)

¹⁶ In: Purcsi Barna Gyula: Fekete személyi igazolvány és munkatábor. Kísérlet a cigánykérdés „megoldására” az ötvenes évek Magyarországon p. 30

¹⁷ Lengyel Gabriella: Cigánytelepek egykor és ma (In: Átszervezések kora: cigánynak lenni Magyarországon – Jelentés 2002-2006) p. 71-72

Az 1960-as évek változást hozott a politika problémához való hozzáállásában. Ennek oka a cigányság kérdéséhez való hozzáállás megváltozása:¹⁸ a korábbi civilizatorikus megközelítést felváltotta a kritikai szemlélet. „Miközben a civilizatorikus megközelítés szerint a cigányok túlságosan kívülállók voltak a többségi társadalomhoz képest, nem integrálódtak eléggé a társadalomba, s ebből adódtak a problémák – addig a kritikai megközelítés hívei szerint a cigányokkal kapcsolatos problémák éppen „integráltságukból” adódnak, pontosabban: a többségi társadalommal fennálló kapcsolatok sajátos jellegéből.”¹⁹ Ez azt jelentette, hogy 1960-as évek előtt „a romák és nem romák kapcsolatrendszerét évtizedes, ha nem évszázados szabályok (...) irányították. Minden falunak, minden városnak (...) megvolt a maga cigánypolitikája – melyekben – egy dolog azonban közös volt: a cigányok társadalmon kívülisége. A társadalmon kívüliséget nemcsak a szokások és a közösségek közlekedési viszonyai, a munkavégzés formái, hanem a fizikai tér tagolása is kifejezte és szabályozta: a cigányok lakhelyei tipikusan településszéleken (...) voltak, külön utakon jártak, külön kutakból ittak, külön kocsmákban mulattak (...) Mindez azonban [a szocializmusban] egyszer csak megváltozott. Belépve ugyanahhoz az építőipari vállalathoz, bányához, kohóhoz, vagy textilgyárhoz, egyszeriben közös lett a tér (...) A „felső akarat” (...) teremtette meg ezt a „közös-séget” – mégpedig történelmileg igen rövid idő alatt. (...) Így lett a társadalmon kívüliségből különösebb átmenetek nélkül hátrányos helyzet.”²⁰ Az iménti idézetből az is kiderül, hogy ebben az időszakban elkezdtek foglalkoztatni a romákat, így valamelyest javult a helyzetük: gyárakban, üzemekben kezdhettek el nehéz fizikai munkákat végezni.²¹ Talán a hozzáállásbeli váltás miatt a foglalkoztatás mellett a lakhatás kérdésével is elkezdett komolyabban foglalkozni a politika. Megjelentek tervezett, konkrét programok a cigánytelepek felszámolására és a romák szociális helyzetének javítására. Az 1960 és 1975 közötti időszakban a telepfelszámolásoknak két fajtája volt: az erőszakos átköltöztetések illetve az önerőre támaszkodó lakás vagy házcsere.²² Ez azt jelenti, hogy nagy számban jellemzőek voltak továbbra is az erőszakos intézkedések, csak ezúttal már konkrét programok keretében. Kemény István,

¹⁸ Bánlaky Pál: Alapismeretek a cigányokról [romákról] szociális munkásoknak p. 30

¹⁹ In: Dupcsik Csaba: A magyarországi cigányság története p. 173

²⁰ In: Szalai Júlia: Az elismerés politikája és a cigánykérdés p. 534-535

²¹ Bánlaky Pál: Alapismeretek a cigányokról [romákról] szociális munkásoknak p. 30

²² Majtényi Balázs: Cigánykérdés Magyarországon, 1945-2010 p. 66

romakutató szociológus, 1971-es felmérésében négy fajtáját különbözteti meg az imént említett intézkedéseknek:

1. „a telepi cigányokat *meglévő épületekbe* (majorba, cselédlakásokba, üzemen kívül helyezett szeszfőzdébe stb.) költöztették”;
2. „a cigányokat e célra épített vagy régebben meglévő és üresen álló *barakktelepre* költöztették”;
3. „a hatóságok *kijelölték a helyet*, ahol a cigányok maguk építhették fel *kunyhóikat*”;
4. „a negyedik típusban a cigányokat *CS lakásokba* költöztették, de a nem cigány településtől gondosan elkülönített utcákba.”²³

Kemény István telepfelszámolási tipológiájából az első két típus egyértelműen erőszakkal történt. Egy-egy ilyen jellegű barakkban, vagy majorban több – akár 15-20 – család lakott együtt. A zsúfoltság és a higiéniai körülmények nem javultak, sőt a korábbi kóbortelepekhez képest a közösségi élet ellehetetlenítését, a hagyományok, szokások feladását is magával vonta.

Az utóbbi két típus valamivel pozitívabb eredményeket produkált, hiszen valamelyest javulhattak a családok életkörülményei. A CS lakás program egy speciális, kifejezetten a cigányság lakhatását – több-kevesebb sikerrel – megoldani kívánó szociális lakásépítési program volt, melyet 1960/1961-ben vezettek be. A romák nem tudtak volna eleget tenni az OTP által kínált hitel fizetési feltételeinek, így az Építésügyi Minisztérium és a Pénzügyminisztérium közösen kidolgozott egy kedvezményes hitelkonstrukciót, melyet kizárólag cigány lakosok vehettek fel. A hitelből ún. csökkentett komfortfokozatú – kis alapterületű, sok esetben fürdőszoba és WC nélküli – házakat tudtak építeni a helyi tanács által kijelölt telkeken.²⁴ Ezáltal egy furcsa tulajdonjogi rendszer is létrejött: a telek általában a tanácsé volt (ma az önkormányzaté), míg a telken álló ház a CS programban részt vevő lakos magántulajdona lett. Ezeket a telkeket a tanács félreeső, alacsony státuszú területeken, gyakran a település szélén jelölte ki. Ennek oka az volt, hogy a telepfelszámolási akciók

²³ In: Dupcsik Csaba: A magyarországi cigányság története p. 204-206

²⁴ Lengyel Gabriella: Cigánytelepek egykor és ma (In: Átszervezések kora: cigánynak lenni Magyarországon – Jelentés 2002-2006) p. 74-75

egy mögöttes célja az volt, hogy „a cigányputrikat először ott kell lerombolni, ahol azok szem előtt vannak”.²⁵ A hivatalos elképzelés a következőképpen hangzott: „a telepek közül elsősorban az országos főközlekedési út- és vasútvonalak mellett, továbbá a kiemelt területeken, a települések központjában, vagy az idegenforgalmi szempontból jelentős egyéb helyen lévőket kell megszüntetni”.²⁶

Az előbb említett négy típusban – különbözőségük ellenére – van egy hangsúlyos közös pont: mind a barakkok, mind a már nem használt üzemek (melyekbe erőszakkal költöztették a romákat), mind pedig a CS lakás vagy kunyhó (bár az utóbbi egyre ritkábbá vált) építését az adott település szempontjából marginálisnak tekinthető, meglehetősen alacsony státuszú területen jelölték ki.²⁷ Ahogy egy-egy ilyen településrészen fokozatosan megjelentek a barakkok, majd a CS házak építése egyre romlott a terület státusza. Ezáltal ezek az 1960 és 1985 között lezajló településfelszámolások valójában nem szüntették meg a telep jelleget, csak a – hivatalosan – másodlagos céljukat váltották be, azaz a települések fejlettebb, központi területéről a települések szélére épültek újjá.

A fentebb említett programszerű intézkedések mellett belső migrációs folyamatok is hatással voltak a lakhatási helyzetekre. „Az 1960-70-es években is alapvetően hierarchikus szemléletmód határozta meg a településfejlesztést. Voltak olyan aprófalvak, amelyeket nem fejlesztendőnek ítélték. Az 1971-ben elfogadott Országos Településhálózat-fejlesztési Konceptió – OTK – összesen 2037 település elszorvasztásáról rendelkezett. A jelentősebb beruházások a nagyobb városokra, iparosodottabb országrészekre irányultak.” Ennek hatására a fejlesztések alól kimaradó területekről a fejlesztendő területekre költöztek át sokan, így a falvakban vagy a kisvárosok szélén nagy számban megüresedtek parasztházak. Ezt a migrációs jelenséget úgy kezelte a politikai vezetés, hogy az 1970-es évek közepétől minisztériumi határozat értelmében a romák kedvezményesen vásárolhattak üresen álló parasztházakat.²⁸ Ez az intézkedés szintén a roma lakosság telepszerű sűrűsödéséhez vezetett. A ’80-as években egyre elterjedtebbé vált a barakkok felszámolása, így ebben az időszakban egy

²⁵ Majtényi Balázs: Cigánykérdés Magyarországon, 1945-2010 p. 68

²⁶ Majtényi Balázs: Cigánykérdés Magyarországon, 1945-2010 p. 68

²⁷ Lengyel Gabriella: Cigánytelepek egykor és ma (In: Átszervezések kora: cigánynak lenni Magyarországon – Jelentés 2002-2006) p. 74

²⁸ Majtényi Balázs: Cigánykérdés Magyarországon, 1945-2010 p. 68

átköltözési hullám is tapasztalható volt.²⁹ A barakkokban élő családok elköltöztek gyakran parasztházakba, vagy CS házakba.

Az 1989-90-es rendszerváltással megszűnt a szocialista nagyipar, mellyel együtt megszűnt a romák foglalkoztatottsága is.³⁰ A '60-as, '70-es ('80-as) években az imént említett folyamatoknak köszönhetően házhoz jutott romák elvesztették állásukat, ugyanakkor sokaknak hitelfizetési kötelezettségeik is kialakultak. A rendszeres jövedelem hiánya tovább súlyosbította a családok helyzetét, súlyosbodott a lakhatási szegénység.³¹

A cigányság helyzetét felmérő országos kutatásokat Kemény István és munkatársai végeztek. Az első átfogó kutatást 1971-ben, a másodikat 1993-ban és a harmadikat 2003-ban végezték³². A rendszerváltás előtti 1971-es kutatásban szereplő lakáskörülmények, oktatási helyzet vagy foglalkoztatottsági mutatók rosszabbak, mint a rendszerváltást követő 1993-as kutatás eredményei. Ez az összehasonlítás első pillantásra ugrásszerű javulást mutat, mélyebben megvizsgálva viszont rájöhettünk, hogy 1971-ben még a CS házak nagy többsége nem készült el, sokan még kóbor telepeken éltek. Így az 1971 és 1993 között eltelt 22 év felmérésének hiánya okozza ezt a javulást, mely valójában az 1960-85 közötti időszak eseményeinek a hatása. Sokak számára előrelépés volt a putrikból, sátrakból egy rosszabb állapotú parasztházba vagy egy CS házba költözni. Az 1993-as és a 2003-as felmérés egyik legnagyobb tanulsága viszont az volt, hogy jelentősen megnőtt a szegregáció mértéke. A cigány családok nagy részének közvetlen közelében cigány családok éltek. Ez azt jelenti, hogy a kóbor települések szegregált jellege újratermelődött csak éppen a településeken.³³

Kalocsán lezajlott folyamatok

A kalocsai szegregátum történetét feldolgozó szakirodalmi mű még nem keletkezett. Csak a Kalocsáról szóló történeti témájú könyvek utalásaiból tudunk levonni következtetéseket. Emellett az interjúink során az érintettektől megkérdeztük,

²⁹ Lengyel Gabriella: Cigánytelepek egykor és ma (In: Átszervezések kora: cigánynak lenni Magyarországon – Jelentés 2002-2006) p. 80

³⁰ Dupcsik Csaba: A magyarországi cigányság története p. 241

³¹ Dupcsik Csaba: A magyarországi cigányság története p. 241

³² A kutatások eredményét sokáig nem publikálták, csak kézirat formájában léteztek. A három kutatást összegzően tartalmazó kiadvány 2004-ben jelent meg: Kemény István – Jankó Béla – Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság 1971-2003

³³ Dupcsik Csaba: A magyarországi cigányság története p. 270

hogyan is zajlottak le az elmúlt majdnem hetven év – a fent említett különböző – történelmi eseményei Kalocsán.

Az erőszakkal történő áttelepítések a város keleti részére, a Gödrök köze és Szőlők köze városrészek területére irányultak. (A terület a '60-as évekig nem volt ilyen mértékben beépítve.) A '60-as évek elején a Rózsa köz és a Malomszögi utca sarkán álló barakképületbe telepítettek le 16 családot erőszakosan.

Kalocsa város 1977-es rendezési tervének részlete (5. kép)

A régi Barakk épületének helye (6. kép)

A K5-ös ház lakója egy idősebb asszony, aki elmesélte, hogy családjával '83-ig a barakkban élt. A barakkban élés meglehetősen lerontotta az egészségi állapotát. A szívével és a tüdejével is vannak problémái. Elmesélte azt is, hogy „volt egy nagy veszekedés két család között, ami emberöléssel végződött, így az egyik családot elzavarták”.

A folyamattal párhuzamosan a település szélén, a Szőlőkköze utcában található többnyire üresen álló parasztházakba költöztek be néhányan. Ez a terület nagyjából egybeesik az előbbi áttelepítések helyszínével. Ezek mellett a kalocsai tanács az országos tendenciának megfelelően a CS házak telkeit alacsonyabb státuszú, félreeső helyen határozta meg: szintén a Szőlőkközében. Ez azt mutatja, hogy a terület már a '70-es, '80-as években is szegregátumnak volt tekinthető.

Ellentmondásos módon úgy tűnik tehát, hogy a terület beépítését – a Szőlőkköze utcától keletre fekvő terület – eleve úgy valósították meg, hogy magától a várostól elszigetelt tömbök jöjjenek létre. Jóllehet néhány család számára javultak valamelyest a lakhatási körülmények, de a telep jelleg nem változott jelentősen.

II. KUTATÁS

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia Kalocsán három szegregátumot és hat erősen leromlott területet/tömböt határoz meg a KSH 2001-es népszámlálási adatai alapján. Szegregátumnak tekintette azokat a területeket, ahol a szegregációs mutató³⁴ 50% vagy annál magasabb, melyek:

- Petőfi Sándor utca, Kígyó utca, Malom utca, Kossuth Lajos utca
- Vásártér utca, Gödrök köze utca, Eperföld utca, Dózsa György utca, Hősök útja
- Petőfi Sándor utca, Szőlőkköze utca, Csatorna utca, Malomszögi utca, Rózsa köz, Kertekalja sor.

Az IVS megjegyzi, hogy a statisztikai szempontból szegregátumnak tekinthető területek közül az első nem tekinthető valódi szegregátumnak, mivel a Malom utca 3-5. szám alatti szociális otthon okozza az adatok torzulását.³⁵

Továbbá erősen leromlott területeknek tekinti, azokat a városrészeket, ahol a szegregációs mutató az átlagnál magasabb, azaz 40-49% közötti értéket képvisel. Ezek a területek:

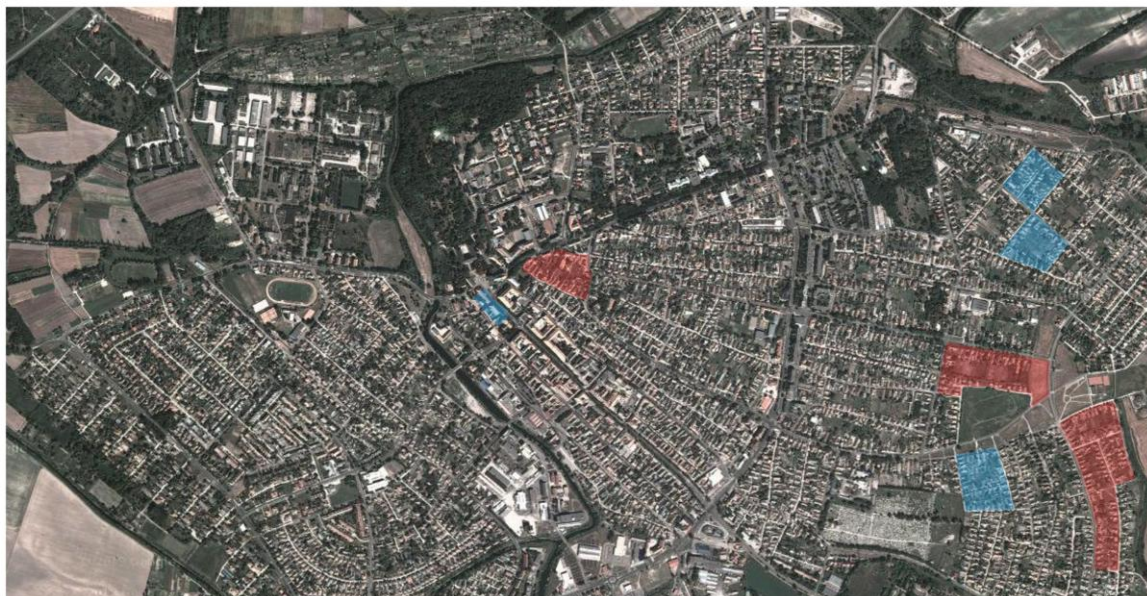
- Szent István király utca, Esze Tamás utca, Tomori Pál utca, Sörház köz
- Kiss Ernő utca, Tarcsay Vilmos utca, Táncsics Mihály utca, Hosszú Antal utca
- Petőfi Sándor utca, Pásztor utca, Orgona utca, Kökény utca
- Tulipán utca, Muskátli utca, Virág utca, Nagymező utca
- Nagy utca, Dura-domb utca, Kis utca, Raktár utca (Negyvenszállás)

Az IVS az erősen leromlott területek esetében is megjegyzi, hogy a statisztikai torzulások miatt az első tömb nem tekinthető ilyen területnek, mivel itt az ügyészség paraméterei rontják a terület szegregációs mutatóját.³⁶

³⁴ Szegregációs mutató: a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező és a nyolc osztálynál nem magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők és az aktív korúak aránya.

³⁵ IVS p. 102-103

³⁶ IVS p. 102-103

■ SZEGREGÁTUM (SZEGREGÁCIÓS MUTATÓ 50% FELETTI)*

■ ERŐSEN LEROMLOTT TERÜLET (SZEGREGÁCIÓS MUTATÓ 40-49% KÖZÖTTI)*

* az IVS adatai alapján

Az IVS-ben szereplő szegregátumok, és erősen leromlott területek elhelyezkedése (7. kép)

A felmérésünk első két napján ellátogattunk ezekre a szociálisan hátrányosabb helyzetű területekre, a Roma Közösségi Házba (CKÖ – 6300 Kalocsa, Hősök útja 24/A), valamint Kalocsa Város Önkormányzata Szociális Alapszolgáltatási és Szakellátási Központjába³⁷, (ehhez az intézményhez tartozik a Kalocsai Családsegítő Szolgálat – 6300 Kalocsa, Bem apó utca 19) hogy megtudjuk, melyek azok a részek Kalocsán, melyek a leginkább szociálisan hátrányos helyzetűnek tekinthetők. A városban történő ilyen célú sétáink alkalmával azt tapasztaltuk, hogy a Petőfi Sándor utca, a Szőlőkköze utca, a Rózsa köz és a Kertekalja sor által határolt három tömb van a legkritikusabb helyzetben. Ezt a megállapításunkat alátámasztotta a Sztojka Istvánnal, a helyi CKÖ elnökével valamint Sántha Bélánéval, a SzASzK vezetőjével készített interjúink: Sztojka István ezt a három tömböt az interjúban cigánysorként emlegette; Sántha Béláné pedig megemlítette, hogy a Családsegítő Szolgálatot leggyakrabban ezen a területen lakó nagyrészt roma családok keresik fel.

³⁷ továbbiakban SzASzK

Rossz állapotú házak (8/a. kép)

Szemetes környék (8/b.. kép)

Üresen álló ház (8/c. kép)

Az általunk felmért jelentő három tömböt tehát úgy határoltuk le, hogy a saját empirikus adatainkat és a területet nálunk jobban ismerő Sántha Béláné és Sztojka István véleményét, valamint az IVS egzakt statisztikai adatait összevetettük.

Ez a három tömb az IVS II. számú szegregátumának része: az IVS ezen szegregátumot négy tömbben határozza meg, mi viszont az előbb említett okok miatt csak három tömböt vizsgáltunk. Az KSH 2001-es Népszámlálási adatai alapján az IVS ezen a területen határozta meg az alacsony komfortfokozatú lakások arányának legmagasabb értékét Kalocsa városában: a *négy* tömbben 53,3% az alacsony komfortfokozatú lakások aránya, mely a városi átlag 5,5-szerese.³⁸ Ez az arány valószínűleg javult 2001 óta, mivel a Kertekalja sor csatornázása és vezetékes vízellátása csak ez után készült el. Az általunk felmért házak esetében – azaz a *három* tömbben – az alacsony komfortfokozatú lakások aránya 52%: a 25 felmért házból 13 tekinthető egyértelműen alacsony komfortfokozatúnak, ugyanakkor empirikus módon ezt az adatot nagyobbra is becsülhetnénk. Ezek az adatok azt is mutatják, hogy a három tömbben nagyobb arányban találhatóak alacsony komfortfokozatú házak, mint az IVS – és a statisztikai adatok – által meghatározott négy tömbben: a négy tömbben 53,3% alatti a közmű fejlesztések miatt, míg a három tömbben ez az érték még mindig 52% vagy még magasabb. Ezek az adatok is igazolják kezdeti területi leszorításunkat.

³⁸ IVS p. 109

Ha a valós szegregátumok illetve erősen leromlott területek városbeli elhelyezkedését megfigyeljük, észrevehető Kalocsa esetében, hogy azok a város keleti peremterületein találhatóak. Joggal merülhet fel bennünk a kérdés, hogy minek köszönhető ez a városi jellegzetesség.

A kérdés megválaszolásához nyilvánvalóan szükségszerű a település történeti kontextusát megvizsgálni. Ezt kétféle megközelítési móddal is megtehetjük: az egyik Kalocsa várostörténete felőli közelítés, melyben a város keleti területeinek a kialakulását és történetét vizsgáljuk; a másik közelítés pedig a lakhatási szegénység történetének vizsgálata, különös tekintettel a kalocsai lakhatási szegénység történetére. Ezeket a történeti vizsgálódásokat már az előző fejezetben tárgyaltuk, így ezen a ponton azok értelmezésére van szükség.

A Kemény-féle 1971-es kutatás eredményei azt igazolták, hogy az országban a cigány lakosság – aki a történelem folyamán nagy részét képezte a lakhatási szegénységnek – többsége ún. telepeken élt.³⁹ Ezek vagy spontán módon vagy mesterségesen alakultak ki általában a települések szélén vagy a településtől néhány kilométerre. A mesterséges kialakulású telepek a korábban már taglalt áttelepítések, a CS lakás program valamint a lakónépesség átcsoportosulásainak az eredményei. Ezek a folyamatok Kalocsán is igazolhatóan lejátszódtak. (A felmért házak lakóival készített interjúinkból megtudtuk, hogy vannak, akik részt vettek a CS lakás programban, vannak, akik régebben költöztek be századfordulón épült, alacsonyabb komfortfokozatú parasztházakba, illetve vannak olyan lakosok is, akik a barakkban éltek.⁴⁰) Az erőszakos áttelepítés, mint már említettük a Malomszögi utca és a Rózsa köz sarkán lévő, eredetileg ipari funkcióval rendelkező barakkba történt. A barakk 1983-as felszámolása után az ott élő 16 család a környékbeli falvakba vagy a szomszédos utcákba költözött. Az áttelepítések után, a '60-as évek végén Kalocsán is megjelent az országszerte elterjedt CS lakás program, viszont az akkori Kalocsai Tanács a CS házak telkeit főként a Szőlőkköze városrészben jelölte ki meglehetősen közel a barakkhoz. Ezek mellett ebben az időszakban történhetett az a lakossági átköltözési hullám is, melynek

³⁹ Kemény István – Janky Béla – Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság 1971-2003 p. 51

⁴⁰ vö. függelék (IV. 1. A felmért házak adatlapjai)

eredményeképpen az alacsonyabb státuszú, már rossz állapotban lévő, alföldi típusú parasztházakból (Szőlőkköze utca, Petőfi Sándor utca vége) elköltöztek az ott lakók a város magasabb státuszú területeire és helyükre szegényebb rétegek kerültek, hiszen ezeknek a házaknak a fentebb említett intézkedések hatására lecsökkenhetett az ingatlanértékük (és a már korábban említett támogatásokat is igénybe vehették). Így a történelmi események, a különböző politikai intézkedések valamint a lakossági migráció eredményei tehát olyan irányba hatottak, hogy végeredményben Kalocsán a város keleti területén, egy elkülönült részen sűrűsödött össze a cigány népesség.

A város története szempontjából érdekes mozzanat volt a Rokkantelep nevű városrész beépítése is. Ezt a telepet, mint már említettük 1942-1943 között alakították ki az általunk vizsgált területtől északra, a város szempontjából ugyanúgy marginálisnak tekinthető részen. Az itt épült lakóházak nem a CS lakás program, hanem az ezt megelőző – ugyan más jellegű – szociális lakásépítési program, az ONCSA-program keretében épültek.⁴¹

Az alábbi összefüggések magyarázatot adnak kérdésünkre: Kalocsa városszerkezetében marginális pozíciójuknak köszönhetően ezek a keleti területek voltak alkalmasak arra, hogy a különböző szociális lakásprogramoknak helyszínt adjanak. Ugyanakkor ezek a folyamatok magukban hordozták a szegregátum-kialakulás lehetőségét, mely a későbbiekben beigazolódott.

Érdekes összevetni a kalocsai lakhatási szegénység városbeli elhelyezkedését az országos átlaggal. Kemény István 2003-as kutatásának az eredményei azt igazolták, hogy a városokban gyakoribbak a település belsejében létrejövő etnikai sűrűsödések, míg falvak esetében a település szélén alakulnak ki.⁴² Az országos átlag a városban lévő arányokhoz hasonlóan a települések belsejében mutat nagyobb mértéket. Ha ezt a tényezőt, mit település-specifikus jellemzőt tekintjük, akkor Kalocsán a szegregátumok a falvakhoz hasonlóan inkább a település szélén fekszenek.

⁴¹ http://www.historiaecolocenses.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=83

⁴² Kemény István – Janky Béla – Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság 1971-2003 p. 51

<i>A cigány háztartásoknak a lakás fekvése szerinti megoszlása az egyes településtípusokon 2003-ban (százalék)</i>				
A lakás fekvése	Falu	Város	Budapest	Összesen
Település belsejében	40,5	46,8	100,0	49,8
Település szélén	54,7	39,7	0,0	41,6
Távol, de nem telepen	3,0	1,6	0,0	2,0
Telepen	1,7	11,3	0,0	6,3
Egyéb	0,0	0,7	0,0	0,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0
forrás: Kemény - Janky - Lengyel: A Magyarországi Cigányság 1971 - 2003 (57. o.)				

A város keleti területén lévő Rokkantttelep és Szőlőkköze városrész adtak otthont a különböző a szociális lakhatási programoknak. (9. kép)

Az általunk vizsgált területnek már a '70-es, '80-as évekre kialakult alacsonyabb státusz jellege a későbbi fejlesztésekre is hatással volt. Ez azt jelentette, hogy a városfejlesztési programok elsősorban nem ezen területre koncentráltak, hanem sokkal inkább a belvárosra, kertvárosokra, lakótelepekre, ipari területekre.⁴³ A fejlesztések hiánya természetesen kihatott a lakók mindennapjaira. A rendszerváltás után sokan elvesztették állásukat, tovább romlott a helyzetük. És a terület városi életébe való hatékony bekapcsolásának elmaradása sokak számára tovább lehetetlenítette a társadalmi felzárkózás lehetőségét.

⁴³ http://www.historiaecolocenses.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=83

Az előbb taglalt összefüggések együttes hatása alakította ki azt az státuszt, amellyel napjainkban rendelkezik a terület. Ez egy meglehetősen alacsony státusz, mind Kalocsához, mind pedig az országos átlaghoz viszonyítva. Ugyanakkor statisztikailag az országban található szegregátumok között Kalocsán az átlagosnál valamivel jobb körülmények között élnek a szegény emberek. Ez leginkább regionális adottságnak is köszönhető, mivel a lakhatási szegénység az ország észak-keleti megyéit sújtja leginkább.⁴⁴ Ennek ellenére felmérésünk során meglehetősen lesújtó állapotokkal szembesültünk.

A környék leírását annak építészeti szempontú vizsgálatával kezdjük. Kalocsa településszerkezeti tervében a környék nagy része kertvárosias övezetbe sorolt. A Szőlőkköze utca, azaz a szegregátum belváros felé eső része viszont már kisvárosias övezetbe sorolt. Ezzel összefüggésbe hozható a beépítési mód vizsgálata: a három tömb nagyobb, belső részén (Vízmuí utca, Malomszögi utca, Rózsa köz, Kertekalja sor) oldalhatáron álló, előkertes beépítés, míg a Szőlőkköze utcán és a Petőfi Sándor utcán (ezek az utcák vannak közelebb a belvároshoz) oldalhatáron- és utcavonalon álló beépítés figyelhető meg.⁴⁵ Az településszerkezeti terv tehát a szegregátumon belül kétféle övezetet illetve kétféle beépítési módot különít el. Érdekes módon ez nemcsak a házak építészeti jellegét tükrözi – vagyis azt, hogy előkertes vagy utcafronti-e a ház –, ugyanis a felmérések során kiderült, hogy a Szőlőkköze utcán található házak többsége jobb állapotban van a szegregátum többi házánál.

A város úthálózatát megfigyelve észrevehetjük, hogy a Szőlőkköze utca egy hosszabb közlekedési tengely része: a Negyveni utca, Eperföld utca, Szőlőkköze utca, Miskei utca vonal a város keleti részén egy észak – déli tengelyt határoz meg. A felmérés során ezen a vonalon viszonylag nagy autós forgalmat figyeltünk meg. A Szőlőkköze utcának ez a kiemelt szerepe a terület szempontjából két fontos hatással bír: a nagyobb forgalom a város szerkezetét tekintve még inkább leszakítja a Szőlőkköze utcától keletre

⁴⁴ Bánlaky Pál: Alapismeretek a cigányokról [romákról] szociális munkásoknak p. 65

⁴⁵ VÁTI – Kalocsa Város Településrendezési eszközei: Településszerkezeti terv – Kalocsa Város Képviselőtestületének 198/2004. számú önkormányzati határozatával jóváhagyott terv p. 116

lévő területeket a város többi részétől; illetve a Szőlőkköze utcán lévő házak statikai állapotára is negatív hatással van.

Negyveni utca, Eperföld utca, Szőlőkköze utca, Miskei utca vonal (10. kép)

Beépítési mód vizsgálata a szegregált területen (12. kép)

A SZ65-ös ház felmérésekor nagyon szembeötlő volt a Szőlőkköze utcai nagy forgalom hatására történő épületsüllyedés. A falazat süllyedés miatti kihajlása szabad szemmel is megfigyelhető volt, mely a földém lehajlásához illetve a fal megrepedezéséhez vezetett. Egy-egy repedés elérte a 2-3 centiméteres vastagságot is.

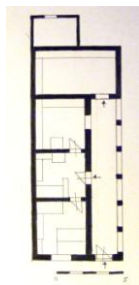
A környék építészeti szempontú vizsgálatánál szükségszerű szót említeni a terület lakásállományáról. A lakások problémáinak részletezését a későbbiekben tárgyalni fogjuk, itt csak a környék jellemzése szempontjából fontosabb elemeket emeljük ki. A szegregátumokkal foglalkozó szakirodalomban sok helyen találkozhatunk egy speciális tipológiával. Sok helyen – többek között Kalocsán esetünkben is – hasonló jellegű házakban élnek a szegregált területeken élő szegény emberek. A szakirodalom sok esetben putrikról, barakkokról, panelházakról, cselédházakról, régi bérházakról, CS házakról, parasztházakról vagy családi házakról beszél, mint a szegénységben élő romák lakóhelyei.⁴⁶ Ezt a fajta kategorizálást azért neveztük speciálisnak, hiszen nem teljesen azonos kategóriákat határoznak meg a különböző típusok: a panelház kategória az épület szerkezeti felépítésének egyik kategóriája, a CS ház kategória leginkább az épület finanszírozási módjára utal, míg a parasztház kategória az épület építészettörténeti kontextusát, annak jellegét fejezi ki. Ez a tipizálás tehát nem túl szerencsés a Kemény – féle kutatásokban, ugyanakkor sok esetben egyértelmű besorolni és kategóriánként kezelni a vizsgált épületállományt. A saját kutatásunkban az összehasonlíthatóság kedvéért mi is ezeket a kategóriákat használtuk. A szakirodalomban szereplő lakástípusok közül három fajtát különböztettünk meg az általunk vizsgált három tömb lakásállományában. Ezen kategóriák: a CS lakások, mely kategória azon alacsony komfortfokozatú lakóépületekre vonatkozik, melyeket az 1965 és 1985 között megvalósuló CS lakás program keretében építettek önkormányzati telken kedvezményes OTP hitelkonstrukcióval; a parasztházak, mely kategóriába azon házak kerültek, melyek 1945 előtt épültek – nagyrészüket a századfordulón –, és alaprajzuk, homlokzatuk, szerkezetük illetve anyaguk alapján könnyen besorolhatóak a népi építészettörténet ún. alföldi típusú parasztházaiba; illetve a családi házak kategóriája, melybe azok a családi házak tartoznak, melyek önerőből (CS program nélkül), 1945 után épültek. Az alábbi kategóriák meghatározott struktúrában találhatóak meg a három tömbben.

⁴⁶ Kemény István – Janky Béla – Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság 1971-2003 p. 56-57, 68

A parasztházak, melyekben a már taglalt folyamatok hatására a 1960-as, 1970-es években megtörtént egy jellegzetes lakosságcsere, kizárólag a Szőlőkköze utcán és a Petőfi Sándor utcán találhatóak. Jellegzetes utcafronti homlokzattal illetve tornáccal rendelkeznek, melyet ugyan sok helyen beépítettek. Valószínűleg ezen házak miatt alakították ki ebben a két utcában az oldalhatáron- és utcavonalon álló beépítési módot.

SZ65-ös ház, tipikus parasztház
(13. kép)

Az SZ 65-ös ház alaprajza
(14. kép)

Az SZ65-ös ház lakója és Dániel
(15. kép)

A CS lakások szintén meghatározott strukturáltságot mutatnak: a Malomszögi utcán, Vízmű utcán illetve a Rózsa közben épültek. Természetesen azért ezekben az utcákban, mert a Tanács itt jelölte ki azt a területet, ahol CS házakat lehet építeni. Ezeknek a házaknak a többsége ma is önkormányzati telken helyezkedik el (a Kalocsa városi településrendezési terv ezeket a telkeket önkormányzati lakóudvaroknak nevezi).⁴⁷ Jellemzőjük szerényes gyakran szakszerűtlen kivitelezés (pár helyen még vakolat sincs a falazaton), alacsony komfortfokozat (eredetileg nem épült vizes blokk az épületben). Néhányan láthatóan hozzáépítettek ezekhez a házakhoz.

R14-es ház, „CS” lakás (16. kép)

R14-es ház alaprajza
(17. kép)

R 14-es házban élő kislányok
(18. kép)

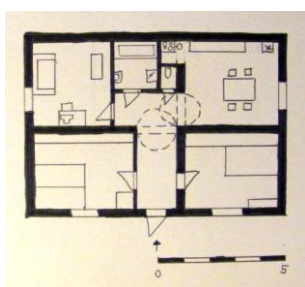
Az M13-as ház eredetileg CS lakásnak épült, viszont mára a benne lakó család kibővítette a házat, így ma a körülbelül 200 m²-es épület(együttes)-ben él több generáció együtt.

⁴⁷ vö. 51.o-önkormányzati telkek és lakóudvarok

A családi házak kategóriába sorolt 1945 után épített házak a megmaradó üres telkeken épültek, így megtalálhatóak a három tömb összes utcájában. Ezen kategória nem határoz meg az építési és a finanszírozási módon kívül egyéb jellegzetességet, így ezek a házak meglehetősen differenciáltak mind építészeti és mind műszaki jellegükben. Vannak olyan épületek melyek régebben épültek, viszont megtalálhatóak egészen új építésű családi házak is.

P181 alatt lévő 3. családi ház
(19. kép)

A P 181/3 ház alaprajza
(20. kép)

A P181-es telek udvara
(21. kép)

A V2-es házban egy idős magyar házaspár lakik, és elmesélték, hogy 40 éve építették a házat, és azóta laknak ott. Az ő házuk nem számít alacsony komfortfokozatúnak, hiszen van WC-jük és fürdőszobájuk is, és a víz is be van vezetve. (Azért szükségszerű ezt tisztázni, mert sok esetben ez nem magától értetődő.) Ezzel ellentétben vannak egészen új építésű házak is, például a P181/3-as ház, mely 2003-ban épült jogilag valószínűleg melléképületnek, viszont egy 4 gyermekes család lakik benne.

Az alábbi három kategóriába sorolható házak alkotják tehát a vizsgált szegregátum lakásállományát. Ezeknek az előfordulása és aránya a tömböt alkotó 60 ház közül: 10 parasztház (16,66%), 18 CS ház (30%) és 32 családi ház (53,33%). Ezt az adatot az országos átlaggal csak említésszerűen érdemes összehasonlítani, hiszen a mi esetünkben csak az előbb említett három kategóriából voltak elemeink. Az országban 2003-as adatok alapján a cigány lakosság 16%-a parasztházban, 3,9 %-a CS házban és 44%-a családi házban élt.⁴⁸

⁴⁸ Kemény István – Janky Béla – Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság 1971-2003 p. 68

A TERÜLETEN TALÁLHATÓ PARASZTHÁZAK TELKEI

(22. kép)

A TERÜLETEN TALÁLHATÓ CS HÁZAK TELKEI

(23. kép)

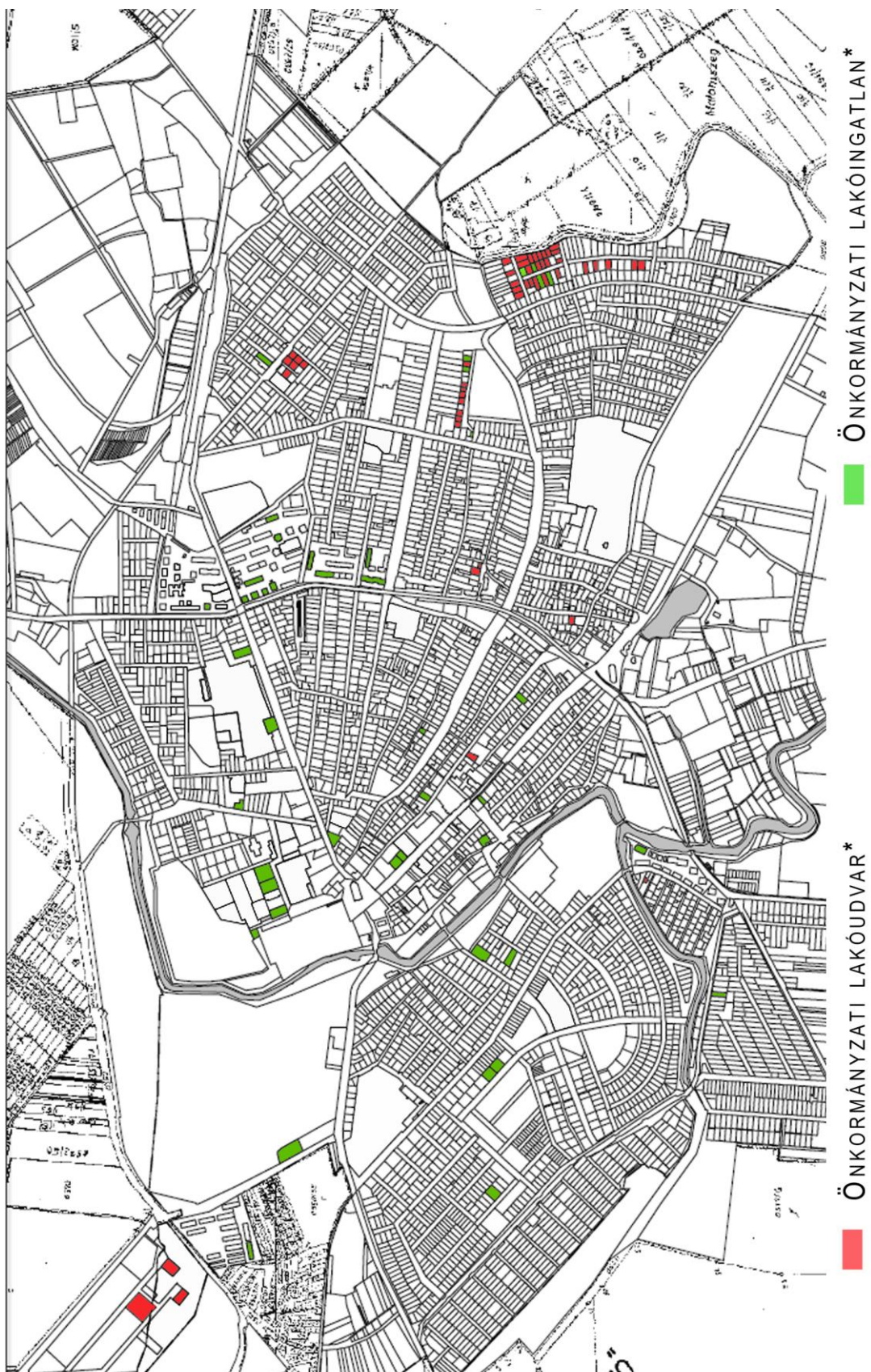
A TERÜLETEN TALÁLHATÓ CSALÁDI HÁZAK TELKEI

(24. kép)

Az alábbi kategóriák közül a CS lakás és a családi ház kategória sugallja a tulajdonviszonyokat, ám érdemes ezt részletesebben elemezni, hiszen kutatásaink során érdekes dolgokat tudtunk megállapítani. Megvizsgáltuk a város településrendezési tervéhez kapcsolódó önkormányzati tulajdonban lévő épületek és ingatlanok térképét, melyet összevetettünk a saját kijelölt területünkkel. A szegregátum nagy része – 46,66%-a (28 telek) – valamilyen módon önkormányzati tulajdonban áll. Ebből a 28 ingatlanból 5 önkormányzati bérlakás, 22 pedig önkormányzati lakóudvar, mely fogalom azt jelenti, hogy a telek az önkormányzat tulajdonában, a telken lévő épület pedig magántulajdonban áll. Az önkormányzati bérlakások részletesebb adatait, melyet a helyi önkormányzattól kaptunk, a függelékben csatoltuk. A CS lakásoknál már említettük, hogy sok ilyen önkormányzati lakóudvaron – telken – helyezkedik el. Ez a tény már csak azért is érdekes, mert ez a 46,66%-os (kétféle jogcím alatti) tulajdon az önkormányzat számára érdekeltséget mutat a terület iránt. (Jóllehet a településfejlesztés hatékonyan nem érte el a területet.⁴⁹⁾ Emellett fontos megemlíteni, hogy az önkormányzati bérlakás rendszer jelen formájában feltehetőleg nem túlságosan működőképes, hiszen a bérlakások lakói nem tudják kifizetni a bérleti díjakat, így vannak, akiknek több százezer forintos tartozása halmozódott fel az önkormányzat felé az évek során.⁵⁰ Ez a helyzet természetesen egyik fél számára sem kedvező, tehát a bérlakás rendszer újragondolására lenne szükség. Ezzel a témával a dolgozatunk harmadik fejezetében foglalkozunk részletesebben.

⁴⁹ 2009-ben egy városrehabilitációs projekt alkalmával egy sporttelepet építettek a Petőfi Sándor utcától északra fekvő „Vásártér” területen. A projekt keretében felújították a Szőlőkközhözében lévő önkormányzati bérlakásokat is (5 db) és tájépítészeti beavatkozásokkal parkokat alakítottak ki.

⁵⁰ Ezt a Kalocsai Önkormányzaton tudtuk meg.

* FORRÁS: KALOCSA VÁROS TELEPÜLÉSRENDÉZÉSI ESZKÖZEI - TELEPÜLÉSSZERKEZETI TERV KALOCSA VÁROS KÉPVISELŐTESTÜLETÉNEK 198/2004 SZÁMÚ ÖNKORMÁNYZATI HATÁROZATÁVAL JÓVÁHAGYOTT TERVDOKUMENTÁCIÓJÁHOZ

Az építészeti szemléletű leíráshoz hozzá tartozik még a lakóépületeken kívüli épületek ismertetése. Természetesen nagyon sok melléképület is tartozik az egyes házakhoz. Mint azt korábban már említettük találkoztunk olyan esettel, hogy egy melléképület egy egész ház nagyságú, és egy család lakott benne. Emellett természetesen vannak melléképület funkciót (tűzifa, holmik tárolása), ellátó kisebb építmények is. Viszont a legnagyobb arányban teljesen üresen álló, életveszélyes állapotban lévő melléképületek vannak. Ezek állapotukból kifolyólag balesetveszélyesek, rontják a lakókörnyezet minőségét, ugyanakkor potenciális (újrahasznosított) építőanyagot is jelentenének a lehetséges építkezésekhez, felújításokhoz, melyet sok család anyagi okok miatt nem tud megtenni. (Ezen gondolatmenet részletesebb kifejtése is a harmadik fejezet témája.) A felmérés során meglepődve tapasztaltuk, hogy a különböző minőségű melléképületek nem azon a helyen állnak, ahol a város helyszínrajzán ábrázolva vannak. Ez valószínűleg annak köszönhető, hogy egy bizonyos részük illegálisan épült építési engedély nélkül. Ezáltal sok esetben a telkek közötti kerítések eltűntek.

A K7-es és az M12-es házak lakói rokoni kapcsolatban állnak egymással, a közöttük lévő kerítést elbontották, és egy nagy telekként kezelik a területet. Ugyanez figyelhető meg a P181-es és a V14-es házak esetében is, ahol a nagymama a P181-es telken a lakóházban (parasztház) él, az egyik fia családjával egy új építésű „melléképületben”, a másik fia családjával pedig a V14-es telken épült házban (CS lakás). A kerítés elbontásának egy másik példája a R14-es és az M14-es házak közötti közvetlen kapcsolat. Itt az R14-es ház (CS lakás) lakói járnak át az M14-es elhagyatott, romos házba, melyet árnyékszékként használnak, mivel nincs a házukban sem vízöblítéses, sem kinti WC.

Az építészeti szemlélet mellett fontosnak tartottuk egyéb körülmények vizsgálatát is. A környék vizsgálatánál az infrastrukturális szempontokat és a higiéniai szempontokat tartottuk fontosnak. Az infrastruktúra szempontjából mára megfelelően közművesített a terület, viszont a csatornázás, gázvezetékek elvezetése a tömbökhöz és a pormentes utak megszüntetése igen későn történt meg. Az IVS 2008-as adatai szerint a Vízmű utcában nem volt gázvezeték, a Kertekalja soron pedig nem volt leburkolva az út.⁵¹ A különböző közműszolgáltatások igénybevétele ma már általános a társadalomban, és elméletileg elérhető a területen is, ellenben sok család még ma sem tudja megengedni magának bizonyos szolgáltatások igénybevételét. A Kertekalja sor páros oldalán nem épültek házak, így a város egyik legkeletibb szélső utcája. A páros oldal helyén egy élővizes csatorna áll, melybe szemetet dobálnak. Az egész környékre

⁵¹ IVS p. 105-106

elmondható, hogy meglehetősen szemetes, az egyes házak udvarán sok szemét gyűlt fel, s ugyanez vonatkozik az utcákra is. Ez a Rózsa köz és a Kertekalja sor sarkán, illetve a Kertekalja sor mentén a legjelentősebb. A Kertekalja sor mentén kritikussá vált helyzetre az IVS az illegális szemétkerakó kifejezést használta.⁵² A házak lakóitól sorra megkérdeztük, hogy honnan került ide ez a sok szemét, de senki sem tudott érdemleges választ adni. Az elmondottak alapján arra következtettünk, hogy egyrészt a helyi lakosok „vasazásának” a mellékterméke, másfelől viszont helyi cégek is idehordják a hulladékot. Ez természetesen nagyon káros az egészségre. Rengeteg légy, patkány és egyéb betegséget okozó kártevőknek vonz a terület.

Az M16-os ház lakója elmesélte, hogy a patkányok, amik a „szemétdombról” jönnek, beférkőztek a házába, és nem tudja kiirtani azokat, mert nem mer elhelyezni patkánymérget a házban a saját és a férje asztmájára, illetve a velük élő unokái egészségükre való tekintettel.

Nemcsak a hatalmas mennyiségű, felhalmozódott szemét jelent súlyos higiéniai problémákat a környéken, hanem a szemét égetéséből, valamint a vasak, drótok égetéséből származó füst is jelentős mértékben káros a lakók egészségére. Sztojka István (CKÖ) elmesélte, hogy a szemétkérdés megoldására megvalósult néhány éve egy olyan projekt, mely során nagy szeméttároló konténereket szállítottak a területre, és felszámolták a szemetet.⁵³ Sajnos nem tarthatott sokáig ez a megoldás, mivel a vasazással foglalkozó emberek felgyújtották a konténereket és annak alján összegyűlő fémet eladták. Ezek a gyújtogatások szintén nagyon károsak voltak a környéken lakók egészségére. A konténer-égetések miatt azokat, elszállították, így azóta újratermelődött a szemét, és mértéke egyre növekszik.

Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a kialakult rossz városi környezetnek több szempontból is káros hatása van a lakókra. Így szükségszerű az egyes családok lakhatási problémái mellett a környék összetett problémakörével – adott esetben rehabilitációjával – foglalkozni.

A városrészben 2009-ben egy EU-s támogatású szociális rehabilitációs projekt is megvalósult. Egy őrzött sportközpontot építettek a Petőfi Sándor utcától északra fekvő ún. Vásártér területére, emellett közparkokat is kialakítottak az általunk vizsgált

⁵² IVS p. 109

⁵³ Az IVS 2008-as adatai szerint már volt ott szemét, így a konténerek 2008 után kerülhettek ki. A projekt keretében szemét mentesítették a területet.

területen. Ez azonban a lakókkal készített interjúink alapján nem tekinthető hatékony megoldásnak a problémákra. Néhány ház lakosa úgy fogalmazott, hogy „jobb lett volna, ha ezt a sok szemetet viszik el innen.”

Érdemes megvizsgálnunk azt is, hogy ezek a környéken kialakult körülmények milyen hatással vannak a lakókra, különösen a fiatalokra.

II.4. A SZEGREGÁTUM, MINT KÖZÖSSÉG

Kezdetben némi aggályokkal álltunk a kutatásunkhoz, hiszen nem tudtuk, hogy mennyire fogadnak minket a helyiek a bizalmukba. Az első két napban velünk tartó, több éves tapasztalattal rendelkező építésvezető, Molnár Levente (Habitat for Humanity) tanácsainak köszönhetően hamar megtaláltuk a közös hangot. Ugyanezt a bizalmat éreztük a Sztojka Istvánnal, a CKÖ elnökével készített interjúnk során is. Megtudtuk, hogy a CKÖ önkéntes alapon igyekszik segíteni a súlyos állapotban lévő illetve életveszélyes állapotú házak javításában. Gyakran olyan helyekre mennek, ahol az ott lakók már túl öregek, hogy egyedül helyreállítsák a kárt. Ilyenkor az anyagot is ők maguk szerzik be. Így ez néha féltékenységhöz vezet a szomszédok között, de van példa segítőkész emberekre is.

Korsós János a CKÖ elnökhelyettese elmesélte, hogy a feleségével azért vitatkoztak, mert a környékeliek házáat a saját építőanyagukból hozták helyre.

Sztojka István véleménye szerint az emberek körülbelül 10 évvel ezelőtt, mikor még volt munkájuk sokkal jobb kedvűek voltak, szívesebben segítettek a környékükön élőknek.

Több forrásból is tudjuk, hogy régen volt egy cigányvajda, aki összefogta az itteni közösséget. Ma hiányzik egy ilyen központi vezető személyiség a közösségből, így az egyre inkább kezd szétesni, a tágabb családok izolálódni kezdenek. Talán ennek a jelenségnek lehet az eredménye a területen élő fiatalság nagy részének „deviáns” viselkedése. A fiatalok „drogoznak” és alkoholt fogyasztanak, s egyes lakók szerint éjszaka „bármire képesek”: rongálják az épületeket, hangoskodnak, veszekednek. Sokan elmondták, hogy a közösségen belül a kisgyerekek a fiatalokra néznek fel, akik így nem mutatnak jó példát a kábítószer- és alkoholfogyasztással. Vannak, akik úgy vélik tehát, hogy az ittenieknek szükségük van egy vezetőre, akit tisztelnek, és akire hallgatnak. Úgy tapasztaltuk, hogy a legtöbb ember nem fogadja el a jelenlegi politikai vezetőket (ti. CKÖ vezetői, akik ezt a „morális – konfliktuskezelő – vezetői szerepet elláthatnák), és ellenséges érzéseket táplál irántuk.

Néhány helyen azzal „vádoltak” minket, hogy a polgármester küldött minket, mert jön, a választás valamint érzésük szerint az önkormányzat nem tesz értük semmit. Ilyen esetekben elmagyaráztuk a lakóknak, hogy mi egy felmérést végzünk.

A CKÖ kezdeményezéseket tett a közösség építésére. A Roma Közösségi Házban igyekeznek hagyományaikat ápolni, zenélnek, fellépésekre járnak.

Kalocsa, Roma Közösségi Ház
(26. kép)

Roma Közösségi Ház (27. kép)

Roma Közösségi Ház (28. kép)

Sztojka István megemléktette, hogy a Roma Közösségi Házban alakult fiú zenekaruk fellépett a 2012-es Sziget Fesztivál -1. napján.

Az embereknek lehetőségük nyílik könyvtár használatára is illetve egy időben sikeresen működött az általuk elnevezett „romanet”, ingyenesen elérhető, nyilvános internet hozzáférés a Roma Közösségi Házban, amit javarészt a gyerekek vettek igénybe. Nagyon magas volt a kihasználtsága: a gyerekek sorban álltak, hogy internetezhessenek. Ez annak is köszönhető, hogy nagyon szűk réteg számára érhető el ez a szolgáltatás a saját otthonában: számítógépet csak négy helyen találtunk a felmérés során.

A közösség minden évben megemlékezik a roma holocaustról (augusztus 2.), illetve a CKÖ megszervezi a Romanapot (változó időpontban) és a Romajálist (május 1.), melyeken a közösség igényeit kielégítő szabadidős programok, koncertek vagy szépségversenyek kerülnek megrendezésre. Ilyenkor zsűrinek igyekeznek egy

befolyásosabb embert (polgármester, országgyűlési képviselő, ismertebb közszereplő) meghívni.⁵⁴

A CKÖ tehát igyekszik összefogni a rászorultakat a fentebb említett közösségépítő programokkal. Ennek ellenére a környéken nem jellemző az összetartás, így ma már ha valakinek segítségre van szüksége, sok esetben csak pénzért hajlandóak segíteni egymásnak. Egyetlen erős kötelék a rokoni kapcsolatok melyek, kisebb csoportokat hoztak létre a lakók körében. Egy nagycsalád, ha teheti (egymás mellett vannak a házaik), összekapcsolja a telkeit, hogy egy nagy közös telken élhessen az összes családtag. Ez a specifikáció a roma lakosok körében volt megfigyelhető.

A P181-es telek régóta a család tulajdonában van, ezen él a nagymama és három fia családjaikkal. A V6-os házban találkoztunk 2 kisebb gyermekkel (a lány 9 éves, a fiú 11 éves), majd a lány átkísért minket a szomszédba (V4) a nagynénjéhez.

⁵⁴ Sztojka Istvánnal készített interjú alapján

Az egyik általános és legsúlyosabbnak mondott probléma a munkanélküliség volt. A helyiek is ezt emelték ki, szerintük ez az egyik legfőbb oka a helyzetüknek. A munkanélküliség kérdése viszont egy komplexebb problémakör: emellett megnehezíti az értelmezést, hogy nincs egységes munkanélküliség mérőszám. A különböző mérőszámok között a munkaképes kor meghatározásában, a munkanélküliség idejében is adódnak különbségek.⁵⁵ Az esetleges összehasonlíthatóság kedvéért az országos roma lakosság foglalkoztatásának mértékét vetettük össze az általunk vizsgált szegregátumbeli adatokkal.

A cigány lakosság körében a munkaképes korú férfiak és nők foglalkoztatottsági százalékanak változásain jól látszik, hogy a rendszerváltáskor sokan elvesztették munkájukat. Az alábbi táblázat mutatja a különböző évek felmérési adatait:

	1971		1978		1987		1993		2003	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Férfiak	85,2	na.	77,3	1421	74,4	1966	28,8	2456	28	1616
Nők	30,3	na.	47	1454	49,3	1922	16,3	2386	15,1	1718
Együtt	na.	na.	62	2875	62	3888	22,6	4842	21,4	3334
forrás: Kemény-Janky-Lengyel A magyarországi cigányság 1971-2003 (101. o.)										

A kalocsai helyzet értelmezése szempontjából a 2003-as országos romakutatás adatai az érdekesek. Ebben az évben az aktív korú roma lakosság 78,6%-ának nem volt rendszeres foglalkoztatottsága, így munkajövedelemmel sem rendelkezett.⁵⁶ Kalocsát érintő statisztikákban nem vették külön a romákat, viszont az általunk vizsgált szegregátum adatait ismerjük. 2001-ben Kalocsán az aktív korú lakosság 43,3%-ának nem volt rendszeres munkajövedelme, míg a 2. szegregátum lakosságában ez az érték

⁵⁵ Bánlaky Pál: Alapismeretek a cigányokról [romákról] szociális munkásoknak p.85

⁵⁶ Kemény István – Janky Béla – Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság 1971-2003 p. 101

84,2%.⁵⁷ Ez azt mutatja, hogy a szegregátumban majdnem kétszer nagyobb a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező munkanélküliek aránya. Mely adat azt jelenti, hogy a szegregátumban élő megközelítőleg 365 emberből 307-nek nincs legális jövedelme.

Ezek az adatok a rendszeres foglalkoztatottságra vonatkoznak, viszont a megélhetésért legtöbben idénymunkákat próbálnak keresni. Így a helyiek többsége napszámból és közmunkából szereznek legális jövedelmet. Közmunka gyanánt közterület fenntartást végezhetnek (parkok, járda, parlagfű irtás), bár sokan panaszkodtak, hogy ezekre ritkán nyílik lehetőségük. Napközben sok helyen tapasztaltuk, hogy a dolgozni képes felnőttek munkába mentek.

A felmérésünk alkalmával találkoztunk olyan emberekkel, akik akár Nádudvarig (227 km) is elmentek napszámba, hogy munkához jussanak: a V6-ban a szülők bodzát, majd az idény végeztével almát szedtek napi 2500 Forintért. Akárcsak a V53 és V59 házakban ahol szintén almát szedtek. A P181-ben élő idős asszony szintén beáll napszámba, ha a családja megszorul.

Az idénymunkák nem biztosítanak állandó anyagi háttérrel a megélhetéshez, így sokan ezek mellett segélyekből igyekeznek megélni. Vannak viszont, akik már annyira elvesztették motivációjukat, hogy beletörődnek a munkanélküliségbe, vagy már nem képesek nehéz, fizikai munkát végezni, s így csak a segélyből élnek.

⁵⁷ IVS p. 108-109

Vasazás (29. kép)

Lomos kamra (30. kép)

Rézszálas kábelek (31. kép)

Jelentős az emberek fekete jövedelme, ezt nyíltan vállalták. A feketemunkának egyik leggyakrabban előforduló példája az ún. vasazás, azaz illegális fémhulladék gyűjtés vagy a rézszálas kábelt égetés.

„22 500 Ft szociális segélyből és idénymunkákból élnek, ezek zömmel nyáron. Mivel csak egy fő kaphatja a szociális segélyt a családban, ezért a feketejövedelem elérheti akár az 50-60 000 Ft-ot is.” tudtuk meg Sztojka Istvántól

A már említett szeméttároló konténerek elszállítása után most már az utcán látjuk a vaségetések nyomait. Volt olyan udvar ahol halomra álltak a kábelek, másutt az utánfutó volt vasakkal megpakolva.

Már a városi környezet leírásánál megemlítettük, hogy a gyakori vaségetések és az állandóan szemetes környezet rossz hatással vannak a szegregátumban élő emberek egészségi állapotára. Ugyanakkor a terepen azt tapasztaltuk, hogy ezzel a problémával érdemesebb kicsit részletesebben foglalkozni. Felméréseink során így erre is rákérdeztünk minden családnál. Egészségi állapotra vonatkozó egész közösséget érintő kiemelkedő problémát azonban nem találtunk: két férfi epilepsziás, két nő pedig egyéb pszichiátriai problémával került kórházba.

Mind a két nőnek meghalt a fia, az egyikük háromszor is járt emiatt a pszichiátrián, az ő fia öngyilkos lett a kábítószeres hatására. Korai halálessel ezen kívül még egy családnál találkoztunk, ahol a férj hunyt el, és most az asszony egyedül neveli két gyermekét.

Emellett általánosak az asztmás és egyéb légúti megbetegedések is:

A K5-ben élő asszonynak a szívével és a tüdejével is vannak problémái, emellett súlyos asztmától is szenved. Megmutatta nekünk a felméréskor az ágya mellé helyezett „két palackot és egy gépet”, melyek az esetleges rosszulléte esetén segítenek kezelni a tüneteit.

Azt általánosságban elmondhatjuk viszont, hogy ha nem nagyon súlyos betegségről van szó, akkor a szegregátum lakói nem költenek gyógyszerre, mert nincsenek meg hozzá az anyagi forrásaik. Ezt Szojka István is megállapította az interjú során, szerinte a helyi romák prioritási sorrendje a következő:

1. élelmiszer
2. lakás (ha már „életveszélyes” probléma)
3. gyógyszer⁵⁸

Sztojka hozzátette, hogy az egészségi állapotukkal sokan egyáltalán nem foglalkoznak: „ha betegek és rosszul vannak, sem mennek el orvoshoz, mert úgysem tudnák kifizetni a gyógyszereket és a kezeléseket”.

Ezek a megállapítások az országos, sőt a nemzetközi tendenciát is hűen tükrözik. Az ENSZ Fejlesztési Programja keretében (United Nations Development Programme) 2004-ben egy nemzetközi kutatást végeztek a mélyszegénységben élő emberek

⁵⁸ Sztojka Istvánnal készített interjú

egészségügyi állapotáról. Bernát Anikó, a TÁRKI szociológusa, egy kutatásában elemezte ezeket az adatokat, és a következőket írja:

„Az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés mutatja talán a legmarkánsabban a roma lakosság leszakadását a környezetükben élő többségi lakosságtól: az alapvető gyógyszerekhez való hozzáférés...a lakásban vagy házban található WC vagy fürdőszoba szerint értendő higiénias lehetőségek, és a vezetékes vízzel való ellátottság alapján a roma népesség minden országban jóval rosszabb helyzetben él a szomszédságukban élő nem romákkal összevetve.”⁵⁹

Magyarország	Többségi lakosság a romák szomszédságában (%)	Roma népesség (%)
Alapvető gyógyszerek	50	74
Megfelelő állapotú lakás	19	36
Megfelelő higiénia	24	46
Megfelelő vízellátás	9	34
A négy mutató az alábbi kérdések alapján készült: (1) alapvető gyógyszerek: az elmúlt 12 hónapban előfordult, hogy nem volt pénzük kiváltani a háztartás valamely tagjának felírt receptet; (2) (nem) megfelelő állapotú lakás: rossz állapotú, romos házban, slum-os környezetben él; (3) (nem) megfelelő higiénia: nincs a lakásban/házban WC vagy fürdőszoba; (4) (nem) megfelelő a vízellátás: nincs vezetékes víz a lakásban/házban vagy kertben.		
Forrás: UNDP (2005)		

A lakók egészségi állapotát tehát nem szakszerűen mértük fel, de valószínűnek tartjuk, hogy előfordulhatott olyan eset, hogy az aktuális interjúalanyunk sem tudhatott esetleges betegségeiről. Természetesen tudjuk azt, hogy az egészségügyi állapot alapos kutatása nem a mi kompetenciánk, de szerintünk egy ilyen jellegű felmérés is fontos

⁵⁹ Bernát Anikó: A magyarországi cigányság helyzete közép-kelet-európai összehasonlításban p. 132

lenne. (hivatkozás: A témával sok könyv és kutatás foglalkozik, viszont az általunk tapasztalt körülmények alaposabb és hatékonyabb megoldásokat kívánnának.)

Fontos kérdés még a cigányság oktatása. A kutatások kitérnek a lakókörnyezet adta tanulási lehetőségekre is. Sok helyen még napjainkban is gondot jelentenek a túlzsúfolt lakások, amelyek nem biztosítanak élhető körülményeket az ott lakó gyerekek számára.

„Tudjuk, hogy a cigány családokra jellemző az erős összetartás, az intenzív belső kapcsolatrendszer. Úgy véljük azonban, hogy a zsúfoltság, amit adataink mutatnak, bármilyen meleg családi légkör esetén is elfogadhatatlan. A felnőttek számára lehetetlenné teszi a szükséges pihenést, a gyerekek nyilvánvalóan képtelenek ilyen körülmények között elmélyülten tanulni, ez pedig rontja későbbi esélyeiket is. A 10 m²-nél is kisebb egy főre jutó lakótérben az emberek szükségképpen folytonosan megsértik egymás „személyes terét” (átlépik a pszichológiából ismert határt); feszültségek, a normálisnál gyakoribb konfliktusok forrása ez a helyzet.”⁶⁰

A szegregált területen élő gyerekek felzárkóztatására a helyi CKÖ is gondot fordít. Szervezett korrepetálásokat, napközit szoktak tartani a Roma Községi Házban. Ilyenkor helyi tanárokat kérnek fel, hogy a gyerekeket matematikából, angolból korrepetálják. Ezeket a programokat a helyi gyermekek lelkesen szokták látogatni.

A lakhatási problémák viszont az egészségi állapot mellett a gyerekek iskolázására, oktatására is negatív hatással vannak. Ennek a problémának egy mutatója a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma egy adott közegben vagy településen.

Arról sajnos nincs átfogó adatunk, hogy az általunk felmért tömbökben összesen hány HHH gyermek él. Viszont az IVS 2008-as adataiban találtunk egy releváns adatot: a Vízmű utcában 4, a Kertekalja soron pedig 5 HHH gyermek él. Ezek az értékek egy-egy ilyen rövid utcára nézve (főleg a Vízmű utcát tekintve) magasnak számítanak.⁶¹

A felmérésünk során azt tapasztaltuk, hogy a családok az általános iskola esetében kevésbé, az óvoda esetében viszont jobban figyelembe veszik a lakóhelytől

⁶⁰ Bánlaky Pál: Alapismeretek a cigányokról [romákról] szociális munkásoknak p. 72

⁶¹ IVS p 105

való távolságot. Ezt az adatunkat támasztja alá a Kalocsa és kistérsége Köznevelési Esélyegyenlőségi Helyzetelemzése c. kutatásban szereplő adatok:

Intézmény	Pedagógus (fő)	Óvodás (fő)	Ebből SNI (fő)	HH gyermek (fő)	HH gyermekek százalékos aránya (%)	Ebből HHH gyermek (fő)	HHH gyermekek százalékos aránya (%)	Bejáró (fő)
Bem Apó utcai Tagóvoda	10	106	3	50	47	19	18	1
Zöldfa utcai Tagóvoda	6	67	2	40	60	26	39	2
Viola utcai Tagóvoda	3	28	4	18	64	11	39	1
forrás: Kalocsa Integrál Városfejlesztési Stratégia 2008.								

Az óvodák esetében a HHH gyermekek aránya az általunk vizsgált területhez legközelebb eső Viola utcai Tagóvodában a legnagyobb (11 gyermek, mely az óvodások 39%-át jelenti). Általános iskolások esetében a legtöbb HHH gyermek az Eperföldi Általános Iskolába (64 tanuló – 12,5%), majd ezt követően a Speciális Általános Iskolába (27 – 29%).

A felmérés során megkérdeztük, hogy a gyerekek melyik iskolába járnak, és többféle választ is kaptunk. Az általunk vizsgált területen élő gyerekek közül mindenki jár iskolába, többen a Speciális Általános Iskola és Szakiskolába, páran pedig a Belvárosi illetve Eperföldi Általános Iskolákba.

Egy 9 éves kislánnyal is beszélgettünk, aki elmesélte, hogy a Belvárosi Általános Iskolába jár, és szeret iskolába járni. A kedvenc tárgya a matematika és az olvasás. Megkérdeztük, hogy részt vett-e már az előbb említett, helyi gyerekeknek rendezett rendezvényeken: azt mondta, hogy nem szoktak a CKÖ programjain részt venni, mert a szülei nem szeretik a politikusokat.

Felmérésünk során a házak műszaki állapotán túl azok komfortszintjének meghatározását is fontosnak tartottuk, mivel a nem megfelelő lakáskörülmények az ember egész életére negatív hatással lehetnek. Kemény István vizsgálatai (1971, 1993, 2003) részletesen feltárták a magyarországi cigányság életkörülményeit. A roma népesség lakáskörülményeit nemzetközi szinten is vizsgálják, az UNDP (United Nations Development Programme) 2004-es felmérésében, 11 ország roma, és nem roma mélyszegénységben élő lakosságát vizsgálta. Ezen két kutatás adataival hasonlítjuk össze az általunk mérteket, hogy átfogó képet kaphassunk a terület állapotának súlyosságáról.

Az általunk felmért 22 házban összesen 89 lakó él, 52 felnőtt és 37 gyermek. Nemek szerint 49 nő és 40 férfi. Az aktív korú férfiak száma 15-20 főre tehető. Tisztában vagyunk azzal, hogy felmérésünk nem terjedt ki a három tömb minden egyes házára, mégis a saját tapasztalataink is azt mutatják, hogy e férfiak száma igen kevés ezen a vizsgált területen.

A cigányság körében megszokott a sok gyermekes család, ezért gyakori probléma a túlzsúfolt életteretlen környezet. Vannak, akik önnön hibájukból kerülnek ilyen helyzetbe, de felmérések igazolják, hogy a felelősebb emberek is kényszerülhetnek kisebb lakásba való átköltözésre folyamatosan romló anyagi helyzetük miatt.⁶² A lakás és az abban élő család létszámával, azaz a túlzsúfoltság problémájával mindkét kutatás foglalkozik. Ez a téma a már előző részben említett okok miatt is nagyon fontos, ugyanis ezek a körülmények nem adják meg a megfelelő atmoszférát, amelyben egészségesen élhet az ember.

A Kemény féle 2003-as felmérésből kiderült, hogy egy lakásra összesen 1,97 szoba jut.⁶³ Ha emellett megemlítjük, hogy a kutatásnál felmért házak körülbelül 70 %-ban 4 vagy annál több fő él, akkor máris érezhetjük ezeknek a lakásoknak a zsúfoltságát. Az általunk vizsgált 22 lakásban összesen 56,5 szoba található ez lakásonként 2,57

⁶² Fehér Katával készített interjú alapján

⁶³ Kemény István 2003-as cigánykutatása alapján

szobát jelent, azaz egy házban átlagosan 4,05 fő él. A vizsgált családok közül 12-nél 4 vagy több fő él.

<i>Háztartás létszáma</i>			<i>Általunk felmért</i>	
	Gyakoriság	Százalék	Gyakoriság	Százalék
1 fő	54	4,6	3	13,6
2 fő	127	10,9	3	13,6
3 fő	174	14,9	4	18,3
4 fő	231	19,8	3	13,6
5 fő	243	20,9	3	13,6
6 fő	152	13,0	3	13,6
7 fő	81	7,0	2	9,2
8 fő	39	3,3	0	0
9 fő	29	2,5	1	4,5
10 fő	17	1,5	0	0
11 fő	8	0,7	0	0
12 fő	5	0,4	0	0
13 fő	3	0,3	0	0
14 fő	1	0,1	0	0
16 fő	1	0,1	0	0
Érvényes válasz összesen	1165	100	22	100
forrás: Kemény - Janky - Lengyel: A Magyarországi Cigányság 1971 - 2003 (32. o.)			forrás: saját adatok	

Az UNDP feltételezhetően a felmérését már ennek a kritikus helyzetnek a tudatában végezte, arról gyűjtöttek adatokat, hogy az országokban a roma, és a roma családok közelében élőknek egy főre hány szoba jut. Magyarországon a roma lakosság körében ez a szám csupán 0,49-et éri el, míg a környezetükben élő nem roma emberekre fejenként 0,95 szoba jut. Ezzel összehasonlítva a saját adatainkat pozitívabb eredményt kapunk ugyanis mérésünk helyszínén 0,63 szoba jut egy főre. Tehát egy emberre kevesebb, mint 1 szoba jut.

„Az életkörülmények, lakásviszonyok terén megnyilvánuló különbségeket plasztikusan mutatja az egy főre eső szobák száma, amely minden vizsgált országban alacsonyabb a romák körében, mint a szomszédságukban élő nem romák esetében; mindez nyilvánvalóan a háztartáslétszám és a vagyoni helyzet különbségeiből ered

elsősorban. Ahogy a 9. táblázatból látszik, a 2004-ben az UNDP által vizsgált 11 ország egyikében sem éri el a mutató értéke az 1-et a romák körében, azaz mindenütt átlagosan több mint egy fő él egy szobában. A legrosszabb helyzet Albánia és Koszovó mellett Magyarországon tapasztalható, mivel e három országban átlagosan legalább ketten laknak egy szobában a roma háztartásokban.”⁶⁴

9. táblázat. Egy főre jutó szobák száma a háztartásban – romák és a roma szomszédságban élő nem romák körében Ország	Többségi lakosság a romák szomszédságában	Roma népesség
Albánia	0,79	0,38
Koszovó	0,72	0,49
Magyarország	0,95	0,49
Macedónia	1,16	0,66
Horvátország	1,25	0,66
Bosznia-Hercegovina	1,10	0,67
Románia	1,36	0,68
Bulgária	1,58	0,76
Szerbia	1,09	0,77
Montenegró	1,04	0,84
Csehország	1,10	0,98

A vizsgált adatok szórását (0,94) tekintve megállapítható, hogy nagy eltérések vannak az egyes adatok között. A legkritikusabb eset, amivel találkozunk, mikor egy főre 0,22 szoba jutott.

”A felmérésben túlszűfolt lakásnak azokat a háztartásokat nevezik, ahol egy emberre vagy egy párra nem jut külön egy szoba. Emellett túlszűfolt az a lakás is, ahol a 12 éves vagy annál idősebb gyerekeknek nem jut külön szoba, kivéve, ha azonos neműek.”⁶⁵

Lakásonként átlagosan 2 hálószoba, illetve 2,8 ágy van (alvásra alkalmas kanapékat nem számítva). Általában két személyes ágyakról van szó így a hálónkénti férőhely jelentősen magasabb, mint az ágyak száma, 4,27. Ez az érték olyan házaknál nagyon magas ahol egy vagy két személy él Ezt kompenzálják olyan esetek ahol egy emberre kevesebb, mint egy hálóhely jut, összesen hat ilyen ház van.

Nappali funkciót betöltő szobát csak kilenc lakásban találtunk, általában a „nappaliban” is ágy van ezért hálóként használják.

A 70-es években lezajló CS lakás programnak köszönhetően sok 2-3 szobás lakás épült a környéken. Leggyakoribb a 2 szobás ház volt, 22 megkérdezettből 9 él ilyenben. Második leggyakrabban előforduló a 3 szobás volt. Kemény István 2003-ban hasonló

⁶⁴ Bernát Anikó: A magyarországi cigányság helyzete közép-kelet-európai összehasonlításban p. 129

⁶⁵ <http://www.vg.hu/gazdasag/makrogazdasag/tulzsufolt-lakasban-el-minden-masodik-magyar-341877>

eredményekkel találkozott, a felmérték 40 %-a élt 2 szobás lakásban, viszont a második kimagasló adat az 1 szobás lakás, melyben a megkérdezetteknek több mint 30 %-a élt.

A szobák száma. A háztartások megoszlása				Általunk felmért	
	Gyakoriság	Százalék	Érvényes válaszok százaléka	Gyakoriság	Százalék
1 szoba	377	32,4	33,2	3	13,6
2 szoba	466	40,0	41,0	9	40,9
3 szoba	241	20,7	21,2	7	31,8
4 vagy több szoba	53	4,5	4,7	3	13,6
Érvénytelen válasz összesen	1137	97,6	100,0	0	0,0
Érvénytelen/nem vonatkozik rá	28	2,4		0	0,0
Összes megkérdezett	1165	100,0		22	100,0
forrás: Kemény - Janky - Lengyel: A Magyarországi Cigányság 1971 - 2003 (70. o.)				forrás: saját adatok	

Még vannak olyan lakások ahol három generáció él együtt egyéni élettér nélkül, de manapság a cigány lakosság körében is általánossá vált, megállapodás után a családi ház elhagyása. 1,68 darab 18 éven aluli jut egy háztartásra. Ezeket az adatokat torzítja az, hogy a fiatalabb generációk elköltözése után a nagyszülők egyedül maradnak a házban. Amit még ehhez fontos hozzáfűzni, arról nincs adatunk, hogy már 2003-2004-ben is szokás volt-e a cigányság körében.

Három esetben is találkoztunk olyannal, hogy a nagymama egyedül maradt a több szobás családi házban. Illetve két helyen már csak a nagyszülők maradtak.

Az ingatlanszakma 4 komfortfokozatú lakást különböztet meg, komfort nélküli lakás, félkomfortos lakás, komfortos lakás, összkomfortos lakás. Ezeket a négyzetmétereken túl a WC, fürdőszoba, konyha, fűtési mód illetve a közművesítés állapota különbözteti meg. Ezeket a szempontokat figyelembe véve vizsgáltuk meg a környezetet.

A lakások 27,27 %-nál nincs vezetékes víz, ezek az emberek a közelben lévő két kútról veszik a vizet. Bár több mint 70%-nál van vezetékes víz a lakásban csak 63 %-nak van fürdőszobája, ezek közül egybe nincs bevezetve a víz. 2003-ban az ország roma lakosságának 57 %-nál volt a háztartásban fürdőszoba. A WC-t a házak 59 %-ban

találtunk, ahol nincs, onnan a helyiek szerint lakók a közelben lévő elhagyatott életveszélyes épületekbe vagy mögé járnak.

„Magyarországon a cigány háztartások negyedében nincs WC, illetve fürdőszoba, ami a cigányok esetében a többi országhoz képest a középmezőnybe helyezi Magyarországot, a nem cigány háztartások esetében azonban Bulgária és Románia mögött a harmadik legrosszabb mutatót jelenti. A vezetékes vízellátás az előzőkhöz hasonlóan infrastrukturális fejlettséget kifejező indikátor, de amint azt az adatok mutatják, jóval elterjedtebb és ezért kisebb mértékű egyenlőtlenséget okoz. E tekintetben a legrosszabb mutatóval egyértelműen Románia rendelkezik, Magyarország pedig a kevésbé jó helyzetűek közé sorolható, mivel a romák harmada és a környezetükben élő nem romák tizede él vezetékes víz nélkül.”⁶⁶

<i>Van-e fürdőszoba a lakásban? A háztartások megoszlása</i>				<i>Általunk felmért</i>	
	Gyakoriság	Százalék	Érvényes válaszok százaléka	Gyakoriság	Százalék
Van	663	56,9	57,6	14	63,6
Nincs	489	42,0	42,4	8	36,4
Érvényes válasz összesen	1152	98,9	100,0	22	100,0
Érvénytelen/nem vonatkozik rá	13	1,1		0	0,0
Összes megkérdezett	1165	100,0		22	100,0
forrás: Kemény - Janky - Lengyel: A Magyarországi Cigányság 1971 - 2003 (70. o.)				forrás: saját adatok	

⁶⁶ Bernát Anikó: A magyarországi cigányság helyzete közép-kelet-európai összehasonlításban p. 131

A kutatás következő kérdése jól igazolja a Sztojka István által felállított fontossági sorrendet miszerint az élelem van az első helyen. Kemény 2003-as kutatása alkalmával a felmért házak 93 %-ban volt konyha. A mi megkérdezetteink 95,5 %-nál van legalább főzőfűlke. A konyhák felszereltségének szempontjából, a lakások 100 %-ban van gáztűzhely, 77 %-ban hűtőszekrény és 50 %-ban mikrohullámú sütő (Volt ahol több is.).

Van-e konyha a lakásokban? A háztartások megoszlása				Általunk felmért	
	Gyakoriság	Százalék	Érvényes válaszok százaléka	Gyakoriság	Százalék
Van	1080	92,7	93,0	21	95,5
Nincs	81	7,0	7,0	1	4,5
Érvényes válasz összesen	1161	99,7	100,0	22	100,0
Érvénytelen/nem vonatkozik rá	4	0,3		0	0,0
Összes megkérdezett	1165	100,0		22	100,0
forrás: Kemény - Janky - Lengyel: A Magyarországi Cigányság 1971 - 2003 (70. o.)				forrás: saját adatok	

Kirívó adat, hogy vezetékes gáz a 22 házból csak 3-ban van bekötve. Hiába építették ki a közművezetéseket a környéken az embereknek nincs pénzük rákötetni magukat, így mindenütt gázpalackot használnak.

A felmérésekből arra következtethetünk, hogy a villany a legfontosabb közmű funkció, ami a házba számára nélkülözhetetlen, a 22 házból csak egy helyen nem volt bevezetve. A 2003 cigánykutatás során 2,2 %-nál nem volt bevezetve illetve 1,2 %-nál kikapcsolták.

Vezetékes víz-ellátottság vizsgálata (32. kép)

Vezetékes gáz-ellátottság vizsgálata (33. kép)

Villanyellátottság vizsgálata (34. kép)

Luxuscikkek közül csak számítógépet és televíziót láttunk a felmérés során. Számítógép összesen 4 darab van, de ezeken a helyeken internet kapcsolattal is rendelkeznek. Televízió alapvető felszereltségnek számított, több mint 1 darab jut egy lakásra.

A környéken szinte mindenütt vaskályhával illetve cserépkályhával fűtenek, a legelterjedtebb a vaskályha, minden családnak van legalább egy. A fát sokan a tüzéptől veszik, de láttunk és hallottunk rá példát, hogy az erdőből szedik annak ellenére, hogy tudják, hogy ezért akár meg is büntethetik őket. Tél idején, ha már nincs mit eltüzelni, akkor még a cipőt és a ruhát is tüzelőnek használják. A családsegítő szolgálat szokott ruha adományokat adni a környéken élőknek, de arról hogy később az ottaniak hogyan használják fel erről nincs információjuk.

Az önkormányzatnál megtudtuk, hogy az ittenieknek rengeteg közműtartozásuk halmozódott fel, és a helyzet egyre romlik. A TÁRKI adatai szerint, Magyarországon 2011-ben a mintegy 2 millió 500 ezer ember élt olyan háztartásban, amely elmaradt valamilyen rezsi- lakbér- vagy hiteltörlesztőrészlet-fizetéssel. 2011-ben közzétett Eurostat adatok alapján az EU tagállamok között az eladósodottság mértékét vizsgálva Magyarországon a hatodik legmagasabb.

A helyszínre érkezve elsődleges célunk a házak műszaki állapotának a feltérképezése volt. Egy-egy házban a Habitat for Humanity által használt műszaki adatlap segítségével haladtunk végig, a ház legfontosabb pontjait vizsgálva. Felmértük a lábazat, főfalak, födécek, tetőszerkezet, kémények, ereszcsonna, nyílászárók, állapotát, valamint kitértünk a lakás közművesítésére és a fűtés típusára is. A legtöbb ház nagyon rossz műszaki állapotban van. Az emberek próbálkoznak otthonuk javításával, de az általuk használt anyagok, technikák nem mindig megfelelőek.

A dolgozatunkban eddig használt Kemény István által felállított tipológia úgy véljük, hogy a már korábban taglaltak miatt, itt nem használható, mivel vannak problémák, melyek az építés ideje miatt léptek fel, és vannak melyek az építés módja miatt. Ezért a felmért házakat az anyaguk szerint csoportosítottuk. Ez alapján összesen hét típust különböztetünk meg.

Vályogházak

A vályogfalak teherviselő képessége kisebb az egyéb falazatokéhoz képest, de viselkedését tekintve flexibilisebbek. Utóbbi miatt bizonyos alakváltozásokat, jóval később jeleznek, mint a merevebb anyagból épült falak. Tehát a vályogfalakon megjelenő repedések sokkal súlyosabb problémát jelentenek, mint a merev falazatokon. A repedést okozhatja az alap károsodása, a fal szerkezetének romlása, de a károsodásának számtalan, előre nem látható, kívülről nem látható oka lehet. Ezért a vályogból épült házak, folyamatos ellenőrzést és kezelést igényelnek. Kutatásunk folyamán tanulmányoztuk a vályogfalak jellegzetes problémáit, melyekkel mi is találkoztunk a felmérésünk során és a következőkben ezeket szeretnénk felsorolni.

Az SZ65-ben a kialakult falazathiányokkal szembesültünk (kagylósodások), azaz amikor a falazatok felszínének károsodásával a falazat kihullik. Ez a vályogfalak

legjellegzetesebb hibája. Ennek oka lehet vizesedés, statikai hiba, illetve az elmaradt karbantartás.

SZ65-ös házban kagylósodás
(35. kép)

SZ53-as házban a fal felső
részének károsodása (36. kép)

SZ65-ös házban a födém
meghajlása (37. kép)

A födémnyomásból eredő kihajlás, és ebből adódóan a fal felső részének törése mindegyik vályogháznál megfigyelhető volt. Ezt a födém, tető túlsúlya okozhatja, ha esetleg túlméretezett a szerkezet (azaz a túl nagy önsúly). A falak felső részének károsodását pedig a tetőszerkezet súlyának kifelé irányuló nyomóereje, illetve a bejutó csapadékvíz okozhatja

A lakókat leginkább zavaró probléma a falakon megjelenő hatalmas repedések. Ezeket két csoportba sorolhatjuk, a vékony, felnőtt emberi ujj vastagságánál nem szélesebb repedésekre, illetve a vastag repedésekre. Míg a vékony repedések a falazatokba csak 10-15 cm mélységig hatolnak, addig a vastagok akár a teljes keresztmetszeten áthaladnak.⁶⁷ Az SZ65-ös ház Szőlőkköze utca felőli homlokzatán a gyakori kamionforgalom miatt, nagy vízszintes irányú repedések jelentek meg.

P171/A ház utcai
homlokzatának falcsatlakozása
(38. kép)

SZ65-ös ház repedéseit mutatja
az ott lakó asszony (39. kép)

Az SZ65-ös ház repedése
(40. kép)

⁶⁷ <http://valyog.uw.hu/d.htm>

Mikor ezek a házak épültek, még beton alapozás nélkül készültek. Ez okozta, hogy a házak falai egyenlőtlenül megsüllyedtek. A P171-es ház utcafronti fala teljesen elvált a szerkezet többi részétől.

Az imént említett problémákhoz nem elegendő egy laikus ember megoldása, gyakran a probléma csak akkor szüntethető meg, ha annak megtaláljuk a gyökerét, ehhez viszont szakmai tudás szükséges.

Vályogtéglaházak

A vályogtégla építészet komoly múltra tekint vissza, már időszámításunk előtt is alkalmazták. Kitűnő hőszigetelő és hőtároló tulajdonságú és rendkívül olcsó egyéb modern építési anyagokhoz képest. Hátránya, hogy rendkívül érzékeny a nedvességre és a fagyra, ezért a vályogtégla falakat 40-50 cm vastag lábazatra és vízhatlan szigetelésre kell építeni. A teherhordó falak 50 cm vastagságúak.⁶⁸

SZ59-es ház hiányzó
nádvakolata (41. kép)

SZ59-es ház berepedt lábazata
(42. kép)

SZ59-es ház pótolts csempéje
(43. kép)

Az SZ59-es házban a fő problémája a burkolatok több helyen való leválása. A nádvakolattal készült homlokzatoknál gyakori a rögzítő acélszegek korróziója vagy a faanyag összeszáradása, és az ezek miatti leválás.⁶⁹ Az SZ59-es ház homlokzatán hosszú repedések jelentek meg a vakolatban, az épület oldalán pedig nagy foltokban lehullott. A fürdőszobában a csempéknél hasonló gond merült fel, bár itt nem megfelelően próbálták visszaragasztani a lehullott darabokat. Az egyik hálósobában szintén a vakolat okoz gondot, már többször kijavították, de a fal még mindig nem megfelelő állapotú.

⁶⁸ coxius.hupont.hu/3/valyogtegla

⁶⁹ portal.bme.hu/C19/ingatlanszakerto/oravazlat/tartoszerkezetek_diagnosztikaja.pdf

Salakblokkházak

A salakblokk téglá hőtani és páradiffúziós adatai nem maradnak el a téglá falazóblokkokétól. Ám alkalmazása a mai ember megváltozott életmódja (például az épületekben eltöltött időtartam megnövekedett), az új építési szokásai (jobb hőszigetelések felhelyezése, jobb nyílászárók beszerelése), az új építkezési anyagok (salakblokk), illetve az újfajta tüzelési anyagok és módok figyelembevételével, együttesen természetes eredetű sugárterhelés megnövekedéséhez járulnak hozzá.⁷⁰ Ebből az anyagból a három tömbben csak egy a V3 ház épült. Lakója nagyon rendezetten igényesen tartja a házat a falazattal sem külső sem belső gondjai nem adódtak.

V3-as ház (44. kép)

V3-as ház készülő nappalija
(45. kép)

V3-as ház melléképületei (46. kép)

Betontégla házak

Későbbi összegzéseink során feltűnt, hogy a „CS” lakás program keretében megvalósult házak többsége betontéglából épült. Ezen programban csak az anyagi feltételeket biztosította az állam, az építőanyagról az emberek maguk gondoskodtak. Feltételezhetően program ideje alatt ezen a környéken a betontégla volt olcsón és könnyen elérhető.

A V6, V14, és M16-os házakban a fal állapotával nem adódtak gondok, de az R14-es ház megépülése után a külső homlokzatot nem vakolták, csak lefestették. A szakszerűtlen falazás következtében nagy rések alakultak ki a blokkok között. A K1, M5, SZ59-es házak szerkezetét vegyesen falazták, betonblokkokat is felhasználtak.

⁷⁰ www.epito.bme.hu/vcst/oktatas/feltoltesek/BMEEOVK-SQ2/hefop_ai10_varosi_kornyezetvedelem.pdf

M16-os ház lakója beszélget
Leveltével (47. kép)

V6-os ház melléképülete
(48. kép)

R14-es ház szakszerűtlen
falazása (49. kép)

Kisméretűtégla házak

A kisméretűtégla falazatok nagy munkát kívánnak, anyagigényes a falazat, amely nagy teherbírású. Hőszigetelő képességük 38cm vastagságtól megfelelő. Terhelés után a fal ülededésre hajlamos, amelynek mértéke elérheti a teljes falmagasság 1,5%- át is.⁷¹ A km téglából épült, általunk felmért házak falazatait megfelelő állapotúnak találtuk, az adódó problémák nem a fal tulajdonságaiból vagy elkészítéséből adódtak. Csak ebből az anyagból épültek a következő házak: V4, M3, P177, és az M12. A P177-es ház, a folyamatos karbantartásnak köszönhetően, megfelelő állapotú. A többi ház problémáira a későbbiekben térünk ki.

P177-es ház (50. kép)

V4-es ház bejáratánál lehullott a
vakolat (51. kép)

M3-as ház (52. kép)

Blokktegla házak

A blokktegla könnyebb súlyú, ugyanakkor nagyobb méretű falazó anyag felhasználását teszi lehetővé. A tömör téglafalnál lényegesen jobb hőtároló képességű, jó hőszigetelő, gyorsabb munkavégzést és kevesebb habarcsfelhasználást igényel.

⁷¹ www.megepitem.hu/id-71-kulonbozo_teherhordo_falak_es_tulajdonsa.html

Jellemzően az újabb építésű házaknál építkeztek blokktéglából. A K5 egy régebbi családi ház. A P181 telken fekvő három ház mind újonnan épített blokktéglá épület.

P181-es telken álló családi ház
(53. kép)

P181-es telek legrégebbi háza
(54. kép)

P181-es telken levő
melléképület, ma családi
házként funkcionál (55. kép)

Vegyes szerkezetű házak

Öt ház vegyes szerkezettel épült. Néhol ez csak a fal pótlása vagy a ház kis léptékű bővítése miatt. Például a K1, K7 régebbi családi házak. Máshol a 2-3 szobás „CS” lakások bővítéséről volt szó, az M5-ben 2-3 szobát építettek még hozzá, míg az M13-ban 3-4 helységet alakítottak még ki a házhoz. A V2-es ház vegyes építési módszerrel épült (parapetig téglafalazat, parapettől egy sor téglafal, egy sor vályog)

További csoportosításokat nem tudtunk felállítani, de feltételezzük, hogy a házakon jelentkező problémák az ott lakók motivációja és anyagi helyzetük szerint tartozhatnak külön kategóriákba. Ezért a továbbiakban az egyszerre több házon megjelenő problémákat taglaljuk, kiemelve az esetleges egyedi eseteket.

Egyéb általános problémák

Általános probléma a lábazat nem megfelelő vízszigetelése, vagy annak hiánya. A vakolat a fal vizesedése miatt a lábazat felső vonalához közel lehullik, illetve a lábazati kőburkolat elválzik a faltól.

Lábazati hibák(56. kép)

Lábazati hibák (57. kép)

Lábazati hibák (58. kép)

A falazatokon sok helyen megfigyelhető a szakszerűtlen kivitelezés, hőszigetelő képességüket a vakolaton kívül mással nem növelik. A fentebbi kategóriákba sorolásnál már kitértünk a falazatok problémáira, de ki szeretnénk térni a P171/A ház állapotára. A homlokzati fal elválása után, az ott élő szakmával nem rendelkező, de közmunka kapcsán építkezéseken többször is dolgozó lakó javította ki. Elmondása szerint igyekezett a falat visszakötni a házba, de a probléma már olyan súlyú, hogy feltehetően ez csak átmeneti megoldás lehet.

Nagy rések a falazóblokkok között (59. kép)

Szakszerűtlen falazás (60. kép)

Helytelen kivitelezésű falazás (61. kép)

A padlók állapota az egész környéken kritikus. Az M3-as kétszobás lakásnak csak az egyik szobájában van betonozva a padló, a másik szobában rosszul eldöngölt föld padló van, melyet szőnyegekkel fednek le. Az R14-es házban a beton padló felülete morzsolódott, és a szoba egyik sarkába lejt. A leggyakrabban esetekben egyszerűen a beton rétegre fektetik a szőnyeget, nincs rendes padlószerkezet. A tehetősebb helyeken előfordult, mettlachi és parketta is.

Padlóburkolat hiánya (62. kép)

Látható aljzatbeton (63. kép)

A parkettát is elégették (64. kép)

A mennyezeti beázások szinte kivétel nélkül megjelentek mindenhol. Különlegesen kritikus helyzetet tapasztaltunk az R14-es háznál, ahol a kémény körül sem bádogozással sem habarccsal való kenéssel nincs megoldva a szigetelés, így ott a víz befolyik a házba. A vályog épületeknél a beázások erősebbek voltak, az SZ53-as házban a födémek lehajlása következtében a mennyezet berepedt.

Falazat repedezése (65. kép)

Megfigyelhető penészesedés (66. kép)

Beázás, vizesedés (67. kép)

Petőfi Sándor utcán, Szőlőkköze utcán levő illetve az M13-as házakban találtunk korszerű nyílászárókat. A környéken jellemzően régi fa nyílászárók vannak, melyek berepedeztek, vetemedtek, és a festék lepattogzott róluk. Gyakori probléma az ablakok hiánya vagy hiányossága. Az M3-as házban az egyik ablaknak csak a kerete volt meg, mert az üveg kitört és nem csináltattak újat a másik ablakuk keretébe méretben nem megfelelő ablakszárnyakat illesztettek be. Ebből a lakásból a bejárati ajtó is hiányzik. A K1-es családi házban hiányzik a gerébtokos ablak belső szárnya, és a bejárati ajtót nem lehet résmentesen bezárni. Gyakoriak voltak a betört ablakok, ezeket a problémákat

különböző alternatívákkal igyekeztek megoldani. Az M12-es lakásban ragasztószalaggal takarták be a lyukat, míg az M5 háznál fóliát tettek az ajtó üvege helyére. Sok helyen hiányzott az ajtókról a kilincs.

Rossz méretű ablakok (68. kép)

Szig.szalag „foltozás” (69. kép)

Hiányzó ablakszárnyak (70. kép)

A tetőszervezetek általában rossz állapotúak, vizesednek a fa korhad. Két helyen láttuk, hogy kérges fát használtak a szerkezet építéséhez. A tetőfedések állapotára kevés gondot fordítanak az emberek, gyakran láttunk törött és lecsúszott cserepeket. A cserepek lecsúszása a vápáknál volt a legsúlyosabb.

Hiányzó vápacserepek (71. kép)

Hiányos oromfal-deszkázat (72. kép)

Nedves tetőszervezet (73. kép)

A kémények között előfordult, hogy már életveszélyes állapotban voltak. A nem megfelelő tüzelőanyag használatának következtében az összes kémény külseje befeketedett. A kémény és a tető találkozásánál rendszerint habarccsal szigetelik.

„Kidőlő” kémény (74. kép)

Rossz állapotú kémény (75. kép)

Új kémény- helytelen használat miatti állapota (76. kép)

Az ereszcatornák hiánya vagy hiányossága is általános volt. Sok helyen egyáltalán nem, máshol hiányos volt az ereszcatorna. Általában nem voltak megfelelően elvezetve a háztól, ez fokozta a falak vizesedését.

Penészes, mállott ereszdeszkázat (77. kép)

Szükségmegoldás az ereszcatorna megtartására (78. kép)

Hiányos ereszcatorna (79. kép)

III. JÖVŐBELI KITEKINTÉS

A szocializmus időszakában az állam központi szerepet játszott a szociális, illetve lakhatási programok szervezésében, ám érzékelhetően több évtized alatt sem tudta hatékonyan megoldani a lakhatási szegénység és a cigányság problémáit. A rendszerváltás után a civil szervezetek vették át ezt a központi szerepet. Szociális szerveződések és lakhatással foglalkozó civil szervezetek már az 1990-es években is jelen vannak Magyarországon. Az egyik legrégebben működő nemzetközi civil szervezet az 1989-ben létrejött Magyar Máltai Szeretetszolgálat⁷² illetve az 1996-ban betelepült Habitat for Humanity,⁷³ 2010 után a problémák súlyosbodásával számuk ugrásszerűen megnőtt. Megjelentek a társadalmi problémákat központba állító törekvések, például a Hello Wood fesztiválból kinövő összművészeti alkotótábor.⁷⁴ Ezzel párhuzamosan az építészek felismerve fontosságát, egyre több figyelmet szentelnek a szociális építészetnek: „A magyar építészetgyakorlásnak van egy kevésbé közismert területe, a közösségi építéseké, (építőtáborok, kalákában vagy egyetemi szervezésben, civil szervezetekkel vagy baráti összefogásban készülő, jellemzően kisebb léptékű építészeti beavatkozások) amelyek több szempontból is méltóak arra, hogy nagyobb (országos és nemzetközi) figyelmet kapjanak.” – szerepel az idei Velencei Építészeti Biennále Magyar Pavilonjához írt kurátori koncepcióban.⁷⁵

A megoldási lehetőségekkel már a Kalocsán töltött egy hetünk alatt elkezdtünk foglalkozni. A felmérésünk során szerzett empirikus adataink és kezdeti vizsgálódásaink azt igazolták, hogy a cigányságot érintő három fő probléma a nagymértékű munkanélküliség, az oktatás helyzete, illetve a lakhatási szegénység. Mivel ezek szoros és komplex összefüggésben állnak egymással, ezért kezdetben úgy véltük, hogy az egyik probléma megoldása dominánszerűen magával vonzza a másik két probléma megszűnését is. Ezen az elven működtek a civil szervezetek, melyek célkitűzései túlmutattak a kitűzött programjaikon, ezalatt azt értjük például, hogy a lakhatási

⁷² http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_M%C3%A1ltai_Szeretetszolg%C3%A1lat

⁷³ <http://www.habitat.hu/hu/kik-vagyunk/>

⁷⁴ <http://hellowood.eu/#rolunk/3>

⁷⁵ CommON_Épített Közösség- Kurátori koncepció a 13. Velencei Építészeti Biennále Magyar Pavilonjához

szegénység javítása komplexebb tervet kíván a ház műszaki állapotának helyreállításánál. A feltételezés mégis érthető, mivel könnyen úgy vélhetjük, hogy:

- az oktatási helyzet javításával, könnyen munkához juthatnak a szegénységben élő emberek is, és később megfelelő lakáskörülmények között élhetnek.
- a munkanélküliség megszüntetésével, javul a szegénységben élő emberek anyagi helyzete, ami javít a család lakáskörülményein és megfelelő atmoszférát teremt a gyerekek tanulásához
- a lakás körülményeinek javításával, hozzásegítjük a gyerekeket az iskolában elért jobb eredményekhez, így később munkához juthatnak

Az általunk vizsgált programoknál arra voltunk kíváncsiak, hogy a problémát, azaz a mélyszegénységben élő emberek rossz életkörülményeinek javítását milyen módon közelítik meg. Az alábbi megközelítési módokat különítettük el: házak műszaki állapotának javítása, oktatás fejlesztése, munkanélküliség csökkentése, önkormányzatok civil szervezetek pályázathoz segítése, pénzügyi tanácsadás, mezőgazdasági tevékenységre buzdítás, építészhallgatók oktatása, közösség építés.

Az egyik megközelítés az emberek lakáskörülményeivel foglalkozó, azok műszaki állapotát javító programok. A Habitat for Humanity mint már említettük 96 óta működik Magyarországon. Céljuk, „hogy a világon minden ember számára elérhető legyen a tisztességes és fenntartható otthon”. 2012 januárjáig Magyarországon összesen 11 településen több mint 1600 család lakhatási gondján segítettek. A szervezet komoly kutatómunkát is folytat. A magyarországi lakásállomány felmérésének eredményeként megállapították, hogy a legtöbb embernek nem az új lakás építése, hanem a felújítás jelenti a megoldást. Ezért 2009-ben lezárták az újlakás-építési programjukat és új programokat indítottak. Az építkezésekkel, lakásfelújításokkal kapcsolatos tevékenységeiket projekteknek, míg a nem csak építkezéssel kapcsolatosakat programoknak nevezik.⁷⁶

⁷⁶ <http://www.habitat.hu/hu/kik-vagyunk/>

Habitat for Humanity Hungary programjai (80. kép)

A következő, kifejezetten a lakások műszaki jellegével foglalkozó program a Társadalomelméleti Kollégium által 2010-ben alapított Szociális Építőtábor.⁷⁷ A programjuk célja, „hogy a lakók tehessenek valamit a lakóhelyükért, és szeretnék elősegíteni, hogy ezt az érdekközösséget felismerve, csoportként tegyék, és munkájuk eredményeként lakóhelyük minősége is javulhasson.”⁷⁸ Ez a tábor, már nem pusztán a lakhatás javítására, hanem a közösség építésére is törekszik a helyiek építési munkálatokba való bevonásával. Első programjukat Nagykanizsán valósították meg, ahova többször is visszamentek.⁷⁹

A Szociális Építőtábor programjai (81. kép)

A 2010-ben alakuló BAGázs-t, melynek jelszavai az „Elhivatottság, érzékenység, felelősség, kihívás” 13 önkéntes alapította, akiknek ötletüket a Bagon megtartott nyári bejárós tábor ihlette. Céljuk, hogy a bagi fiatalok „saját maguk számára képesek legyenek célokat megfogalmazni és azok megvalósítása érdekében lépéseket tenni. Illetve, hogy olyan eszközökre és tudásokra tegyenek szert, amelyek növelik a választási lehetőségeiket és segítenek kikerülni a jelenlegi élethelyzetükkel együtt járó kényszerpályákról, valamint sikerebb és párbeszéden alapuló konfliktuskezelési

⁷⁷ http://tek09.blog.hu/2010/03/18/szocialis_epitotabor_nagykanizsan

⁷⁸ <http://homokozo.tek.bke.hu/szepitotabor/magunkrol>

⁷⁹ Fehér Katával készített interjú

kultúrát kialakítani.”⁸⁰ Ennek eszközei a „nem-formális oktatás, csoportos és egyéni foglalkozások: önkéntes képzés és kortárssegítő képzés gimnazisták, egyetemisták, a településen élők bevonásával; élménypedagógiai foglalkozások és szociális készségfejlesztés. Illetve, rendezvények, képzések, konferenciák, táborok szervezése és lebonyolítása a helyi kulturális értékek bemutatásával, a településen élők bevonásával. 2010. óta minden nyáron két hetes nyári tábort szerveznek a telepi gyerekek részére, ahol a helyi mentorok részt vesznek a programok szervezésében és lebonyolításában.”

A Bagázs közösségépítése (82. kép)

Kifejezetten a romák továbbtanulási lehetőségeivel foglalkozik az 1997-ben megalakult Romaversitas, mely a felsőoktatásban tanuló roma fiatalok képzési és ösztöndíjprogramja. A szervezet már 14 éve foglalkozik egyetemista és főiskolás roma hallgatók támogatásával.⁸¹

A helyi közösségek erősítését tűzte ki célul a Reflekt Stúdió, akik úgy vélik, hogy ez, a lakhatási szegénység problémájának megoldása lehet.⁸² Az általuk megfogalmazott cél a szociális építészlet magyarországi helyzete és lehetőségeinek feltérképezése: „Az elméleti kutatások széles körben igyekeznek feltérképezni a téma jelenleg meghatározó és sürgető kérdéseit, valamint olyan tendenciákat vagy beavatkozásokat keresni, melyek segíthetnek a hazai törekvések alátámasztásában, illetve megvalósításában. A terepmunka elengedhetetlen része a tevékenységnek, ami minden elméleti kutatást vagy eredményt azonnal értékelni, minősíteni képes. A helyszíni jelenlét, a személyes tapasztalatok és kapcsolatok olyan csatornákat nyitnak meg, amiket lehetetlen elméleti

⁸⁰ <http://reflektstudio.blogspot.hu/2012/08/bagazs.html>

⁸¹ <http://www.romaversitas.hu/>

⁸² *Gulyás Erzsébet*tel készített interjú alapján

kutatásokkal 100%-ban igazolni, s melyek rendre eltérhetnek minden várakozástól vagy előre eltervezett forgatókönyvtől.”⁸³

A már fentebb említett Hello Wood is ebbe a csoportba sorolható. Az összművészeti alkotótábor 2012-ben vett részt az első szociális programban. Az eddig fesztiválként működő projekt, idén a művészeti alkotások készítése mellett a helyiek közösségi szellemét is igyekeztek növelni. Céljuk volt, hogy az elhelyezett alkotásokat a helyiek már elkészültükkor is magukénak érezzék.⁸⁴ Olyan helyszíneket választottak „ahol a közösség és a település anyagi lehetőségeinek szűkülése miatt a kulturális események száma visszaesett. Nincsenek közös programok és találkozók, így a lehetőség a beszélgetésre és az együttműködésre is folyamatosan csökken. Épp ezért az ide készülő installációkkal a fő célunk a közösségépítés támogatása.”⁸⁵

A Hello Wood művészi installációi (83. kép)

Vannak kisebb táborok, a közösségteremtésnél hangsúlyosabb szerepet kap a résztvevő építészhallgatók oktatása. Makovecz Imre mesteremberek bekapcsolódásával már 1981-ben megszervezte az első Visegrádi Építőtábor, mely 2001-ig működött.⁸⁶ Ezt a hagyományt követve jöttek létre először csak egy majd szétválásuk után öt, a doktori iskola által szervezett építőtábor. A Kemes Balázs által vezetett perbáli tábor először 2008-ban szervezték meg.⁸⁷ Kiemelten a hallgatók oktatására irányuló célzattal. Ám manapság ez a tábor is kezd szociális arculatot ölteni. A doktori iskola további programokat szervezett Valkonyára és Mátraverebélyre.⁸⁸

Az 1990 óta aktívan tevékenykedő Autonómia Alapítvány működésének célja a roma hátrányos helyzetű emberek körében végzett „fejlesztő-adományozó programok

⁸³ <http://ujirany.com/hu/projekt/reflekt-studio-beret>

⁸⁴ *Gyulyás Erzsébettel készített interjú alapján*

⁸⁵ <http://hellowood.eu/#helyszin/2>

⁸⁶ Fazekas Katalin: 5. féléves beszámoló Építőművészeti Doktori Iskola 2. évfolyamán

⁸⁷ *Kemes Balázssal készített interjú alapján*

⁸⁸ <http://www.kozep.bme.hu/index.php?l=cikkek&id=726>

létrehozatala. A közvetlen fejlesztő munka mellett képzéssel, kutatással foglalkoznak, és mivel nem rendelkeznek saját forrásokkal, igyekeznek azt elősegíteni, hogy a romák és szegények munkaerő-piaci lehetőségeinek javítására szolgáló központi és uniós források célba érjenek, megfelelően hasznosuljanak.”⁸⁹

A romák munkanélküliségén volt hivatott segíteni az 1997-2002 között futó Zöldmunka program. Életre hívó oka az volt, hogy „azokon a területeken, ahol nagy volt a munkanélküliség és a szegénység, olyan projektekre volt szükség, amelyek egyszerre oldják meg a környezeti problémákat és teremtenek munkalehetőséget, növelve a közösségi szolidaritást.” A program szinte az ország teljes területére kiterjedt.⁹⁰

A mélyszegénységben élő családoknál, kiutat jelenthet a mezőgazdasági termelés, mivel egyaránt biztosít nekik élelmet és anyagi forrás lehetőségét. Ilyen típusú törekvések az Iskolakert,⁹¹ illetve a Kertészet 2000 Program.⁹² Előbbi 1998-2002-ig működött, míg utóbbi 2000-2001 között. A legelső hasonló programjuk csak eszközként használta fel a mezőgazdaságot, célja a romák és nem romák közötti feszültség oldása volt. Ez 1998-99 között az egész ország területét érintő Saját konyhakert program⁹³ keretében valósult meg. Az Iskolakert célja a „megélhetési célú gazdasági tevékenység elméleti és gyakorlati formában történő megismertetése roma és nem roma gyerekekkel, családjaikkal. Ezáltal lehetőség teremtése hátrányos helyzetű települések iskolái számára a kerti gazdálkodás alapismereteinek elméleti és gyakorlati elsajátításához szükséges eszközök, berendezések beszerzésére; a környezetkímélő mezőgazdasági technológiák megismerésére; a környezetkímélő hulladékhasznosító technológiák (pl. komposztálás) alkalmazására.”⁹⁴ A későbbi Kertészet 2000 program a mezőgazdaságot, mint munkalehetőséget ajánlotta fel a rászorulóknak. „A nyertes szervezetek szabadföldi intenzív gazdálkodást folytattak, a megtermelt fölös árumennyiséget értékesítették; illetve a termeléssel egyidejűleg a szervezet megbízott programfelelőse részt vett egy, az Autonómia Alapítvány által szervezett képzésen, amely egyrészt programszervezésről, vezetésről, pénzügyi tervezésről szólt, másrészt

⁸⁹ <http://autonomia.hu/hu>

⁹⁰ <http://autonomia.hu/hu/programok/zoldmunka-program>

⁹¹ <http://autonomia.hu/hu/programok/iskolakert>

⁹² <http://autonomia.hu/hu/programok/kerteszet-2000-program>

⁹³ <http://autonomia.hu/hu/programok/sajat-konyhakert-program>

⁹⁴ <http://autonomia.hu/hu/programok/iskolakert>

mezőgazdasági, ehhez kapcsolódó értékesítési, piac-keresési ismeretek elsajátítását tette lehetővé.”⁹⁵

A szegénységben élő emberek gyakran hatalmas tartozásokat halmoznak fel. 2008 óta folyamatosan futó programjaik segítik a roma családok nehéz anyagi helyzetükből való kilábalását. Abban az évben indult az Esélykassza Kutatási Program,⁹⁶ melynek célja „egy Magyarországon eddig ismeretlen pénzügyi képzési módszer kidolgozása és tesztelése. Ennek legfőbb eszközei a pénzügyi képzés tananyagfejlesztése; a pénzügyi képzés és mentorálás; a megtakarítások gyűjtése a csoporttagok által; illetve a kisösszegű, kölcsönös kezességvállaláson alapuló hitelek nyújtása.”⁹⁷ A 2009-től 2012-ig futó projekt nagyobb volumenű volt. Az IDA - Lakhatási Program,⁹⁸ az „alacsony jövedelmű családokat célozta meg, amelyek számára nem hozzáférhetők a kereskedelmi bankok hiteltermékei, ingatag anyagi helyzetük és az alapvető pénzügyi ismeretek hiánya miatt pedig gyakran kárvallottjai a nyereszkesedő hitelezőknek, uzsorásoknak. Valamint a gyermekvédelmi szakellátásból nagykorúként kikerült fiatal felnőttek, akik az állam által biztosított otthonteremtési támogatás összegéből nem tudják megfelelően rendezni lakáshelyzetüket, és nem rendelkeznek pénzügyi ismeretekkel, háztartás-vezetési gyakorlattal és támogató családi háttérrel önálló életkezdésükhöz. A program megvalósítása minden érintett településen a megvalósító szervezetek és a helyi önkormányzat szoros együttműködésében történt. A program célja a pénzügyi tudatosság, tervezés erősítése alacsony jövedelmű háztartásokban. A havonta rendszeresen, a saját bankszámlájukra megtakarító résztvevők a megtakarítási időszak végén úgynevezett kiegészítő támogatást kapnak, amelynek mértéke megegyezik a megtakarított összeggel. A támogatás megszerzésének feltétele a program részét képező pénzügyi és műszaki képzéseken való részvétel.”⁹⁹

Az Autonómia Alapítvány egyik fő célja a roma kisebbség helyzetén javító programok, pályázatok támogatása. A Norvég Civil Támogatási Alap,¹⁰⁰ illetve a még ma

⁹⁵ <http://autonomia.hu/hu/programok/kertesz-2000-program>

⁹⁶ <http://autonomia.hu/hu/programok/eselykassza-kutatasi-program>

⁹⁷ <http://autonomia.hu/hu/programok/eselykassza-kutatasi-program>

⁹⁸ <http://autonomia.hu/hu/programok/ida-lakhatasi-program>

⁹⁹ <http://autonomia.hu/hu/programok/ida-lakhatasi-program>

¹⁰⁰ <http://autonomia.hu/hu/programok/norveg-civil-tamogatasi-alap-szocialis-kohezio-gyerme-es-egeszsegvedelem-temakor>

is futó EU forrásokkal a romák integrációjáért¹⁰¹ programjaik hivatottak a pályázó önkormányzatokat vagy civil szervezeteket segíteni.

A ma sokszor központi témába kerülő társadalmi ellentétek csökkentésére is törekszik az alapítvány. A fent már említett Saját konyhakert programjukon kívül, A Mindenki más. Európa egy!¹⁰² 2010-ben lezáruló projektjük keretében „négy országból érkező roma fiatalok összesen 25 helyi kampányt valósítottak meg Bulgáriában, Dániában, Magyarországon és Németországban. A projekt átfogó célja a kultúrák közötti párbeszéd és a sokszínűség elfogadásának elősegítése. Négy országban helyi szervezeteket, hálózatokat támogatunk, melyek a negatív sztereotípiák, előítéletek, a rasszizmus, az idegengyűlölet ellen lépnek fel, alulról jövő kezdeményezések, helyi, közösségi akciók formájában.”

A fent említett programok az idő múlásával egyre sokrétűbben közelítenek meg egy adott problémát. A civil szervezetek ráébredtek, hogy a problémák komplex megoldása az egyetlen lehetséges út. Konkrét példán keresztül szemlélítve, míg a Habitat for Humanity működése elején ugyanannyi programot indított el, mint építési projektet, esetleg kevesebbet,¹⁰³ addig mára a programok száma sokszorosa a futó projekteknek.¹⁰⁴ Fazekas Kata, az Építőművészeti Doktori Iskola doktorandusza megvizsgálta a Magyarországon működő építészettel foglalkozó táborokat és azt a konzekvenciát vonta le, hogy fontos ezek együttműködése, mert így hatékonyabbak lehetnek. Az első erre irányuló lépés gyanánt megszervezte a Doktori Iskola által szervezett táborok vezetői és a Szociális Építőtábor tagjai között az első találkozót, utóbbiak nem csak építészekből tevődnek össze. „A szociológusok, közgazdászok és építészek hasonló problémákkal küszködnek és egészen másképp közelítik meg a szituációkat, ami a beszélgetésből jól kivehető volt. Egyik hozzáállásra sem mondtató, hogy a megfelelő megoldás, mivel olyan nyilvánvalóan nem is létezik, azonban az eltérő szempontok és próbálkozások sikereinek és nehézségeinek tanúsága mindkét társaság számára nagy haszonnal bír.”

¹⁰¹ <http://autonomia.hu/hu/programok/eu-forrasokkal-a-romak-integraciojaert>

¹⁰² <http://autonomia.hu/hu/programok/a-mindenki-mas-europa-egy>

¹⁰³ <http://www.habitat.hu/hu/lezarult-projektek-programok/>

¹⁰⁴ <http://www.habitat.hu/hu/futo-projektek-programok/>

A közös együttműködés fontosságát nem csak a táborok szervezői látták be, egyre több szervezet indít el közös programokat. Az egyik ilyen legnagyobb és példaértékű projekt a 2011-ben megvalósult BERET 10+1 mely „a Reflekt Stúdió első olyan szociális építészeti akciója, mely az idáig szerzett és összegyűjtött tapasztalataikra épít, ezeket helyezi valós kontextusba. A helyszínválasztást a Romaversitas végezte, így megkönnyítette a tájékozódást és a munkafolyamatot, és kialakított egy igen hatékony „jelenlét-koncepciót”. A bereti munka ugyanis nem csak építészetből és nem csak építészektől állt, a folyamat emberi része talán még meghatározóbb a beavatkozás fizikai eredményeinél.”¹⁰⁵ A tervezett beavatkozás három fő elemből állt. „A falu pályázat útján talált forrást a rég üresen álló kultúrház épületének külső felújítására.” A beavatkozási igény a telken már meglévő WC mellé egy olyan nyári konyha-mosókonyha-zuhanyzó egység, mely kiszolgálja a falu kultúrházának igényeit, illetve a későbbekben az ide látogató táborozók használhatják, ezzel is javítva a falu bevételét. „A második beavatkozás a falu Kisberet nevű részén történt, itt található ugyanis a legrosszabb állapotban lévő épületállomány.”¹⁰⁶ A patak közelsége jelentős károkat okozott a parton álló házak műszaki állapotában. 10 ház kiválasztása után, házanként 100 000 Ft-al igyekeztek a ház állapotán javítani. Mivel a legégetőbb probléma a falak vizesedése volt így jellemzően a házak új ereszcsonát, vízelvezető szerkezeteket és új előtetőt kaptak. „A jelenlét harmadik eleme egy tanoda-program volt, melyet a Romaversitas tanár- és tanítószakos hallgatói szerveztek a bereti gyerekek számára. A roppant kellemetlen időjárás ellenére a falu 54 gyerekéből 45 a közel 2 hét alatt mindennap részt vett a tanoda programjain.” „Az építészeti beavatkozások mellett ki kell emelni, hogy a program – talán komplexitásának köszönhetően – igen komoly emberi eredményeket is fel tud mutatni. A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem és a BME diákjai, a Romaversitas hallgatói és a helyi lakosok olyan közös munkát végeztek, mely példaértékű lehet, s a beavatkozás sikerének egyik alappillére volt. A közös munka, az egymásra figyelés, a türelem és a tolerancia olyan fogalmak, melyek jelen voltak az egy hetes bereti építés során, s az ott töltött idő alatt valós, megélt tartalommal érték a résztvevők számára – legyenek akár praktizáló építészek, roma egyetemisták vagy helyi segédmunkások.

¹⁰⁵ <http://ujirany.com/hu/projekt/reflekt-studio-beret>

¹⁰⁶ <http://ujirany.com/hu/projekt/reflekt-studio-beret>

A tapasztalatok biztatóak, az eredmények kiértékelése és a munka tovább folyik, reméljük hamarosan ezek bemutatására is lehetőség nyílik...” - írta az ujirany.com¹⁰⁷

A BERET 10+1 projektje (84. kép)

Tehát a mélyszegénységben élők problémáját komplexen kezelő törekvés és az állandó jelenlét megoldást nyújthat ezeknek az embereknek a problémájukra. Egy ilyen program élhetőbb lakáskörülményeket, gazdagabb közösségi életet és tudást is ad az embereknek.

¹⁰⁷ <http://ujirany.com/hu/projekt/reflekt-studio-beret>

Az imént taglalt szervezetek és a különböző építészeti projektek a szociális építészet szükségességének felismerésével évről-évre – időszakról-időszakra – változnak, és egyre komplexebb, több problémára ható programok kidolgozását tűzik ki célul. Vásony Nóra, a HelloWood kommunikációs- és szponzorációs menedzsere, elmondta, hogy 2012-ben foglalkoztak először szociális jellegű projekttel, mert ők is felismerték ennek jelentőségét. Terveik között ezeknek a projekteknek a gyarapítása és folytatása szerepel. A Habitat for Humanity olyan irányba fejlődött, hogy a szervezet rájött, hogy nemcsak új lakások építésére vagy régebbi házak felújítására fordítanak hangsúlyt, hanem egyre gyakoribbak a Habitat által kifejlesztett különböző megtakarításra serkentő programok.

Ezeket a fejlődéseket vizsgálva gondoljuk azt, hogy az általunk vizsgált kalocsai szegregátum helyzetének a javításában is sokkal célravezetőbbek lennének a komplexebb hatású programok. Egyszerre kell a lakhatással kapcsolatos problémákat orvosolni, a gyermekek tanítására hangsúlyt fektetni vagy a munkanélküliség problémáját enyhíteni. Ezek olyan problémáknak tűnnek, melyeket csak állami felügyelet alatt lehet véghezvinni, ám a történeti vizsgálatunkban említett állami szociális projektek nem bizonyultak sikeresnek. Ez azt jelenti, hogy sokkal kisebb léptékű, társadalmi részvételen alapuló beavatkozások - visszatérő jelenlét mellett – hosszabb távon sokkal jobb eredményeket produkálhatnak.

A Szőlőkköze városrész fejlesztését célzó programokat több szinten: szükségesek lennének a lakóházak felújításával foglalkozó táborok, a környék szeméttelenítésével (és ezt a problémát kezelni tudó program kidolgozásával foglalkozó) táborok, a helyi gyerekek tanításával, korrepetálásával foglalkozó táborok vagy a munkanélküliséggel foglalkozó (például szakmákat tanító) projektek. Ezekre véleményünk szerint mindkét részből igény van: a lakók többsége kilátástalannak látja helyzetét, így a segítségre várnak, illetve az egyetemisták körében is egyre népszerűbbek ezek a szociális projektek. Azt gondoljuk tehát, hogy a civil társadalmi jelenlét lehet a problémák megoldásának a kulcsa.

A kutatásunk ennek a lehetségesen létrejövő tábornak, vagy táboroknak nyújt jó kiindulási alapot. Az általunk felmért állapotok tükrözik a szociálisan gyenge helyzet súlyosságát, és rámutatnak arra, hogy az ilyen jellegű problémák megoldásához szükségeszerű az állami mellett (mely kezd háttérbe szorulni) a társadalmi részvétel is. Az előző alfejezetben tárgyaltuk, hogy Kalocsán is meg lehetne/kellene szervezni egy ilyen szociális jellegű tábort. Az általunk elvégzett felmérési munka adataira és tapasztalataira hivatkozva gondoljuk azt, hogy nem elegendő egy probléma kiragadása, és egy azon probléma orvoslása: például csak a lakhatási körülmények javításával nem érhető el hatékony és hosszútávú életminőség növekedés. Azt gondoljuk, hogy az ilyen táborok mindkét fél számára hasznosak. A táborban részt vevő hallgatók és szakmabeliek megtanulhatják érzékenyebben kezelni a szociálisan hátrányos helyzetben élő embereket, az ő sorsukat és a szegregált területeket, ahol ők élnek, s ezáltal a sztereotípiák is lemoshatóvá válhatnak. A szociálisan hátrányos helyzetű emberek szempontjából pedig egy társadalomba való felzárkózási lehetőséget kínálnának ezek a táborok, nemcsak a tényleges fizikai változások révén, hanem a szellemi és kapcsolati tőkájük bővülésének is köszönhetően. Fontos megjegyezni, hogy Kalocsán azt tapasztaltuk, hogy az emberek nyitottak az ilyen jellegű beavatkozásokra, ugyanakkor érdekelté is kell tenni őket ahhoz, hogy valóban megbecsüljék a segítséget.

A fenti érvek talán kellően alátámasztják ennek az alternatív megoldási javaslatnak a létjogosultságát. A táborok megszervezésében szerintünk a különböző szervezeteknek, szerveződéseknek össze kellene fognia, hogy egymást segítve még hatékonyabb módszerekkel dolgozhassák ki a fejlesztési koncepciót. Ezt a koncepciót a különböző szervezetek más-más módon, más-más alapelvekkel teszik meg, mint ahogy azt már említettük, így ez a kutatásunk folytatásának a feladata. Egyeztetni szeretnénk a különböző szervezetekkel, hogy egy ilyen tábor valóban létrejöhessen Kalocsán. A táborok vizsgálatakor azt tapasztaltuk, hogy egy-egy tábor helyszínének kiválasztásában főleg a terep alapos ismerete vagy az esetleges ismerettségük léte a döntő. Így dolgozatunk témáját adó kalocsai szegregátum fejlesztését célzó tábor létrejötte lehetségessé vált. A felmérés időpontja – 2012. augusztus 26 – szeptember 1 –

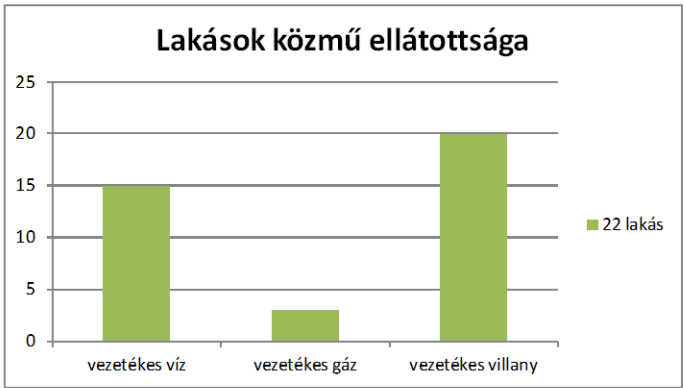
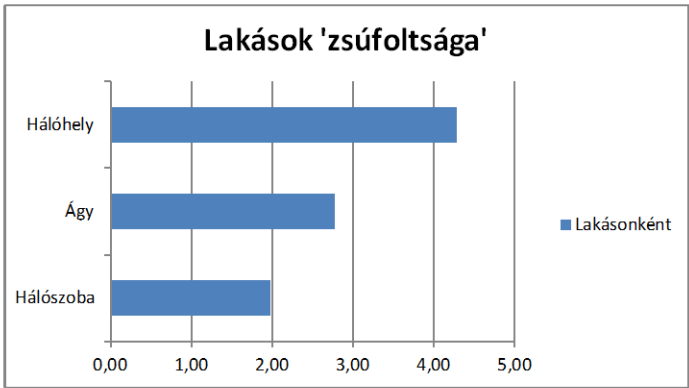
óta eltelt idő a kutatási adatok feldolgozásával és azok elemzésével telt, így a kalocsai tábor megszervezése a kutatás folytatásának első pontja lesz.

VI. FÜGGELÉK

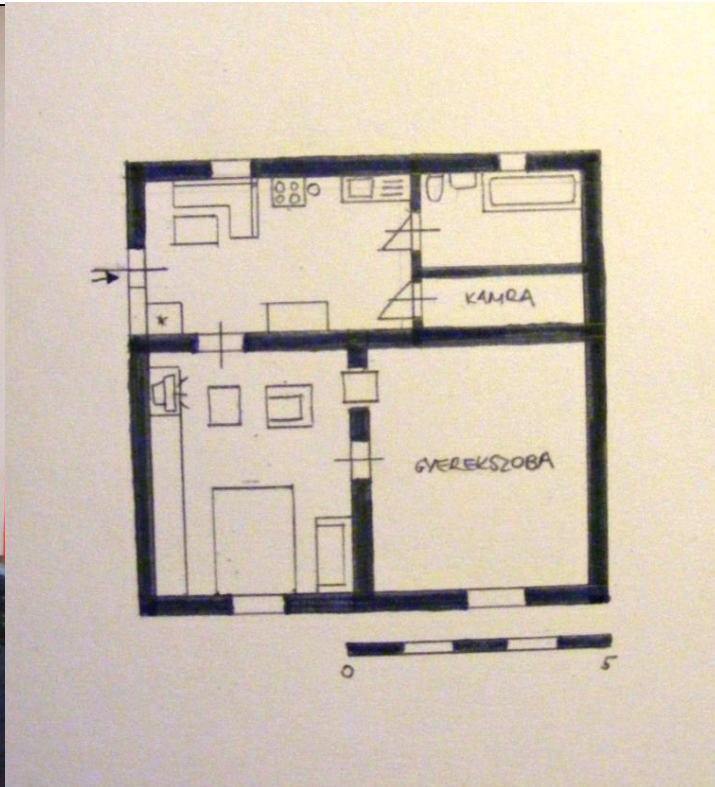
VI.1. FELMÉRT HÁZAK ADATLAPJAI

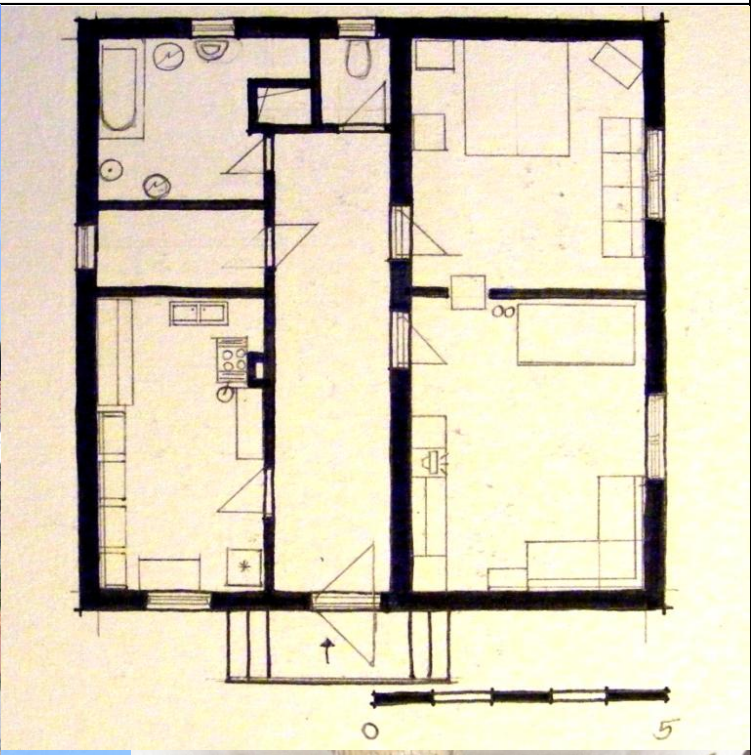
	Lakók száma	Nő	Férfi	Felnőtt	Gyermek	Szobák száma	Konyha	Fürdőszoba	WC	Fürdő & WC	Kamra	Nappali	Háló	Ágyak száma	Hálólhelyek száma	TV	Számítógép	Mikróhullámú sütő	Hűtőszekrény	Vaskályha	Cserépkályha	Gáztűzhely	Vezetékes víz	Vezetékes gáz	Vezetékes villany	Önkormányzati telek	Rokoni kapcsolatok
K 1	5	2	3	2	3	2	1	1	1	0	0	0	2	2	4	1	0	0	1	1	0	1 van	nincs	van	igen, a telek	-	
K 5	2	1	1	2	0	2	1	1	1	0	0	0	2	2	4	1	0	0	0	1	0	1 van	nincs	van	igen, a telek	K 7, M 12 (ismerős)	
K 7	7	2	5	3	4	4	1	0	0	0	1	0	4	6	7	2	0	1	1	1	0	1 van	nincs	van	igen, a telek	M 12, K 5 (ismerős)	
P 181/1	1	1	0	1	0	2	1,5	1	1	0	0	0	2	2	4	0	0	0	2	1	0	2 van	nincs	van	nem	P 181/2, V 14, SZ 65	
P 181/2	3	2	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	nem	-	
P 181/3	6	4	2	2	4	3	1	1	1	0	0	0	3	3	5	0	1	1	1	1	0	1 van	nincs	van	nem	P 181/1, V 14, SZ 65	
P 171/A	3	2	1	3	0	3	1	0	0	1	0	0	2	2	3	2	1	0	1	1	0	1 van	nincs	van	nem	senki	
P 177	1	1	0	1	0	3	1	1	1	0	1	1	2	2	3	1	0	1	1	1	0	1 van	van	van	nem	-	
SZ 53	5	1	4	2	3	2	1	0	0	0	0	1	1	2	3	1	1	1	1	1	0	1 nincs	nincs	van	nem	SZ 59 (munka barátnő)	
SZ 59	3	2	1	1	2	3	1	0	0	1	0	1	2	3	4	2	0	1	0	1	0	1 van	nincs	van	nem	Sz 53 (munka barátnő)	
SZ 65	2	1	1	2	0	1	1	0	0	0	1	0	1	4	6	1	0	0	1	1	0	1 nincs	nincs	van	nem	P 181, V 14 (ismerős)	
V 2	2	1	1	2	0	2	1	1	1	0	0	1	1	1	2	1	0	1	1	1	0	1 van	nincs	van	igen, a telek	senki	
V 3	1	1	0	1	0	4	1	1	1	0	1	1	2	2	3	2	0	1	1	0	1	1 van	van	van	igen, a telek	senki	
V 4	5	4	1	2	3	3	1	0	0	0	0	1	2	3	4	1	0	0	1	1	0	1 van	nincs	van	igen, a telek	V 6 (testvére)	
V 6	4	2	2	2	2	3	1	0	0	1	0	1	2	3	5	2	1	1	1	1	0	1 van	nincs	van	igen, a telek	V 4 (testvére)	
V 14	3	2	1	2	1	2	1	0	0	0	0	0	2	2	3	1	0	0	1	1	0	1 van	nincs	van	igen, a telek	P 181 (anyja)	
M 3	4	2	2	3	1	2	0,5	0	0	0	1	0	1,5	2	4	0	0	0	0	0	0	1 nincs	nincs	nincs	igen, a telek	-	
M 5	6	4	2	2	4	2	1	1	0	0	0	0	2	3	5	1	0	0	0	1	0	1 nincs	nincs	van	igen, a telek	-	
M 12	9	4	5	7	2	2	0,5	0	0	0	1	0	1,5	5	7	1	0	0	0	1	0	1 nincs	nincs	van	igen, a telek	K 7, K 5 (ismerős)	
M 13	7	4	3	4	3	6	2	0	0	2	0	1	5	5	7	2	0	1	1	0	1	1 van	van	van	igen, bérlakás	M 15 (ismerős)	
M 16	6	3	3	3	3	3	1	0	0	1	0	1	2	4	7	1	0	2	2	2	1	1 van	nincs	van	igen, a telek	R 12 (fia)	
R 14	4	3	1	3	1	1,5	0,5	0	0	0	1	0	1,5	3	4	0	0	0	0	1	0	1 nincs	nincs	van	igen, a telek	-	
22																											
Összesen	89	49	40	52	37	56,5	21	8	7	6	7	9	43,5	61	94	23	4	11	17	19	3	22	15	3	20		
Százalék	100%	55%	45%	58%	42%																	68,18%	13,64%	90,91%			
Egy házra jutó						2,57	0,95	0,36	0,32	0,27	0,32	0,41	1,98	2,77	4,27	1,05	0,18	0,50	0,77	0,86	0,14	1,00					
													Hálónként	1,40													
													Ágyanként	1,54													
Átlag közép													2,07	2,90	4,48												

Kertekalja u. 1.			hrsz.: 2303/2			K 1		
Szerkezeti szempontok								
Pince:	nincs					-		
Alapozás:	beton							
Lábazat:	beton, fólia szigetelés kilátszik mert a fal ebben a sávban berepedezett és lehullott							
Homlokzat:	néhol vakolt, omladozik							
Tetőszerkezet:	széldeszka rohad vetemedett, tetőszerkezeti problémák hullámos tető kevés szarufa							
Tetőfedés:	cserép, nem hiányos a régi teraszt beépítették felette a tető hullámos, a villany bevezetésénél fekete folt, éleknél és a széldeszkánál habarccsal kenve							
Kémény:	3 db, 2 használt, az egyik használnak a fedlapja ketté tört, a téglák kezdenek szétcsúszni, és nincs bádogozás körülötte csak habarccsal kenték körbe, a másik kéménynek nincs fedlapja és egy cső van rajta kivezetve, szintén körbe van habarcsolva							
Ereszcsatorna:	néhol nincs, a leejtés nem megfelelő, a víz oldalt kifolyik így az oldala rozsdás							
Bejárati ajtó:	vetemedett nem lehet zárni							
Nyílászárók:	fa régi gerébtokos van ahol hiányzik a belső szárny, néhol bevert üveg vagy egyáltalán nincs üveg, a keretek körül a fal leomlott akár teljes rés is kialakult, a festék lepattogott							
Belső nyílászárók:	hiányosak, helyette függönyök vannak							
Padló:	kövezetett							
Fő falak:	beton blokk a parapetig aztán km téglá vagy csak km téglá							
Födém:	mennyezetten több felé beázások							
Járda:	betonlapok							
Építészeti szempontok				Közművesítési szempontok				
Alaprajz:				Fűtés:	fával, kandalló			
Szoba:				Vezetékes gáz:	nincs			
Konyha:	étkezővel egyben, gázipalack, gáztűzhely			Vezetékes víz:	van			
Fürdőszoba, WC:	nincs a szennyvízcsatornába bekötve			Vezetékes villany:	van			
Egyéb szempontok								
tervezett beavatkozás:	külső vakolást szeretnék, de nincs rá pénzük; ha valamit építenek, akkor bontott anyagból							
Egyéb körülmények:	1996-ban költöztek be a házba, de nem ők építették. Két szülő és három gyermekük él (1 kisfiú, 2 kislány) a házban. A ház a tipológiában a családi házakhoz tartozik.							

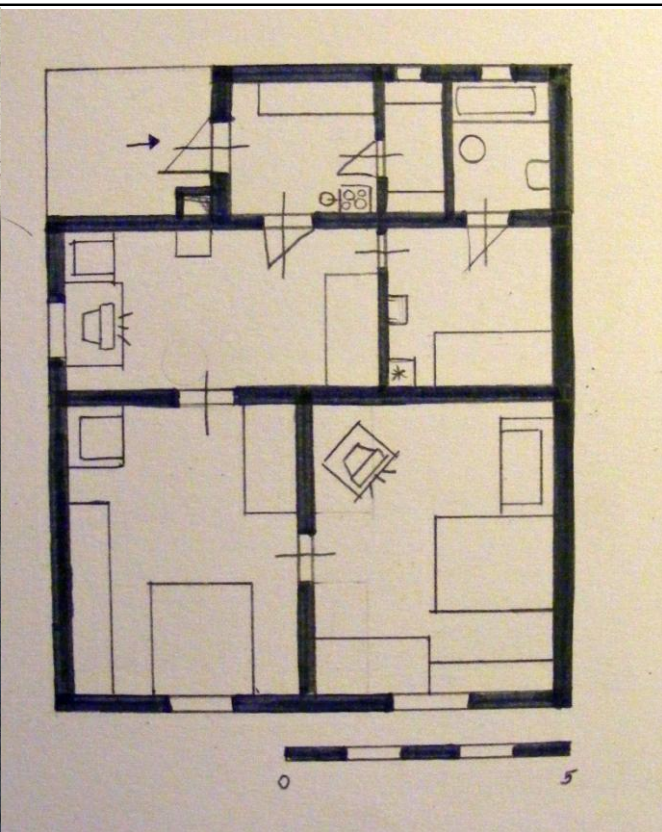
Kertrekalja sor 5.			K5	
Szerkezeti szempontok				
Pince:	nincs			
Alapozás:				
Lábazat:	beton lábazat, nincs szigetelve			
Homlokzat:	vakolt, a vakolat jó állapotú viszonylag friss lehet de festve nincs			
Tetőszerkezet:	udvar felőli oldalon hiányo a széldeszka, a tetőteret később falzták be			
Tetőfedés:	cserép, kémény körül és a széldeszkáknál habarcsolva			
Kémény:	2 kémény van az egyik fekete kormos a másik is rossz állapotú			
Ereszcsatorna:	nincs			
Bejárati ajtó:	nem jól zár, akad az ajtó nem lehet kulcsra zárni			
Nyílászárók:	rossz állapotban, külsők zsalugáterrel			
Belső nyílászárók:	fa ajtók, hiányzó kilincsek			
Padló:	mettlachi, beton és szőnyeg			
Fő falak:	PTH blokkos 30-as			
Födém:	betongerenda, kefnik (béléstest)			
Járda:	beton			
Építészeti szempontok		Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával, tűzépről hozzák, erdőből, kérnek
Szoba:	2 db		Vezetékes gáz:	nincs
Konyha:	gáspalack, gáztűzhely		Vezetékes víz:	van
Fürdőszoba, WC:	Jelenleg nem használják a törött vízóra miatt		Vezetékes villany:	van
Egyéb szempontok				
tervezett beavatkozás:	Festés, de nincs pénz festékre.			
Egyéb körülmények:	Egy "magyar ember" javítgatott a padláson. Ők is szoktak javítgatni. Utoljára a 2 szobát festették ki. Ismernek kőművest. Nincs a környéken összetartás, csak pénzért segítenek. Sokat betegeskedik, van 2 palackja, 12 éve asztmás és a szíve sincs rendben. 1983-ban költözött ide (ekkor építették) Előtte a barakkban élt. (Nagy veszekedés: Egy idősebb lány, falhoz vágta a szomszéd 2 éves kislányt, erre a kislány anyja elkezdte verni a nagylányt, majd a nagylány anyja és másik nőnemű rokona kezdték ütni a kislány anyukáját, akinek a férje és fia is beszállt végül. A konfliktus a végére annyira elfajult, hogy fegyverekkel mentek egymásnak és egy fiú életét vesztette. Ezután a „gyilkos” családot száműzték és elköltöztek Jánoshalmára. 2 birkája van.			

Kertekalja sor 7.			2308/1 hrsz.			K7		
Szerkezeti szempontok								
Pince:	nincs						-	
Alapozás:								
Lábazat:	nincs leszigetelve, felázik							
Homlokzat:	kőporos vakolat, leperreg, hozzáépítés nincs levakolva							
Tetőszerkezet:	rossz állapotban, szélbeszka korhadt							
Tetőfedés:	cserép, javítgatják							
Kémény:	rossz szerkezet, omladozik, kormos							
Ereszcsatorna:	részben van, nincs elvezetve, de a szennyvíz igen							
Bejárati ajtó:	rég fa ajtó, megvetemedett, nem bejárati ajtó							
Nyílászárók:	rég fa nyílászáról, repedezett festék lepattogott							
Belső nyílászárók:								
Padló:	föld, beton greslap, linóleum							
Fő falak:	km tégl a és blokktégl a							
Födém:	beázik a mennyezet, lehajlik, repedezett							
Járda:	nincs járda föld van							
Építészeti szempontok				Közművesítési szempontok				
Alaprajz:				Fűtés:	fával, vaskályhával			
Szoba:	3 db			Vezetékes gáz:	nincs			
Konyha:	gáztűzhely, gázipalack			Vezetékes víz:	van			
Fürdőszoba, WC:	WC nincs bent csak kint			Vezetékes villany:	van			
Egyéb szempontok								
tervezett beavatkozás:								
Egyéb körülmények:	A mennyezetet festették. Nem segítenek mások. Plafont javígtatták. Régen fatüzeléssel melegítették a vizet. Ma is be van kötve a víz, de hidegben fürdenek. 40 éve épült, 4 gyerek és 3 felnőt lakik itt. A nagymama kómában volt 4 napig a cukorbetegsége miatt, a papa meghalt. Van a családban asztma és epilepszia is. A gyerek közül van aki a Bem apóba jár és van aki az Eperöldibe, speciális iskolába. 2 db TV.							

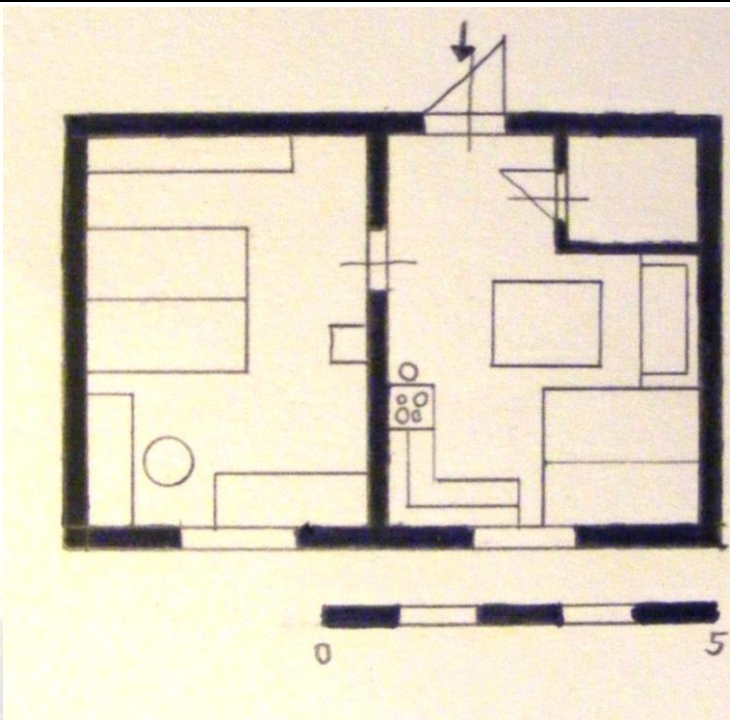

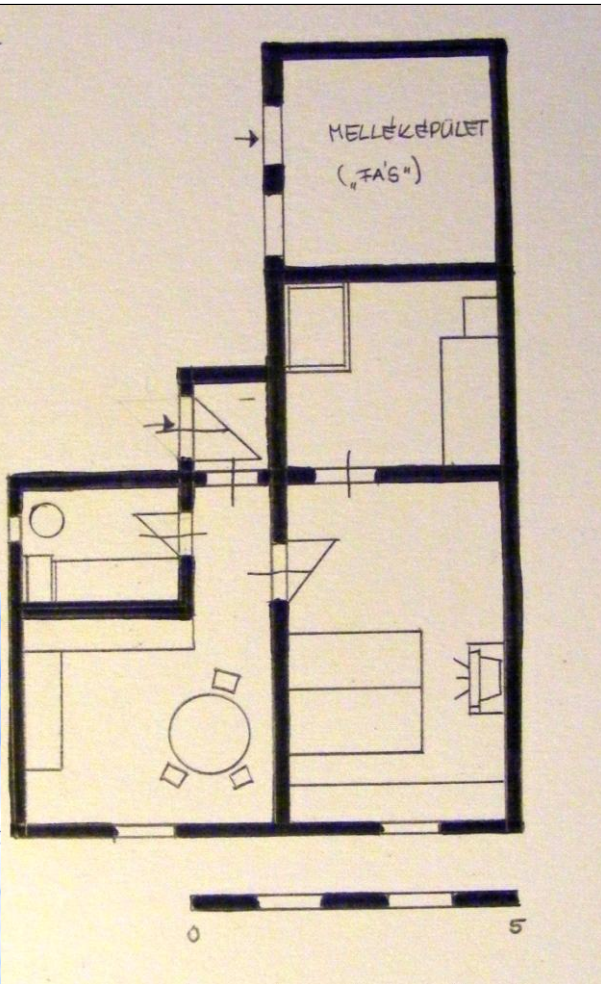
Malomszögi u. 3.					M 3				
Szerkezeti szempontok									
Pince:		nincs						-	
Alapozás:									
Lábazat:		rendben							
Homlokzat:		vakolt							
Tetőszerkezet:		beázások miatt rohad a fa							
Tetőfedés:		cserép, hiányos, beázások							
Kémény:		rossz állapotban, fekete, a téglák szétcsúszva, hiányzik a bádogozás, helyette a habarcs van							
Ereszcsatorna:		szomszéd felől nincs, nagyon lentre lett felszerelve, hiányos és nincs elvezetve							
Bejárati ajtó:		régi fa ajtó							
Nyílászárók:		ablak kitört üveg, fóliát raknak rá, hiányzó ablakszárny, a tok mellett a falak leperegtek							
Belső nyílászárók:									
Padló:		beton, szobában föld szőnyegekkel leterítve							
Fő falak:		blokktéglá							
Födém:		fa födém, mennyezeten beázások							
Járda:		általa beszerzett téglából							
Építészeti szempontok					Közművesítési szempontok				
Alaprajz:						Fűtés:			
Szoba:						Vezetékes gáz:		nincs	
Konyha:		gáztűzhely, gázipalack				Vezetékes víz:		nincs	
Fürdőszoba, WC:		nincs, kinti WC, víz a kútról				Vezetékes villany:		nincs	
Egyéb szempontok									
tervezett beavatkozás:									
Egyéb körülmények:		Gyertyával világítanak, kapcsolók mellett falból kilógó vezetékek. 2 nyugdíjas, 2 fiatal lakik itt.							

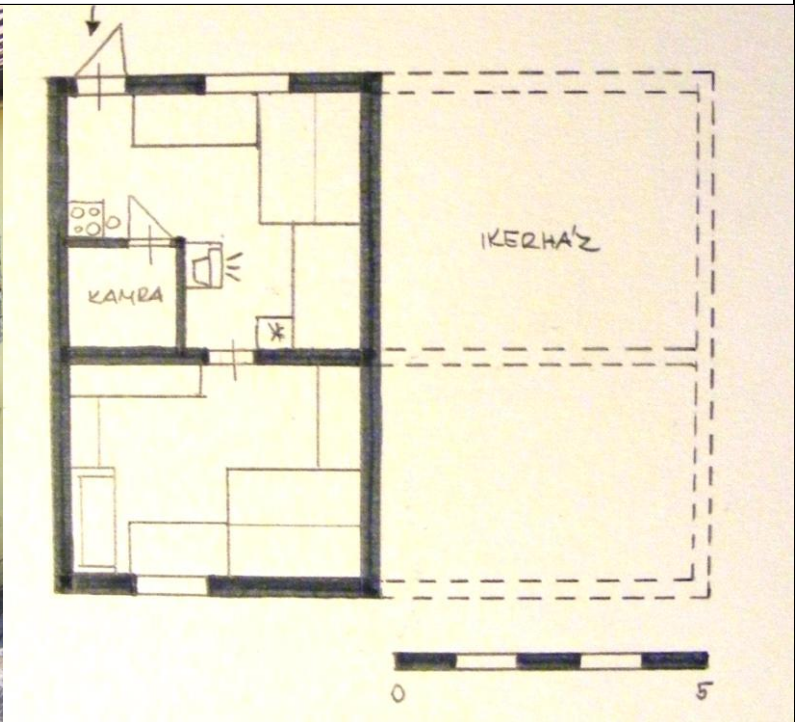

Malomszögi u. 5.				M5			
Szerkezeti szempontok							
Pince:		nincs				-	
Alapozás:							
Lábazat:		a vízszigetelés felé fel van vakolva, átvezeti a nedvességet					
Homlokzat:		kőporos vakolat, sok helyen levertere					
Tetőszerkezet:		beázások miatt rohad a fa, új szélideszka szükséges					
Tetőfedés:		cserép, vápánál lecsúszva, beázik, tetőfedés habarccsal tömítve					
Kémény:		fedlepje fekete, lepattogzott					
Ereszcsatorna:		nincs elvezetve					
Bejárati ajtó:		rossz állapotú, kiesett ablaküveg fóliával pótolva					
Nyílászárók:		van ahonnan hiányzik a külső nyílászáró					
Belső nyílászárók:		fóliázott betört üveg					
Padló:		beton, szőnyeg, és műanyag borítással					
Fő falak:		beton blokktéglá km téglával vegyítve					
Födém:		fa födém, mennyezeten beázások					
Járda:		2 sor kőlap a ház körül					
Építészeti szempontok				Közművesítési szempontok			
Alaprajz:				Fűtés:			
Szoba:				Vezetékes gáz:		nincs	
Konyha:		gáztűzhely, gázipalack, télen a kályház főz a spórolás		Vezetékes víz:		nincs	
Fürdőszoba, WC:		nincs, kinti WC, víz a kútról		Vezetékes villany:		nincs	
Egyéb szempontok							
tervezett beavatkozás:							
Egyéb körülmények:		2 hete festettek. 4 gyerek, 2 szülő. 1 hónappal azelőtti vihar kitörte az ablakot. Van bontott anyaguk. A kerti csap nem működik. TV van.					

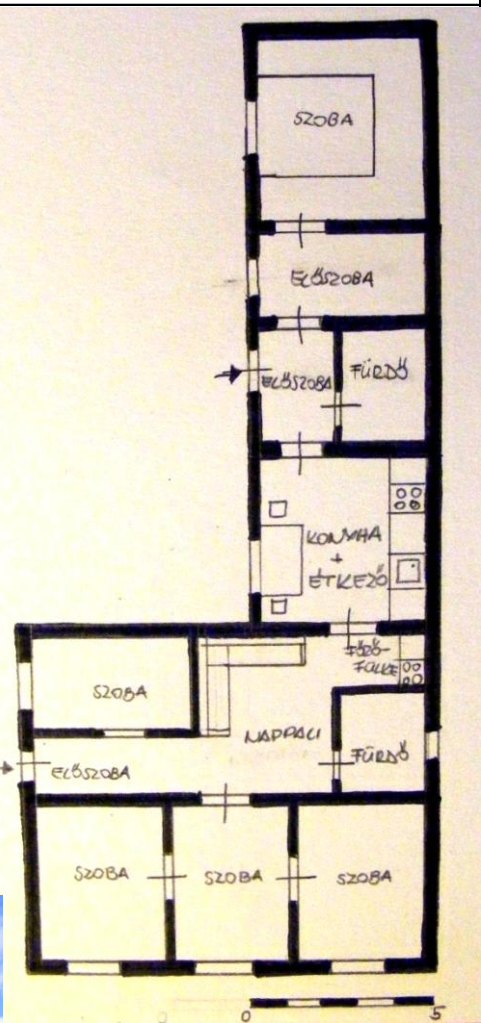

Malomszögi u. 12.				M12	
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:					
Lábazat:	rendben				
Homlokzat:	rendben				
Tetőszerkezet:	rossz szerkezeti állapot				
Tetőfedés:	cserépfedés, cserepek a vápában lecsúszva				
Kémény:	falazott, rossz állapotú, fekete				
Ereszcsatorna:	nincs elvezetve az ereszcatornát levelek tömítik el, a víz az oldalán kicsorog, hiányos				
Bejárati ajtó:	rossz állapotú, festék lepatogott				
Nyílászárók:	fa, egyik ablak nem zár, befúj a szél egy ablakot ki is tört, ragasztószalaggal pótolva				
Belső nyílászárók:	nincs				
Padló:	beton, részben fa				
Fő falak:	vályogtégla				
Födém:	mennyezeti beázások				
Járda:	bontott aszfalt				
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	hulladék fával, vaskályha	
Szoba:	2 db		Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	gáztűzhely, gázipalack		Vezetékes víz:	nincs	
Fürdőszoba, WC:	nincs		Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:	két hónapja meszeltek, még szeretnének, ablak kicserélése, fürdőszoba kialakítása				
Egyéb körülmények:	9-en laknak, anyuka, apuka, 5 testvér, 2 gyermek. Ismerős szokott nekik segíteni a ház javításában. Nem betegeskednek.				

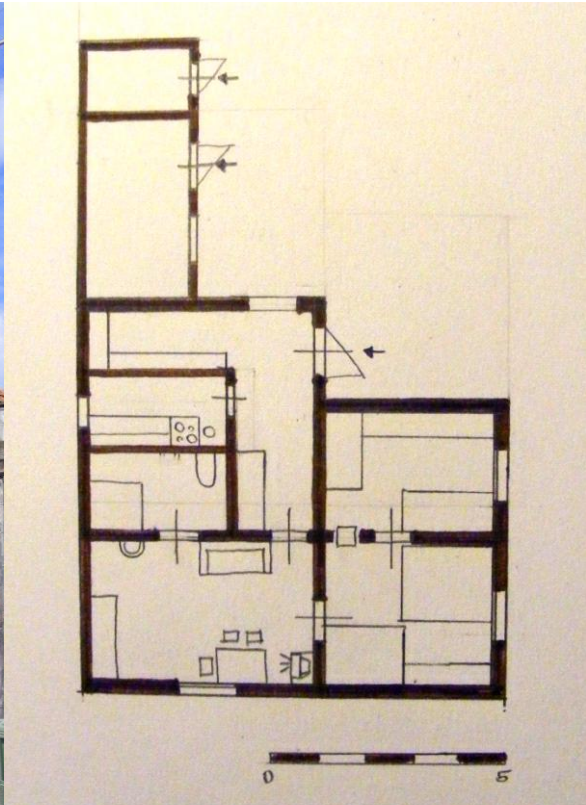

Malomszögi u. 13.			M13	
Szerkezeti szempontok				
Pince:	nincs, volt de betemették			-
Alapozás:	van			
Lábazat:	betonlábazat			
Homlokzat:	vakolt			
Tetőszerkezet:	új anyagokból, a tűzéptől beszerezve			
Tetőfedés:	bontott cserépből			
Kémény:	1 ferde, 2-n nincs fedlap, fekete, festék lepattogva			
Ereszcsatorna:	új anyag szerkezet, km téglá			
Bejárati ajtó:	Küszöb elvetemedve, használt nyílászáró			
Nyílászárók:	vegyes: fa, fém, műanyag			
Belső nyílászárók:				
Padló:	greslap			
Fő falak:	Porotherm, eredeti km téglá			
Födém:	rendben			
Járda:	van			
Építészeti szempontok		Közművesítési szempontok		
Alaprajz:		Fűtés:	radiátor, fa, szén	
Szoba:	2 db	Vezetékes gáz:	van	
Konyha:	gáztűzhely, gázipalack	Vezetékes víz:	van	
Fürdőszoba, WC:	nincs	Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok				
tervezett beavatkozás:				
	A paprikagyárban dolgozott 14,5 évet, nem kapott végkielégítést. 1986-ban vette a házat. Anyagot tűzéptől és használtan szerzett. Kivitelezésben fizetett kivitelező és ő maga vett részt. Meglévő házat újított és bővített. Szakmája szerint festő, de a kőműves munkákat is elvégzi. Segített az életveszélyesen leromlott épületek helyre állításában. 1996-ban építkezett. 2 fürdőszoba van, külön kazánház. a kerítés redőnyökből.			
Ha a cserép lecsúsz				

Malomszögi u. 16.				M 16	
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:					
Lábazat:	felázott				
Homlokzat:	kőporos vakolat, a hozzáépítésnél repedés				
Tetőszerkezet:					
Tetőfedés:	cserép néhol üvegcsereppel pótol, helyenként az ereszdeszka lelóg				
Kémény:	egyik rossz, másik jobb állapotú de kell kéményfej rá				
Ereszcsatorna:	nincs ereszcsatorna				
Bejárati ajtó:	fa, vastag viszonylag jó				
Nyílászárók:	gerébtokos ablakok, rossz, nem nyílik, üveg kitörve, kilincs rossz				
Belső nyílászárók:	ajtó bent nincs, átjárós, a fürdőszobaaajtó üvegezése ki lett cserélve OSB lapra				
Padló:	beton, padlászőnyeg				
Fő falak:					
Födém:	mennyezetten beázások				
Járda:					
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával (ami van) jó állapotú cserépkályhával	
Szoba:			Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	most készült munkaasztal		Vezetékes víz:	van	
Fürdőszoba, WC:	penészes, fatüzelésű bojler		Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:	Vakolás, vett ablak behelyezése.				
Egyéb körülmények:	4 éve festettek. 2 nagyszülő, 4 unoka. Legnagyobb probléma a patkányok, mindenütt patkányméreg. Saroktelek. A barakkban laktak, 73-ban építkeztek, 76-ban hozzáépítettek. Szennyvízcsatornára rá vannak kötve. „Unokavője” csinálta préselt farost lemezből a „főzőfülkét”. A vezetékes villany tetőn lévő csatlakozásánál befolyik a víz. 100 mázsa fát fűtenek el egy szezonban. 40 évet dolgozott, most nyugdíjas. Papa epilepsziás, mama volt már pszichiátrián. Szociális támogatásuk 27 000 Ft.				

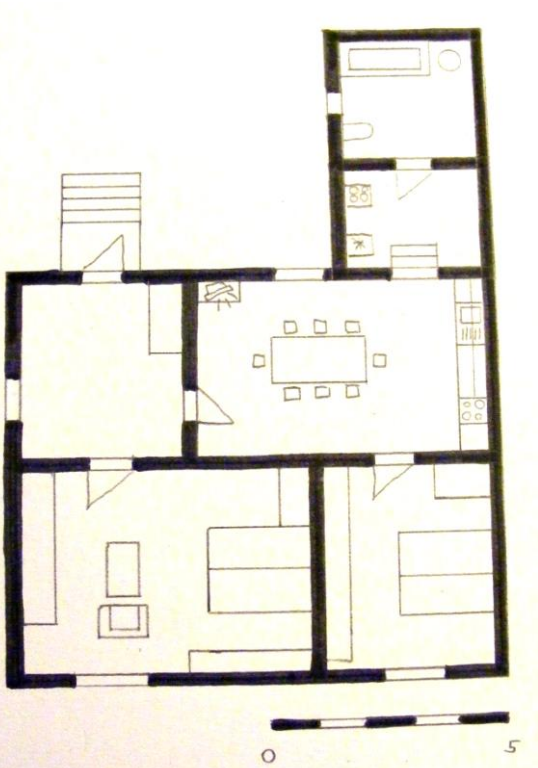

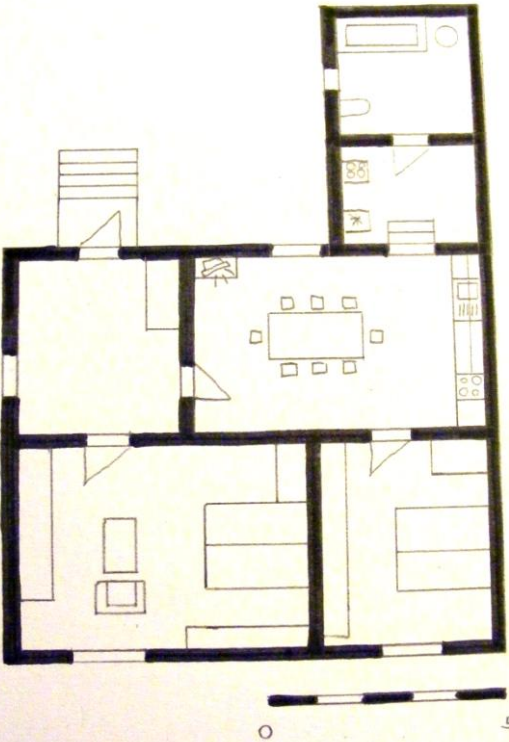
Petőfi Sándor u. 171/A			P 171A		
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:					
Lábazat:	el akart válni, de javított rajta				
Homlokzat:	az ablak beépítésénél frissen vakolva (az ablakot nem takarta le, így tiszta vakolat lett)				
Tetőszerkezet:					
Tetőfedés:	cserép, hiányos, ő szokta pótolni bontott anyagból				
Kémény:	aránylag jó, 8 éves				
Ereszcsatorna:	hiányos, ő csinálta, nincs elvezetve, madzaggal, dróttal, tusolócsővel rögzítve				
Bejárati ajtó:	"új" ajtó, ő cserélte ki, redőny darabokat csavarozott a préselt falemezhez				
Nyílászárók:	egy új ablak nincs párkány rendesen kialakítva, ő cserélte ki, a többin a keret rozsdásodik vagy pattog le a festék				
Belső nyílászárók:	régi, ócska				
Padló:	beton, csempe				
Fő falak:	vályog, az utca felől vályogtégla, az utcafronti fal teljesen elvált, kívül belül hatalmas rés tátong, amit korrigált valamennyire				
Födém:	méterenként fagerenda alátámasztás				
Járda:	lentebb van mint a köves út				
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával, tüzéptől, közmunkából elhozhatta, egy évben 100	
Szoba:			Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	gáztűzhely, gázpalack		Vezetékes víz:	van	
Fürdőszoba, WC:	villanybojler		Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:	Laminált padlót szeretne, gipszkarton mennyezetet, szigetelést.				
Egyéb körülmények:	Ő maga vakolta a falat, cserepeket bontásból szerezte. 3an laknak, a nagymama ő és 2 hete költözött oda a barátnője. Barátnője allergiás. Ő 17 éve lakik itt, nagyi 30 éve. Az utca felőli fal megsüllyedt és elvált a 2 rá merőleges faltól, de megcsinálta a bekötést. Bontott ablakot rakott be.				

Petőfi Sándor u. 177.			2308/1 hrsz.			P177		
Szerkezeti szempontok								
Pince:	nincs							
Alapozás:	beton							
Lábazat:	rendben							
Homlokzat:	rendben							
Tetőszerkezet:	a szélideszka kiszáradt töredezett							
Tetőfedés:	cserép, a család igazítgatja							
Kémény:	2 db, az egyik jó a másik kormos, a téglák kilazultak de nem használt							
Ereszcsatorna:	rendben							
Bejárati ajtó:	rendben							
Nyílászárók:	fa ablakok, de új műanyag redőny, (1 üveg hiányzik)							
Belső nyílászárók:	rendben							
Padló:	beton, szőnyeg a konyhában metlaci							
Fő falak:	km téglák							
Födém:								
Járda:								
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok					
Alaprajz:			Fűtés:	fával, vaskályha				
Szoba:	2 db		Vezetékes gáz:	van				
Konyha:	gáztűzhely		Vezetékes víz:	van				
Fürdőszoba, WC:	van		Vezetékes villany:	van				
Egyéb szempontok								
Család által tervezett beavatkozás:								
Egyéb körülmények:	Fedett terasz. Kőműves rokon segít. Átalakították a kamrát játszószobává. Rosszabb helyen élt, 17 éve építették. 8x műtötték							

Petőfi Sándor u. 181/1				P181/1			
Szerkezeti szempontok							
Pince:		nincs				-	
Alapozás:							
Lábazat:		rendben					
Homlokzat:		vakolt					
Tetőszerkezet:		beázások miatt rohad a fa					
Tetőfedés:		cserép lecsúszások					
Kémény:		rossz állapotban, fekete, a téglák szétcsúszva, hiányzik a bádogozás, helyette a habarcs van					
Ereszcsatorna:		hiányzik					
Bejárati ajtó:		új műanyag					
Nyílászárók:		újonnan cserélték őket					
Belső nyílászárók:		rendben					
Padló:		kő, laminált					
Fő falak:		blokktéglá					
Födém:		rendeiben					
Járda:		van					
Építészeti szempontok				Közművesítési szempontok			
Alaprajz:				Fűtés:			
Szoba:		2 db		Vezetékes gáz:		nincs	
Konyha:		gáztűzhely, gázipalack		Vezetékes víz:		van	
Fürdőszoba, WC:		van, jól felszerelt		Vezetékes villany:		van	
Egyéb szempontok							
tervezett beavatkozás:							
Egyéb körülmények:		Az idős nagyothalló nagymam él ott, egyedül.					

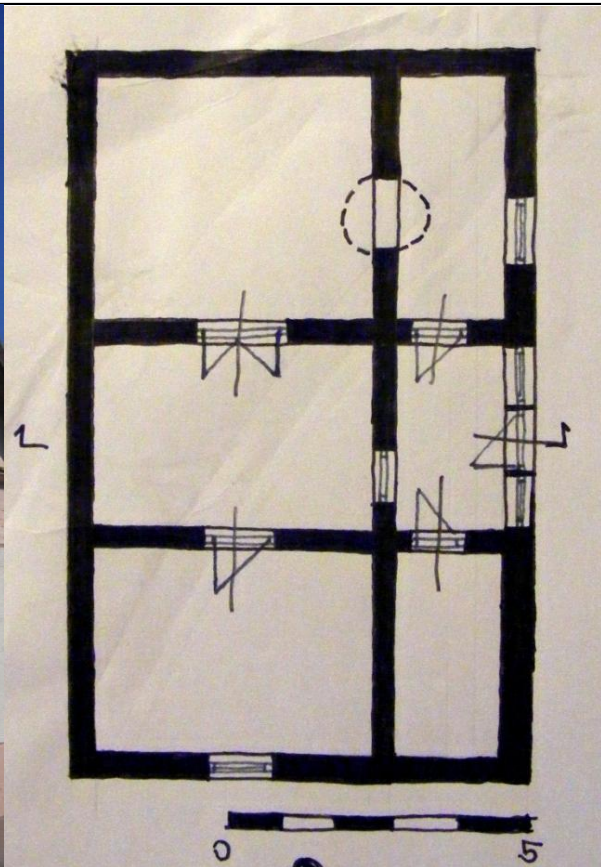
Rózsa köz 14.			R 14	
Szerkezeti szempontok				
Pince:	nincs	-		
Alapozás:	vasbeton sávalap, bitumenes vízszigeteléssel			
Lábazat:	nem megfelelő a lábazatnál a szigetelés elvezetése, így szétfagy			
Homlokzat:	meszelt, vakolt, festett			
Tetőszerkezet:	jelentős mértékű beázás miatti rossz állapot			
Tetőfedés:	cserépfedés hiányos, beázik, vápában szétcsúszott cserepek, nincs vápacserép, kéménynél nincs bádogozás			
Kémény:	új km téglá, rosszul van használva, kormos, nincs fedlap, nincs körülötte bádogozás			
Ereszcsatorna:	nincs ereszcsatorna a csapadékvíz elvezetésére, ereszdeszkázat helyenként hiányos - túlságosan beszellőzik			
Bejárati ajtó:	rossz állapotú, eredetileg nem bejárati ajtó			
Nyílászárók:	kamra ablaka hiányzik; szobák ablakai nem megfelelő méretűek (nagyobb az ablaknyílás, mint az ablakkeret; kisebb szárnyak, mint a keret)			
Belső nyílászárók:	kamrának régi, újra felhasznált ajtaja van; szobák között nincs beltéri ajtó; függönyök határolják el a tereket			
Padló:	szobában nincs padlóburkolat, aljzatbeton lejt, rossz állapotú; az aljzatra szőnyegetek , linóleumot terítették; a másik szobában hajópadló található			
Fő falak:	betontégla résekkel, oromfal km téglá			
Födém:	mennyezetén beázások; penészesedés			
Járda:	a ház körül van 20 cm-es beton sáv			
Építészeti szempontok		Közművesítési szempontok		
Alaprajz:	2 szoba +kamra + 1 házhoz épített melléképület (fás)	Fűtés:	fával, amit találnak, vaskályha	
Szoba:	2 db szoba – 5 fő	Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	nincs, gáztűzhely az ágy mellett	Vezetékes víz:	nincs	
Fürdőszoba, WC:	nincs	Vezetékes villany:	nincs	
Egyéb szempontok				
tervezett beavatkozás:	Tető javítása, a kéménynél lévő beázás megfékezésére.			
Egyéb körülmények:	Nincs kerítéssel elkerítve a telek. A fűtést fával végzik, ugyanakkor vaskályha nem volt az épületben. Télen nemcsak fát égetnek, hanem egyéb éghető anyagokat is (ruha, paketta, ablakkeret), melyek súlyosan károsak az egészségre. A szobákat kifestették Tescoból szerzett olcsó festékkel. Az épületben 2 felnőtt szülő és 3 kislány lakik.			

Szőlőkköze u. 53.			SZ 53		
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:	nincs/rossz, a ház süllyed				
Lábazat:	teljesen elválta a faltól				
Homlokzat:	vakolva van, hatalmas repedés				
Tetőszerkezet:	széldeszka nem fut végig az oromzaton, a cserép mellette habarcsolva van tömítve				
Tetőfedés:	cserép, az épület hátsó felén nincs széldeszka sok cserép hiányzik, cserépdeszka csomkok látszanak ki				
Kémény:	egy kémény, a kéményseprő rendszeresen takarítja				
Ereszcsatorna:	van, elvezetve, bádogozás felette rossz, rozsdásodik, láthatóan oldalt folyik ki belőle a víz				
Bejárati ajtó:	régi, üveges, a fasték berepedezett pereg, a glettelés is, nem záródik rendesen a kilincs címere lötyög				
Nyílászárók:	régi fa				
Belső nyílászárók:	régi eredeti ajtók				
Padló:	beton, szőnyeg, másutt a beton fával találkozik és linóleummal				
Fő falak:	vertfal, kb. 100 éves, meleg jól szigetel, nagy repedések látszódnak rajta, itt ott egész mély lyukakkal, az épület oldalán a tető felett km téglá hozzáépítés látható				
Födém:	a földémet fagerendák merevítik alulról mennyezeten nagy kiterjedésű beázások, festék lepergett				
Járda:	nincs a ház körül végig				
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával, fatelepről, vaskályha	
Szoba:			Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	gáztűzhely, gáspalack		Vezetékes víz:	van	
Fürdőszoba, WC:	nincs, WC kint		Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:					
Egyéb körülmények:	Szintén napszámos. 2500 Ft/nap. A férj 34 000-t keres. 5 fő lakik itt, 2 szülő, 3 gyerek. 57 m². Az egyik gyerek birkózik, országos 5. lett, most költözik Erdélybe. Az eredeti konyhájukból mindent átvittek a szomszéd szobába, ez okozza a felfordulást. Van tanyájuk, a tanyaprogramba pályáztak, ki akarnak költözni oda. Pályázathoz előre 160 000 Ft-ot kell befizetni és 200 000 Ft a számlán. Valakinek kőműves a szakmája. Házuk előtt kukoricát termesztenek.				

Szőlőkköze u. 59.			SZ 59		
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:					
Lábazat:	repedezik, burkolata válik				
Homlokzat:	vakolt, itt-ott hiányzik, a téglá ázik, oldalán nád látszik a labazattól felfelé				
Tetőszerkezet:	torokgerendás, taréjszelemen nélküli, nedves viharléc, oromzatnál a deszkázaton hatalmas lyukak				
Tetőfedés:	cserép, hullámos, beázik, szokásos habarcs használati probléma, hiányos				
Kémény:	3 db, de csak 2 kürtő van, habarcsolva, nincs bádog				
Ereszcsatorna:	van, elvezetve, néhol egyéni módszerrel rögzítve, repedezett csöpög belőle a víz, az épület hátsó felétől előre felé a hely jelentősen nő a csatorna és a tető utolsó cserpsora				
Bejárati ajtó:	fém nagy üvegfelülettel, nem lakóépületre való				
Nyílászárók:	vegyes, régi fa + rács, utcafronton műanyag				
Belső nyílászárók:	régiek de viszonylag jók				
Padló:	kőcsempe, szőnyeg, greslap és padlószőnyeg				
Fő falak:	tégla, hátsó épület hozzá építve, aminek falazata a nyílás tetejéig beton blokktéglá, majd 3 sor km téglá aztán kerámia falazóblokkok km téglákkal kiegészítve				
Födém:	deszkázott, földfeltöltéses, látszó fagerendák és azon keresztbe fut a kötőgerenda				
Járda:	van				
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával, ami van, vaskályha	
Szoba:	3 db		Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:			Vezetékes víz:	van	
Fürdőszoba, WC:	villanybojler, villanykazán, kád, rossz mosógép		Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:	Csempézett, gipszelt, az oromzatnál vakolás.				
Egyéb körülmények:	Tv és bojler megy egész nap. Cserepeket a sár ellen a szomszéd segítségével raktak fel. Szobákat egyedül festette. 5 éve vették. Napszámos, almát szedtek. 1 anya, 2 gyerek.				

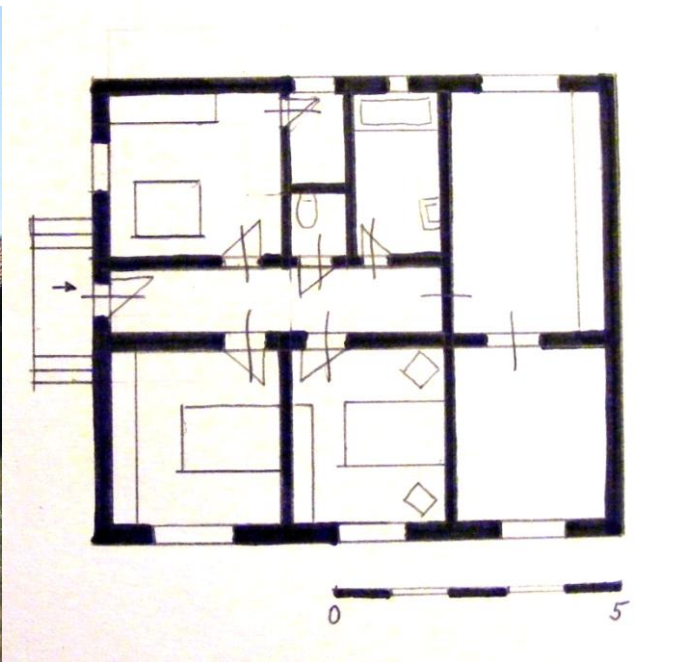
Szőlőkköze u. 65.			SZ65		
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:					
Lábazat:	bepedezve, kezd kidőlni, PVC szigetelés				
Homlokzat:	repedezik, perreg, lehullott a csatornánál				
Tetőszerkezet:	széldeszka rohad, szobában látszik a kötőgerenda, 30x50-es				
Tetőfedés:	rendben				
Kémény:	1 ferde, 2-n nincs fedlap, fekete, festék lepattogva				
Ereszcsatorna:	hiányos elől, oldalt eláll, habarcsos tömítés				
Bejárati ajtó:	újszerű fa dupla ajtó				
Nyílászárók:	fa, redőny leszakadt, a tok körül a fal leesve				
Belső nyílászárók:					
Padló:	beton, föld, szőnyeg, mettlachi				
Fő falak:	fal leperreg, km téglá oszlopok vakolat leesve, vertfal				
Födém:	mennyezetten vannak beázások				
Járda:	van				
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával, amit tudnak szerezni, évi 50-60	
Szoba:	2 db		Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	gáztűzhely, gázipalack		Vezetékes víz:	nincs	
Fürdőszoba, WC:	nincs		Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:	Kéményt ő maga csinálná meg, csak anyag kéne				
	2-en élnek itt, 1 férfi és egy nő. A férfi kőműves, 5-6 kőműves ismerőse itt lakik a környéken. Naponta 10-15 kamion megy el az utcán, nem bírják a falak. 80 éves ház, örökölte				
Ha a cserép lecsúszik					

Vízmű u. 2.					V2	
Szerkezeti szempontok						
Pince:		van				
Alapozás:		80 cm mélyen				
Lábazat:		rendben				
Homlokzat:		néhány helyen a vakolat lejött				
Tetőszerkezet:						
Tetőfedés:		cserép, szélideszka felett bádogozás				
Kémény:		új				
Ereszcsatorna:		rendben				
Bejárati ajtó:		újszerű fa dupla ajtó				
Nyílászárók:		fa ablakok, redőny és drótháló				
Belső nyílászárók:						
Padló:		hajópadló, alatta beton és homokfeltöltés				
Fő falak:		vályog és km téglá, pp-ig téglá pp felett egy sor vályog egy sor téglá				
Födém:		rendben				
Járda:		rendben				
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok			
Alaprajz:			Fűtés:		fával, tüzéptől, évi 50-60 mázsa	
Szoba:		2 db	Vezetékes gáz:		nincs	
Konyha:		gáztűzhely, gázpalack	Vezetékes víz:		van	
Fürdőszoba, WC:		kinti, benti WC, villanybojler	Vezetékes villany:		van	
Egyéb szempontok						
Család által tervezett beavatkozás:		kapu javítása mert szétrohad				
Egyéb körülmények:		Ha a cserép lecsúszik a fiuk megcsinálja. 40 éve épült, 1 idős pár lakja. Nyáron szúnyoghálót raknak, télen plusz üvegajtót. 7-8 éve csatornázták. A fal alatti bitumen lemez jól szigetel. Régen volt malacuk. 2 fiuk van az egyik a Vasút utca 19-ben lakik a másik Kiskecskeméten de bejár Kalocsára biciklivel dolgozni.				

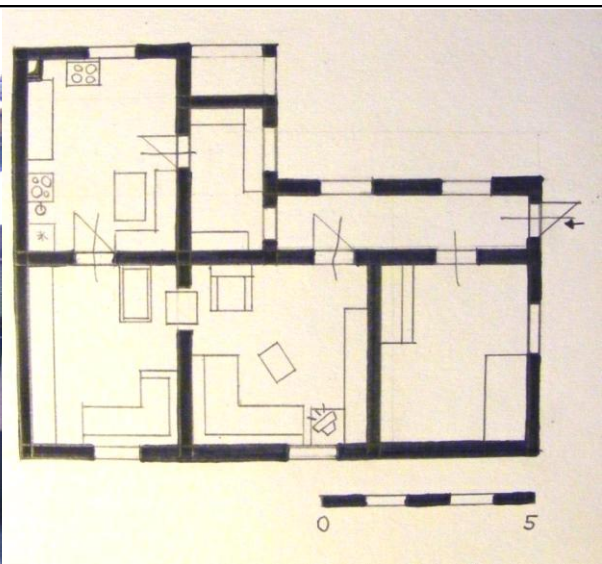
Vízmű u. 3.			V 3		
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:					
Lábazat:	rendben				
Homlokzat:	rendben				
Tetőszerkezet:	rendben				
Tetőfedés:	rendben				
Kémény:	3 kémény rossz állapotban				
Ereszcsatorna:	ereszcsatorna rendben, de nincs elvezetve				
Bejárati ajtó:	rendben				
Nyílászárók:	rendben				
Belső nyílászárók:	fa rendben				
Padló:	beton, linóleum				
Fő falak:	blokktéglá				
Födém:	mennyezetén vannak beázások				
Járda:	van				
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával, régen volt kazán de eladta	
Szoba:			Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	gáztűzhely, gázipalack		Vezetékes víz:	van	
Fürdőszoba, WC:	kint és bent egyaránt terveznek		Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:					
Egyéb körülmények:	El szeretne költözni Svégországba a fiáékhoz.				

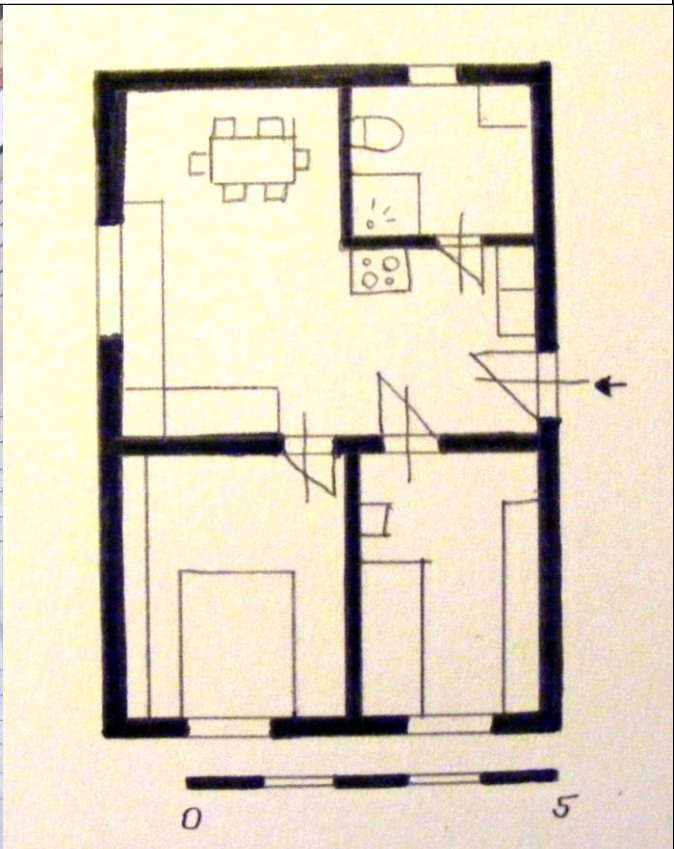
	
	

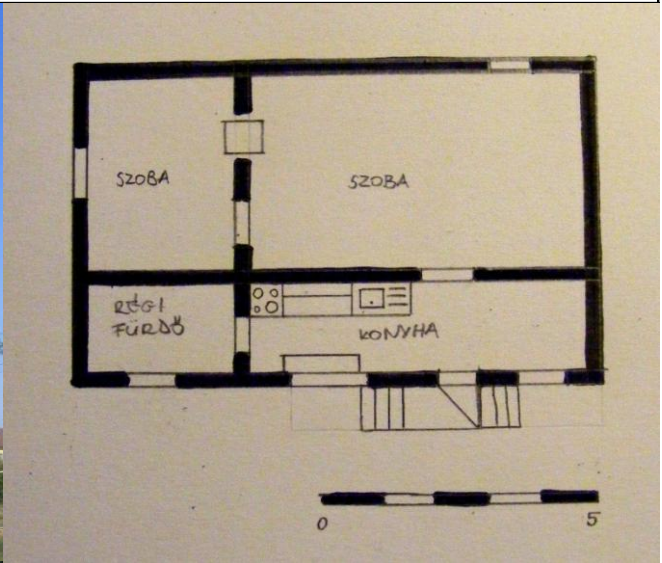
Vízmű u. 4.			V 4		
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:					
Lábazat:	beton, felázik a , ajtó túloldalán már csak km téglá látszik				
Homlokzat:	vakolt, festett, nagy darabokban válik le				
Tetőszerkezet:					
Tetőfedés:	cserép, rendben				
Kémény:	megcsúszva, fekete, ferde, omladozik				
Ereszcsatorna:	nincs ereszcsatorna se deszkázat, csak egy vékony falap ami szétázott és bepenészedett, néhol pedig már le is vált				
Bejárati ajtó:	átlagos				
Nyílászárók:	rossz glettelés, ablak betört , szegelt repedezett ablak				
Belső nyílászárók:	rossz állapotban				
Padló:	fa hajópadló, kő				
Fő falak:	km , a vaskályha nem megfelelő működése miatt a fal feketedik körülötte				
Födém:	mennyezeten hatalmas foltokban beázások, kályhánál az is befeketedett				
Járda:					
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával, vaskályha, vesznek, hoznak (ruhával cipő, ami van)	
Szoba:			Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	beázik, csempe lehullik		Vezetékes víz:	van	
Fürdőszoba, WC:			Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:	állandó meszelést igényel, szögelt ablak				
Egyéb körülmények:	Omladozó melléképület. Az udvaron egy dobermann. Sok állat van: 2 kutya, macska, disznó (egy nagy és egy 40 kilós kicsi), liba, tyúk. A volt polgármester tett is értük, fogadta őket. Elmesélte, hogy a szocpollakásokból eladtak mindent az emberek, amit lehetett. A szomszéd kocsmá nagyon zajos. (drogosok, alkoholisták) Éjjel el kell zavarni a zajongó gyerekeket. A dobermann azért kellett az udvarra, mert még a gyerek gumilabdáját is ellopták ha kint maradt. (Épp főzött, szoptatott, a kisgyereke álmos volt)				

Vízmű u. 6.			V 6		
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:					
Lábazat:					
Homlokzat:	vakolt, kőporos				
Tetőszerkezet:	kérges fa				
Tetőfedés:	régi cserép, élnél habarcsolva				
Kémény:	régi rossz kormos				
Ereszcsatorna:	ereszdeszka hiányzik, nincs ereszcsatorna				
Bejárati ajtó:	régi fa, betört üveg				
Nyílászárók:	régi fa ablak és redőny				
Belső nyílászárók:	nincsenek ajtók				
Padló:	aljzat, szőnyeg; greslap				
Fő falak:	beton blokkos nincs szigetelés				
Födém:					
Járda:	beton				
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával, vaskályha (fát hozatják)	
Szoba:			Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	fával, vaskályha (fát hozatják)		Vezetékes víz:	van	
Fürdőszoba, WC:			Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:	Istálló az állatoknak.				
Egyéb körülmények:	Nincs aki értene a ház javítgatásához, Apuka vakolt mikor ideköltöztek. Van egy anya disznó és 8 kismalac, kutyák, csirkék. 5200 Ft a gázpalack. 4en laknak itt 2 gyerek meg 2 szülő. A lány a Belvárosi iskolába jár, viszik vagy biciklin. A szülők a vízügynél dolgoznak vagy napszámban vagy vasaznak. A gyerekek 9, 11 évesek.				
					
					

Vízmű u. 14.				V 14	
Szerkezeti szempontok					
Pince:	nincs				-
Alapozás:					
Lábazat:	rendben				
Homlokzat:	vakolat lehullott egy helyen				
Tetőszerkezet:	kérges fa, rohad				
Tetőfedés:	cserép, nem rég cserélte ki				
Kémény:	rendben újraépítette				
Ereszcsatorna:	rendben, elvezetve				
Bejárati ajtó:	nincs áthidaló, régen 2 szárnyas volt de egyet beépített				
Nyílászárók:	rendben				
Belső nyílászárók:					
Padló:	beton, linóleum				
Fő falak:	blokktéglá				
Födém:	mennyezet beázott de kijavította				
Járda:	van				
Építészeti szempontok			Közművesítési szempontok		
Alaprajz:			Fűtés:	fával, régen volt kazán de eladta	
Szoba:			Vezetékes gáz:	nincs	
Konyha:	gáztűzhely, gázipalack		Vezetékes víz:	van	
Fürdőszoba, WC:	kint és bent egyaránt terveznek		Vezetékes villany:	van	
Egyéb szempontok					
tervezett beavatkozás:					
Egyéb körülmények:	Anyagokat a tűzéptől szereznek, 3 éve laknak itt és van egy melléképület. Egy nagy telken él az egész családjuk.				

VI.2. KÉPEK, ÁBRÁK, TÉRKÉPEK JEGYZÉKE

1. kép: felmért házak a kijelölt területen

forrás: saját ábra

2. kép: Erdélyi Zoltán felvétele egy cigánytelepről, Kisgyőr 1967

forrás: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_kisebbsgek/ciganyok/a_magyarorszag_ciganyok_kulturaja_etnikus_kultura/pages/amck_06_a_ciganyok.htm

3. kép: Putri belső képe

forrás: Nagyné Bősze Katalin: Cigány lakóépületek p.

4. kép: Putri alaprajza

forrás: Nagyné Bősze Katalin: Cigány lakóépületek p.

5. kép: Kalocsa város 1977-es rendezési tervének részlete

forrás: VÁTI – Kalocsa Város Általános Rendezési terve 1977 (részlet) tsz.: 2033/76

6. kép: A régi Barakk épületének helye

forrás: saját ábra

7. kép: Az IVS-ben szereplő szegregátumok, és erősen leromlott területek elhelyezkedése

forrás: saját ábra – alaptérkép innen: Google

8. kép: a.) Rossz állapotú házak; b.) Szemetes környék; c.) Üresen álló ház

forrás: saját fényképek

9. kép: A város keleti területén lévő Rokkanttelep és Szőlőkköze városrész adtak otthont a különböző a szociális lakhatási programoknak.

forrás: saját ábra – alaptérkép innen: Google

10. kép: Negyveni utca, Eperföld utca, Szőlőkköze utca, Miskei utca vonal

forrás: saját ábra – alaptérkép innen: Google

11. kép: Övezetek vizsgálata a szegregált területen

forrás: saját ábra

12. kép: Beépítési mód vizsgálata a szegregált területen

forrás: saját ábra

13. kép: SZ65-ös ház, tipikus parasztház

forrás: saját fénykép

14. kép: Az SZ 65-ös ház alaprajza

forrás: saját ábra – felmérés alapján

15. kép: Az SZ65-ös ház lakója és Dániel

forrás: saját fénykép

16. kép: R14-es ház, „CS” lakás

forrás: saját fénykép

17. kép: R14-es ház alaprajza

forrás: saját ábra – felmérés alapján

18. kép: R 14-es házban élő kislányok

forrás: saját fénykép

19. kép: P181 alatt lévő 3. családi ház

forrás: saját fénykép

20. kép: A P 181/3 ház alaprajza

forrás: saját ábra – felmérés alapján

21. kép: A P181-es telek udvara

forrás: saját fénykép

22. kép: A területen található parasztházak telkei

forrás: saját ábra

23. kép: A területen található CS házak telkei

forrás: saját ábra

24. kép: A területen található családi házak telkei

forrás: saját ábra

25. kép: Önkormányzati bérlakások, és lakóudvarok

forrás: VÁTI – Kalocsa Város Településrendezési Eszközei – Településszerkezeti terv Kalocsa város képviselőtestületének 198/2004 számú önkormányzati határozatával jóváhagyott tervdokumentációjához

26. kép: Kalocsa, Roma Közösségi Ház

forrás: saját fénykép

27. kép: Roma Közösségi Ház

forrás: saját fénykép

28. kép: Roma Közösségi Ház

forrás: saját fénykép

29. kép: Vasazás

forrás: saját fénykép

30. kép: Lomos kamra

forrás: saját fénykép

31. kép: Rézszálas kábelek

forrás: saját fénykép

32. kép: Vezetékes víz-ellátottság vizsgálata

forrás: saját ábra

33. kép: Vezetékes gáz-ellátottság vizsgálata

forrás: saját ábra

34. kép: Villanyellátottság vizsgálata

forrás: saját ábra

35. kép: SZ65-ös házban kagylósodás

forrás: saját fénykép

36. kép: SZ53-as házban a fal felső részének károsodása

forrás: saját fénykép

37. kép: SZ65-ös házban a földém meghajlása

forrás: saját fénykép

38. kép: P171/A ház utcai homlokzatának falcsatlakozása

forrás: saját fénykép

39. kép: SZ65-ös ház repedéseit mutatja az ott lakó asszony

forrás: saját fénykép

40. kép: Az SZ65-ös ház repedése

forrás: saját fénykép

41. kép: SZ59-as ház hiányzó nádvakolata

forrás: saját fénykép

42. kép: SZ59-es ház berepedt lábazata

forrás: saját fénykép

43. SZ59-es ház pótolts csempéje

forrás: saját fénykép

44. kép: V3-as ház

forrás: saját fénykép

45. kép: V3-as ház készülő nappalija

forrás: saját fénykép

46. kép: V3-as ház melléképületei

forrás: saját fénykép

47. kép: M16-os ház lakója beszélget Leventével

forrás: saját fénykép

48. kép: V6-os ház melléképülete

forrás: saját fénykép

49. kép: R14-es ház szakszerűtlen falazása

forrás: saját fénykép

50. kép: P177-es ház

forrás: saját fénykép

51. kép: V4-es ház bejáratánál lehullott a vakolat

forrás: saját fénykép

52. kép: M3-as ház

forrás: saját fénykép

53. kép: P181-es telken álló családi ház

forrás: saját fénykép

54. kép: P181-es telek legrégebbi háza

forrás:

55. kép: P181-es telken levő melléképület, ma családi házként funkcionál

forrás: saját fénykép

56. kép: Lábazati hibák

forrás: saját fénykép

57. kép: Lábazati hibák

forrás: saját fénykép

58. kép: Lábazati hibák

forrás: saját fénykép

59. kép: Nagy rések a falazóblokkok között

forrás: saját fénykép

60. kép: Szakszerűtlen falazás

forrás: saját fénykép

61. kép: Helytelen kivitelezésű falazás

forrás: saját fénykép

62. kép: Padlóburkolat hiánya

forrás: saját fénykép

63. kép: Látható aljzatbeton

forrás: saját fénykép

64. kép: A parkettát is elégették

forrás: saját fénykép

65. kép: Falazat repedezése

forrás: saját fénykép

66. kép: Megfigyelhető penészesedés

forrás: saját fénykép

67. kép: Beázás, vizesedés

forrás: saját fénykép

68. kép: Rossz méretű ablakok

forrás: saját fénykép

69. kép: Szig.szalag „foltozás”

forrás: saját fénykép

70. kép: Hiányzó ablakszárnyak

forrás: saját fénykép

71. kép: Hiányzó vápacserepek

forrás: saját fénykép

72. kép: Hiányos oromfal-deszkázat

forrás: saját fénykép

73. kép: Nedves tetőszerkezet

forrás: saját fénykép

74. kép: „Kidőlt” kémény

forrás: saját fénykép

75. kép: Rossz állapotú kémény

forrás: saját fénykép

76. kép: Új kémény- helytelen használat miatti állapota

forrás: saját fénykép

77. kép: Penészes, mállott ereszdeszkázat

forrás: saját fénykép

78. kép: Szükségmegoldás az ereszcatorna megtartására

forrás: saját fénykép

79. kép: Hiányos ereszcatorna

forrás: saját fénykép

80. kép: Habitat for Humanity Hungary programjai

forrás: http://www.facebook.com/habitathungary/photos_stream

81. kép: A Szociális Építőtábor programjai

forrás: http://www.facebook.com/sz.epitotabor/photos_stream

82. kép: A Bagázs közösségépítése

forrás: <http://www.bagazs.org/hu/>

83. kép: A Hello Wood művészi installációi

forrás: http://www.facebook.com>HelloWood/photos_stream

84. kép: A BERET 10+1 projektje

forrás: <http://ujirany.com/hu/projekt/reflekt-studio-beret>

VI.3. IRODALOMJEGYZÉK

A magyarországi cigányság 1971-2003

Kemény István – Janky Béla – Lengyel Gabriella

Gondolat Kiadó – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet

Budapest, 2004

Lakóhelyi szegregáció Budapesten

Ladányi János

Új Mandátum Könyvkiadó

Budapest, 2008

A magyarországi cigányság története

Dupcsik Csaba

Osiris Kiadó

Budapest, 2009

Átszervezések kora – Cigánynak lenni Magyarországon - Jelentés 2002-2006

Szerkesztette: Kállai Ernő és Törzsök Erika

Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány kiadása

Budapest, 2006

Roma kutatások, 2010: Élethelyzetek a társadalom peremén

Szerkesztette: Kurucz Erika

Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet kiadása

Budapest, 2011

Alapismeretek a cigányokról (romákról) szociális munkásoknak

Összeállította: Bánlaky Pál

Wesley János Kiadó

Budapest, 2007

Cigány lakóépületek

Nagyné Bősze Katalin

Sóstói Múzeumfalú Baráti Köre kiadása

Nyíregyháza, 1997

Kalocsa múltja és jelene – Segédkönyv Kalocsa helyismeretének tanításához az általános- és középiskolában

Asbóth Miklós – Romsics Imre

Kalocsa Város Önkormányzata kiadása

Kalocsa, 1998

Integrált Városfejlesztési Stratégia – Kalocsa

VÁTI

Kalocsa, 2008

Cigánykérdés Magyarországon, 1945-2010

Majtényi Balázs – Majtényi György

Libri Könyvkiadó

Budapest, 2012

Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok

Szerkesztette: Horváth Ágota – Landu Edit – Szalai Júlia

Aktív Társadalom Alapítvány – Új Mandátum Könyvkiadó

Budapest, 2000

Mintavétel terepmunka közben

Letenyei László – Rácz Attila

In: Roma kutatások 2010: Élethelyzetek a társadalom peremén

Tiszaigar. Egy tiszántúli falu életrajza 1744-1944

Kardos László

Mentor – Szanator Kft.

Budapest, 1951

Cigánytelepek egykor és ma

Lengyel Gabriella

In: Átszervezések kora: cigánynak lenni Magyarországon – Jelentés 2002-2006

Fekete személyi igazolvány és munkatábor. Kísérlet a cigánykérdés „megoldására” az ötvenes évek Magyarországon

Purcsi Barna Gyula

In: Beszélő, 2001. júniusi száma

Az elismerés politikája és a cigánykérdés

Szalai Júlia

In: Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok

A magyarországi cigányság helyzete közép-kelet európai összehasonlításban

Bernát Anikó

elektronikus verzió: http://www.tarsadalomkutatas.hu/kkk.php?TPUBL-A-691/publikaciok/tpubl_a_691.pdf

Budapest, 2006

Fazekas Katalin: 5. féléves beszámoló Építőművészeti Doktori Iskola 2. évfolyamán

elektronikus verzió:

http://ltt.bme.hu/dla/00%20%20HONLAP/07%20Tematikus%20%C3%A9v%202010-2011/074%20A%20tematikus%20%C3%A9vvel%20kapcsolatos%20anyagok/0760%20KutatBesz%C3%A1m03/fazekas_5.feleve_beszamolo.pdf

Budapest, 2011

CommON_Épített Közösség- Kurátori koncepció a 13. Velencei Építészeti Biennále Magyar Pavilonjához

In: Fazekas Katalin: 5. féléves beszámoló Építőművészeti Doktori Iskola 2. évfolyamán

Budapest, 2011

<http://autonomia.hu/hu/programok/zoldmunka-program>

<http://autonomia.hu/hu/programok/iskolakert>

<http://autonomia.hu/hu/programok/kertesz-2000-program>

<http://autonomia.hu/hu/programok/sajat-konyhakert-program>

<http://autonomia.hu/hu/programok/eselykassza-kutatasi-program>

<http://autonomia.hu/hu/programok/ida-lakhatasi-program>

<http://autonomia.hu/hu/programok/norveg-civil-tamogatasi-alap-szocialis-kohezio-gyermek-es-egeszsegvedelem-temakor>

<http://autonomia.hu/hu/programok/eu-forrasokkal-a-romak-integraciojaert>

<http://autonomia.hu/hu/programok/a-mindenki-mas-europa-egy>

<http://coxius.hupont.hu/3/valyogtegla>

<http://www.habitat.hu/hu/lezarult-projektek-programok/>

<http://www.habitat.hu/hu/futo-projektek-programok/>

<http://www.habitat.hu/hu/kik-vagyunk/>

<http://hellowood.eu/#workshop/9>

<http://hellowood.eu/#workshop/3>

<http://hellowood.eu/#rolunk/3>

<http://hellowood.eu/#helyszin/2>

http://www.historiaecolocenses.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=83

<http://ujirany.com/hu/projekt/reflekt-studio-beret>

<http://www.vg.hu/gazdasag/makrogazdasag/tulzsufolt-lakasban-el-minden-masodik-magyar-341877>

<http://valyog.uw.hu/d.htm>

portal.bme.hu/C19/ingatlanszakerto/oravazlat/tartoszerkezetek_diagnosztikaja.pdf

ww.epito.bme.hu/vcst/oktatas/feltoltesek/BMEEOVK-SQ2/hefop_ai10_varosi_kornyezetvedelem.pdf

<www.megepitem.hu/id-71-kulonbozo-teherhordo-falak-es-tulajdonsa.html>

http://tek09.blog.hu/2010/03/18/szocialis_epitotabor_nagykanizsan

<http://homokozo.tek.bke.hu/szepitotabor/magunkrol>

<http://www.romaversitas.hu/>

<http://www.kozep.bme.hu/index.php?l=cikkek&id=726>